

Libri primi

plicabimus, quid agendum sit, si medicamentum materiam moueat, sed non vacuet; in altero, si illegitimè & laboriose; in tertio si ultra quam conuenit, vacuet. Quartū theorema, (quo ratio corrigendi nocumenta, quæ purgationi succedunt, tradetur) in tres decim capita distribuemus, succedentia sibi deinceps hac ordine: 5
1. Febris, 2. Dolor capitis, 3. Vertigo, 4. Visus imbecillitas, 5. Ventriculi imbecillitas, 6. Sitis, 7. Singultus, 8. Ventriculi dolor, 9. Intestinorum vlceratio, 10. Deiectio cruēta, 11. Tenesmus, 12. Corporis laxitas & debilitas, 13. Conuulsio. Primus igitur liber viginti sex capitibus absoluetur.

¶ Summatim perstrinxit, & ob oculos proposuit vniuersa, quæ hoc opere docturus est. Quas summas si quis diligenter memoriæ mandauerit, notaueritq; singulorum capitum diuisionis partes: omnia, quæ in hoc opere continentur, in numero habebit. In singulis enim viginti sex capitibus à summis primisque tum generibus tum causis exorsus, ea in alia inferiora partitur, nec diuidendi finem facit, donec ad talem descendat speciem, causam effectumue: quæ in vnum numero & indiuiduum desinant, si vlteriùs diuisio procedat. Diuiditur genus in suas species: totum in suas partes: causa in suos effectus: effectus in suas causas. Partitio & resolutio sub diuisionis nomine contineantur hoc loco. Reliqua tam sunt aperta, vt expositione non egeant. 10
15

THEOREMA PRIMVM MEDICAMENTORUM naturam, delectum, facultates complectens in duo diuisum est capita, Caput primum est de medicamentorum delectu, qui fit, sumpto iudicio à propria ipsorum essentia, 20
25

Medicamentum esse purgans dicimus, non à temperamento, sed quia est tale; neq; vt cōtrarium [agens] in contrarium, quatenus contrarium, sed quia est tale; neq; vt simile trahēs & euellens alterum, [aut vt contrarium] sed quia est tale; neq; vt graue aut leue sursum vel deorsum vim agitandi habens, sed quia est tale. 30

¶ Hoc & sequens theorema Medico & Pharmacopola pariter scribuntur: reliqua duo ad Medicum potius pertinent. In huius priori parte methodum docet deligendi medicamenta sumpto iudicio ab ipsorum essentia: post alio capite idem docturus ab eorum facultate sumpta indicatione. Scripserant de re eadem Dioscorides, Galenus, & alij autores tum Græci, tum Latini, tum Arabes, cæterum nec plene, nec de omnibus, neq; omnia nouerant omnes medicamenta purgantia, quibus potissimum hanc methodum accommodat. Sed tamen locos proponit communes, ex quibus in alijs etiam bona à malis rationem discernendi ducere possis. Incipiamus igitur à definitione eius de quo agitur, vt intelligatur, quid sit id de quo differendum est. Delectus medicamentorum distinctio est boni à malo per proprias & peculiare notas sumptas, partim ab eorum essentia, partim à facultate. De hoc dicturus inuestigat primum quenam est virtus, per quam purgantia medicamenta trahunt humorem sibi familiarem: & breui admodum oratione magnum rerum pondus complexus est, in hunc 40

Theorema primum.

III

modum vi & potestate ratiocinatus. Omne quod mouetur, aut à se ipso aut ab alio mouetur, vt capite secundo libri septimi Phycorum Aristoteles probat: humor, qui in purgationibus euacuatur, mouetur loco, & non à se, vti in confesso est omnibus: necessum est ergo vt ab alio moueatur. At omne, quod ab alio mouetur, aut trahitur, aut pellitur, vt ibidē Aristoteles docet, & initio de communi animalium ingressu: atqui humor ille non pellitur à medicamento, (id quod ceu notum assumimus) trahitur itaq; vt libro primo de natura hominis, & de facultatibus naturalibus, & de medicamentorum purgantium facultate probat Galenus. Omne verò inanimatum quod trahit, vel calore, vel fuga vacui, vel naturarum familiaritate trahit, vt idem Galenus libro sexto de vsu partium autor est, & Aphrodiseus proble. quinquagesimo sexto sectionis secundæ, (quibus modis trahendi nonnulli addunt dolorem, sed hic modus non facit ad rem presentem.) At enim medicamentum purgans non trahit humores quoniam calidum est, neq; fuga vacui: necessum est igitur ipsum trahere ob similitudinem totius substantiæ. Ex his quæ proposuimus, quæ probatione indigere putauit, probat: reliqua tanquam confessa assumit. Principio proponit nō purgare medicamentum ob temperamentum, id est, ob aliquam ex qualitatibus primis, ex quibus cōsurgit temperamentum: nec quia est contrarium humori vacuando: nec quia simile trahens à superioribus materiis, & ab inferioribus euellens: nec quoniam graue est, deiectiones mouere: nec quoniam leue vomitum: quorum modorum aliquo opinari quis poterat trahere: sed quia est tale, id est, à virtute siue proprietate occulta, à causâ abdita vt Aphrodiseus initio problematum, naturali proprietate, vt idem proble. quinquagesimo tertio libri secundi, à forma specifica rei, vt philosophi: à celesti virtute, vt Melues in sequenti textu: à facultate quarta, à similitudine totius substantiæ, à similitudine naturarū, à qualitatis proprietate, à tota substantia, vt Galenus: naturaliter, vt Paulus. His & alijs modis hæc quarta facultas declaratur, de qua statim, latius disseremus. Eorum, quæ hic assumpsit, partim ipse probationem in sequentibus subdet, partim nos adijciemus, quæ desiderari videbuntur. Verbum, agens, clarioris doctrinæ gratia additum est in contextu orationis. Neq; dissimulandum est mihi, verba illa, aut vt contrarium, lineolis duabus comprehensa ociosa esse & supposititia, vt nostra fert opinio: quoniam contrariorum iam meminerat, neq; fuit necesse in tam breui periodo idem inculcare. Et hæc est vna huius orationis expositio. Altera potest esse huiusmodi. Docturus Ioannes Melues qua vi purgantia medicamenta humores vacuarent, modos omnes colligit, quibus credere quis poterat id perfici: nam calore trahūt quædam, quoniam calor vi trahendi pollet. Accedit his, quod purgantia omnia ferè calida sunt. Quædam quia contraria sunt, se inuicem expellunt, vt ex definitione contrariorum manifestum est. Opinari ergo poterat quis humorem & medicamentum pelli, quod naturæ essent contraria: vel alterum vtrumq; pellere, sed fortius vincere: quod cōtraria essent inter se. Non nulla quæ trahunt, similia sunt colore, odore, sapore, consistentia, temperie ijs quæ trahuntur, vt cnicus pituite, rhabarbarum cholere, ob quam similitudinē videri poterat alicui purgantia actionem suam obire. Vel quia grauius sunt, vel leuius: nam illa sponte sua feruntur deorsum, hæc sursum. At verò ob nullam ex his causis purgare ostendit medicamēta, sed quia talia sunt. Quid autem per id tale intelligat, ipsi docuimus: & idem met protinus docturus est. Reliquum est, vt probet ob nullam ex recensitis causam purgantia vacuare, sed quia talia sunt: id quod in sequentibus facit. Tertia expositio est Mondini, quam nemo speret nos taxaturos, quin liberum relinquimus lectori arbitrium, vt eam expositionem sequatur, quæ ei magis arridebit, & vero similior videbitur.

Et Gale. lib. 1. de facul. natur.

Lib. 1. de facul. natur. & cap. 16. & 17. lib. 5. simpli. medic. & 21. & 24. & 5. lib. 1. & 8. lib. 4. & alibi passim.

Gale. cap. 15. lib. 2. de diff. feb. & lib. 13. metho. mendendi.

45 Omne enim (vt aiunt Philosophi) duplici est dotatum virtute, vna quidem elementari, altera verò cœlesti: & illa quidem communis est, hæc verò propria, nam omne calidum & frigidum, cal facere & refrigerare natum est: at purgatorium non est quia calidum, nec quia frigidum, sed quia cœlesti virtute dotatū est, quæ

Libri primi

ipſius mixtionem dirigit. Et ob id medicamentum hoc eſt purgans, illud prouocatiuum, aliud verò aliam atq; aliam habet virtutem. Quæ omnia præſtat medicamentū propter cœleſtem virtutem, quæ ipſi ad temperaturam accedit.

¶ Dixerat medicamentum non purgare ob temperamentum, nec quia cōtrarium, nec quia ſimile, nec quia graue vel leue, ſed quia tale eſt, id eſt, ob inſitam ſibi à natura proprietatem: nunc vnumquodq; eorum, quæ hic aſſumpſit, ſigillatim probat exorſus à temperamento: ſimul apertius declarans, quid id ſit, quod vocauit tale, ſimul ob id tale medicamentum purgare oſtendens. Quæ vt probet, ex Philoſophorum ſcholis poſtulat hoc, Mixtum omne perfectum duplicem habet virtutem, vnam elementarem: alteram cœleſtem: tanquam conſeſſum aſſumit. Nos clarioris doctrinæ gratia ex Philoſophiæ fontibus illud deducamus. Mixtum omne ex quatuor elemētis conſtat, terra, aqua, aere, igne: quibus qualitates primæ, caliditas, frigiditas, humiditas, ſiccitas, primò & in ſummo inſunt. Ex horum varia mixtione, aut æqualitas primarum qualitatum cōſurgit, aut vnius, vel duarum exceſſus. Ex harum æqualitate & exceſſu vario nouem temperamenta in genere ſiunt: particularia verò prope- modum infinita, quæ ſub artem cogi nequeunt. Elementa igitur pro vnaquaq; rerum ſpecie peculiariter mixta, temperata, & affecta, materia ſiue ſubiectum ſiunt omnibus mixtis generandis, & naturalibus formis introducendis. Quibus productis & introductis ab eiuſdem ſpeciei formis perfectum cōpoſitum euadit. Qualitatibus ſubiecti introducta forma ad actiones ſuas perficiendas ceu instrumentis vtitur: non aliter atq; faber ſerra ad ſcindenda ligna, vt eſt apud Ariſtotelem libro ſecūdo de ortu & interitu, & de partibus animalium. Forma enim naturalis eſt principium efficiens motus & quietis & cauſa formalis finalisq; vt ſecūdo Phyſicorum eidem Philoſopho probatur. Hæc igitur forma in rebus naturalibus eſt primum & principaliffimum agendi instrumentum, cui actiones omnes potiſſimum referenda ſunt acceptæ. Ex his perſpicuum euadit duplicem eſſe in omni cōpoſito naturali virtutem, vnam elementarem, hoc eſt, eam, quam vnumquodq; habet ab elementorum mixtione, vt quatuor primas qualitates certo modo cōfuſas, propter quas vel temperatum, vel calidum, frigidum, humidum, ſiccum vel per coniugationem calidum humidum, calidum ſiccum, frigidum humidum, frigidum ſiccum, quodq; appellatur. Huic etiam actiones ſecundæ & tertiæ aſſignandæ ſunt. Nam elementa in mixtis ſecundum Peripateticos tota totis permixta ſecundum qualitates poteſtate inſunt, à quibus ſecundæ & tertiæ facultates pendent. Alteram cœleſtem, quod eſt, à forma perficiente & informate cōpoſitum, quæ Galeno non diſfert à temperamento rei, Platoni & Ariſtotele varia eſt. Effectuum ab illa prodeuntium rationem reddere poſſumus: nam calefactionem calori aſſignamus, frigefactionem frigori, humectationem humiditati, ſiccationem ſiccitati: eodem modo ſecundæ & tertiæ facultatis effectus ſuis cauſis reddimus. In hac, hoc facere prohibemur. Nam cum ipſius effectus virtuti elementorum aſcribi non poſſint, ſuper eſt vt dicamus à cauſa nobis occulta fieri: quæ nihil aliud eſt Auerroi, quam elementorum conuenientia & proportio ſimilis, quæ ſola experientia cognoscitur. Effectus tamen ipſius ſenſibus & experientia cognoscuntur, quibus, quantum, & quādo Deus vult, vt Auenzoar eleganter dixit. Inquirere verò quare ea ſic operetur, quæſtio eſt inexplicabilis, cuius probabilis ratio reddi non poteſt. Purgatiã igitur medicamenta per hanc virtutem ducunt humores non ſolum familiares & ſibi ſimiles naturarum proprietate, ſed etiam è certis & determinatis partibus corporis. quanquam elementari virtute interdum adiuta ſœlicitus & melius actionem ſuam perficiunt, quemadmodum in ſequentibus dicturi ſumus. Sed non iniuria quæret aliquis, quam ob cauſam virtutem, quæ à ſpecie eſt, vocauerit cœleſtem. Videtur enim aſſentiri ijs, qui rerum omnium indiuiduas formas effectusq; particulares, à Cælo, Sole, Luna, & ceteris Planetis atq; ſyderibus, veluti à cauſis particularibus pendere autumant. Quorum ſententiam Comes Picus Mirandulanus duodecim libris, quos aduerſus Aſtologos adidit, validiſſimis argumentis confutat: & Manardus in epiſtulis medicis: & alij non pauci, quos Picus in teſtes adducit. Cum quibus autori-

Ariſto. lib. 2. de ortu & interitu. Hippo. lib. de natura. homi. Gale. ibidem, & lib. de elementis.

Gale. in lib. de tempera. & alibi paſſim. Gal. li. 1. ad Glau. Porphyri. ex Plat. de capite de ſpecie.

Ariſto. & commenta. in lib. Phyſ. & initio lib. 2. de part. animal. Philo. in cōmenſ. lib. 1. & 2. Phyſ.

Themisti. in paraphraſi libri. 1. Phyſ. Cap. 7. & cap. 9. lib. 2. de part. animal.

Auerroes cap. 21. lib. 5. collecta.

Ariſto. li. 1. de ortu & interitu cap. 10. & præcedentibus. Gale. lib. 1. metho. & alibi.

Gale. in proœmio lib. 5. & alibi.

Alexan. Aphrodi. initio proble. & Gale. de facult. natu. ſubſtãtia, & lib. 11. ſimpli. ca. de cancriſ, Paul. cap. 4. lib. 7. Auerro. ibidẽ. & Meſu. pōſt. & Gale. vt pōſt dicturi ſumus. Picus initio lib. 1. & lib. 3. Manard. epiſto. 1. lib. 2. & 5. 7. & 15. Ptol. enuntiato primo ſentiloquij.

5

10

15

20

25

30

35

40

45

50

Theorema primum. IIII

bus fatemur Cœlum & Planetas, & ex his Solem & Lunam præcipuè, causas esse vniuersales rerum inferiorum, quatenus motum, lumen, aëris, & flatus mutationes æqualiter & indistinctè in his, quæ sub Cœlo sunt, efficiunt: quibus calorem, vitam, motum, inferioribus omnibus impertiuntur. Neque ob id inficiamur inferiora variè à causis cœlestibus affici. Videmus enim Solem ceram molliorem reddere, Jutum durius, aquam celerius quàm oleum dissipare: & ex terra calida & sicca, exhalationem calidam siccam producere: ex humida, vaporem excitare: ex quibus varij multiq; producuntur effectus: verum id non habent à Cœlo, nec à Planetis, nec à Syderibus: sed patientium varia dispositio in causa est, vt ab eadem causa æqualiter & similiter ratione sui in hæc inferiora agente diuersi & contrarij sequantur effectus. Sol enim & Luna, quæ alter Sol dicitur, calorem & frigus efficiunt interim intra modum, interim extra modum: & in locis quibusdam intensi caloris, in alijs vehementis frigiditatis, in alijs medij inter hæc extrema causa sunt. Id quod non ob aliud accidit, quàm ob Cœli, Solis, Lunæq; circuitus, & Zodiaci obliquitatem. Omnia igitur vniuersaliter afficiunt, sed quædam intensius, alia remissius, pro temporum, locorum, & corporum affectuum diuersitate. Sydera etiam quædam dum oriuntur & occidunt, magnas in aëre efficiunt mutationes. In hoc sensu Aristoteles intelligendus est, cum dixit, Homo generat hominem, atq; Sol. Homo enim ceu causa particularis & specifica hominem gignit: Sol verò vt vniuersalis & remota. Nam Solis accessus & recessus causa est vniuersalis generationis & interitus mixtorum: non autem specifica & particularis. Quam ob rem in libris de generatione animalium & de generatione & corruptione, & in totius Philosophiæ decursu, vbi proprietates cœlestium explicat, vel inferiorum causas reddit: rerum naturalium generationem interitumq; nunquam Cœlo, Soli, Lunæ, reliquisq; Planetis & Syderibus ascribit, nisi vt causis vniuersalibus. Negamus igitur cum eisdem autoribus specificas & indiuiduas rerum causas, differetias, effectusque à Cœlo, Planetis & Syderibus pendere: nisi vt à causis vniuersalibus, ad quorum commentarios eos relego, qui contrariam nostram tuentur sententiam. Non enim in commentarijs omnium rerum demonstrationes scribendæ sunt, vt scribit Galenus commentario octauo libri primi de victu acutorum, & alibi aliquoties. Vel ergo ob eam causam cœlestem eam vocauit virtutem: vel quod admiranda & diuina sit: vel quod eius agnitio cœlitus mittatur, vt ex Auenzoare diximus. Cum igitur omne mixtum duplici sit dotatum virtute, vna elementari, altera cœlesti: elementaris communis est omnibus mixtis. Quoniam quatuor elementorum qualitates, vt & elementa ipsa, in vnoquoq; composito naturali reperiuntur: licet à qualitate prædominante calidum, frigidum, humidum, siccum: vel per coniugationem, singula denominentur, nisi sint temperata. Cœlestis verò & specifica virtus singulis speciebus sua & peculiaris est. Si ergo à virtute elementari purgarentur medicamenta, omnia indiscriminatim purgarent: quoniam elementaris virtus omnibus inest, vti probauimus: id autè falsum esse cunctis est in propatulo. Quam ob rem alia inest medicamentis purgantibus virtus, cœlestis scilicet, propter quam purgare dicenda sunt. Dicitur igitur medicamentum purgans non quia calidum, nec quia frigidum, nec quia humidum, nec quia siccum: sed à virtute cœlesti, occulta, siue specifica. Quæ quoniã parum perspicua est, interim quoq; facultas dicitur effectrix, quod quæ facit, potest facere. Hæc quatuor elementorum mixtionem & actiones omnes moderatur, & dirigit: & qualitatibus illorum ceu instrumentis vtitur, vti ex Aristotele docuimus. Eadem causa est, vt hoc medicamentum sit deiectorium, illud vomitorium (sic enim interpretor prouocatiuum) aliud aliam atq; aliam habeat virtutem, vt cephalicam, splenicam, hepaticam, vel similem aliam. Ex his autoris sensus & verba perspicua euaserunt. Superest inquirere, quam ob rem duarum solùm primarum qualitatum in probatione meminerit, nempe caloris & frigoris: deinde vniuersaliter probare non purgare medicamenta ob temperamētum. Caloris & frigoris duntaxat meminit, quoniam hæc actiua sunt, reliquæ duæ passiuæ: purgatio autem actio est, quare verisimilius erat qualitatibus actiuis vim purgatricem esse assignandam, quàm passiuis: illis autem ascribi non potest, quod probauit, cum dixit: nam omne calidum & frigidum &c. quare neq; his Vel passiuarum qualitatum nullam fecit mentionem, quod idem sit iudicium de his atq; de

Aphrodisi. proble.
87. secti. 1. & Aristoteli. lib. 1. meteo.
Gale. commen. in
aphor. 14. lib. 1.

Aristo. cap. vlti.
lib. 4. de genera.
anima. & auctores
res spheræ.

Aeti. ca. 164. lib.
primi. sermo. 3.
Aristo. proble. 12.
& 13. & 14. & 20.
secti. 26.
Cap. 2. lib. 2. physico.
& diuus Thomas & Philopon.
expositores.

Cap. vltimo lib.
4. de genera. animalium.
& lib. 2. de ortu & interitu.

Aristo. lib. 2. de
gene. & Gale. ca.
1. lib. 5. simpli. &
lib. de elemen. &
de natura. huma.
Hippo. ibidem.

Gale. in fragmentis
de facul. natu.
substantia.

Gale. inicio de cō
po. phar. gene. &
de theriaca ad Pisonem.

Aristo cap. 2. lib.
2. de gener. & cor
ru. & capit. 1. lib.
4. meteo. & Gale.
lib. de cōstituta.
Medi.

Libri primi

Aristote. proble.
25. secti. 1. &
Aphrodi. proble.
56. secti. 2. idem
initio proble. &
Gale. lib. de tre-
mo. palpi. &c.

actiuus, eedemq; possint afferri rationes. Medicamenta purgare ob temperamentum calida potissimum alicui videri posset, tum quoniam calor vi trahendi pollet, sicuti ex Galeno docuimus: tum quoniam purgantia trahedo medicamenta omnia sunt potestate calida, vt docturi sumus. Quæ opinio ex eo maxime probatur falsa, quod cuncta calida non sunt prædita purgandi vi, vt crocus, menta, & alia propemodum infinita: quod tamen necessum erat, si calor prima & præcipua purgationis causa esset. Adde quod frigida quedam purgant, vt myrobalani, tamar, Indi viola, rosa, & quedam alia. Verum negari non potest calorem purgationem iuuare, licet præcipua & prima purgationis causa non sit. Frigida item non omnia purgant, & quæ purgant, à virtute temperamenti repellunt potius, & ad motum pigritatur. Vincitur tamen elementaris virtus à naturali & specifica, qua victa purgatio succedit. Sed pauca huiusmodi sunt, calida multa. Eadem rationes accommodari possunt qualitibus passiuus. Perspicuum igitur euasit non purgare medicamenta ob temperamentum, vt proposueramus.

Rebus enim omnibus natura, vt inquit Plato, proprietates quasdam indidit, quibus eæ ipsæ, quod sibi est proprium, agunt: idq; pro formæ natura. Quoniam nullius rei actio propria est vlla, nisi quam forma ipsa dirigit. Hoc autem demonstrare non est Medici, sed eius qui altiora speculatur.

Aristo. initio lib.
de sensu & sensu.
Aphrodi. ibidem
& initio secti. 2.
Gale. li. 1. simpli.
ca. de abrotano.

Idem hoc loco probat autoritate Platonis, nimirum virtutem hanc celestem rebus omnibus inesse, & huic actiones omnes esse assignandas, sed potissimum proprias: hoc est, eas, quæ non à facultatibus elementorum, sed à forma specifica rei prodeunt. Habent enim singulas actiones quasdam proprias, quæ alijs alterius speciei non insunt: easque habent pro naturæ suæ forma, à qua actio proficiscitur. Nam hæc principium & causa efficiens omnis motionis est in rebus naturalibus, sicuti ex Aristotele ostendimus. Hoc autem demonstrare non est muneris Medici, sed Philosophi naturalis, qui altiora speculatur. Nam ars Medicinæ Physiologia subordinata est. Physicus enim Medicinæ principia demonstrat, & vbi is definit, inde incipit Medicus. Cæterum docere quare hæc formæ sic agant, nullius artificis est. Quoniam causæ illæ sunt inexplicabiles, modumq; humani ingenij penitus excedunt, Deo duntaxat cognite immortalis, qui rerum omnium parens & autor est. Quarum effectus sola experientia cognoscuntur, quibus quantum, & quando Deus vult.

Absurdum est etiam existimare quia simile est hoc [trahere] vt quia contrarium: contraria enim se inuicem expellunt, non at trahunt.

Gale. cap. 24. lib.
3. simpli. medica.
& lib. 6. cap. de
abrotano.

Ostendit non purgare medicamentum quoniam sit simile humori vacuando, nec quia contrarium: sed ob insitam sibi à natura proprietatem. Quæ vt apertius intelligantur, duplex in rebus similitudo notanda est. Quedam enim est in qualitibus sensui manifestis vt visibilibus, audibilibus, odoratilibus, gustatilibus, tactilibus. Ob quam similitudinem nemo est tam inops mentis, qui sibi persuadeat medicamenta purgantia vacuare humorem sibi similem colore scilicet, odore, sapore, vel alia quauis sensibili qualitate. Quamquam obseruatione dignum est huiusmodi medicamenta purgantia ferè his etiam qualitibus conuenire cum humore, quem vacuant. Nam aloë & rhabarbarum calida & sicca, flaua, amara: bilem flauam, calidam siccam, amaram ducunt. Veratrum & cnicus alba: pituitam etiam albam eliciunt. Nigrum veratrum, melancholiam etiam nigram. Idem in myrobalanis & alijs non paucis obseruare licet. Veruntamen id non est perpetuum. Nam casia, & tamar Indi, nigra: bilem flauam purgant. Hermodactyli & euphorbium calida: pituitam trahunt. Altera est similitudo naturarum, quæ eadem est cum abdita proprietate, & qualitate occulta: qua Magnes trahit ferrum: Remora exiguus piscis nauem retinet, cor trahit sanguinem & spiritum, & singulæ corporis partes alimentum sibi conueniens, rhabarbarum choleram, & singula alia medicamenta purgantia humorem sibi familiarem. Igitur cum duplex huiusmodi similitudo

Aristote. cap. 14.
li. 2. histo. & proble.
5. & 25. secti.
3. Gale. in lib. de
facul. natu. & sex.
de vsu par. & ca.
23. & 24. lib. 4.

Theorema primum.

V

reperiatur in rebus, dum negat Mesues medicamentum purgare, quia sit simile humori vacuando, similitudinem eam intellexit, quæ ex sensibilibus qualitatibus est, vt calore, odore, sapore, vel simili alia qualitate: non hanc, quæ intellectu tantum cõspicitur, & eadẽ est cum occulta proprietate, quam intellexit Galenus, cum dixit a qualitate simili, vel a similitudine substantiæ, vel a similitudine naturarũ, vel a qualitatis proprietate, purgare medicamenta. Mesues itaq; & Galenus verbo tenus differunt, sententiam eandem tuentur. Sed dicet aliquis, si ob hanc similitudinem seu occultam proprietatem medicamẽta purgant humorem sibi familiarẽ, quam ob rem ob eandem causam humor ipse non attrahit ad se medicamentum, & vacuationem impedit: Est enim reciproca causã. Soluitur dicendo medicamentum validius esse in attrahendo, vel ratione suæ virtutis potentioris, vel quoniam similitudini auxiliarium adiunxit calorem, Galeno autore capite vigesimo quarto libri tertij simplicium medicamentorum, & capite decimo sexto libri quinti. Cuius seculo medicamenta omnia purgantia calida erant, vt commentario in aphorismum vigesimum quartum libri primi, & quintum libri quarti, & libro inscripto, Quos modica. Quali. Et quando purgare oporteat: & in simplicibus aliquoties, & Aphrodiseus initio proble. Quæ omnia calore iuuantur ad trahendum, vnde fit, vt inter ea, quæ essentijs similia sunt: quod calidius est, id potentiũs attrahat. Et ob id granum Cnidium valentiũs quàm Cnicus agit. Nobis verò cognita sunt medicamenta purgantia frigida, quæ sola substantiæ familiaritate dicenda sunt trahere. Trahũt autem, & non trahũtur, quoniam fortiora sunt humore, quem trahere sunt nata. Sunt verò validiora, cum ea est exhibita quantitas, quæ vincendo humori sit satis. Quibus natura ipsa suppetias it: hæc enim quantitate vel qualitate humoris noxij offensa, sape citra vllum Medici auxilium, in humorem noxium insurgit, eumque e corpore expellit: interim tamen impotens per se ad id obeundum a medicamẽto adiuta non difficillimẽ perficit, id quod alioqui sola ipsa nunquam perficeret. Cum eo tamen, vt certa sit proportio purgantis medicamenti ad humorem trahendum. Nam si citra modum consistat, purgatio nulla fiet: & medicamentum purgans ab humore trahendo retentum, a natura superabitur. Quod si benignũ illud est, (qualia sunt quæ leniendo, lubricando, comprimendo, purgant: & quæ trahendo, nisi venenosa admodum & maligna sint:) conuertetur in humore similem purgando, & ex eo parabit sibi natura alimentum. At sui magnopere malignum est, in corruptionem & venenosam naturam vertetur. At verò si modum excedat medicamentum, vel fiet hypercatharsis, id est, immodica purgatio, (neq; solum humores peccantes & medicamento familiaris res vacuabuntur: sed etiam alij omnes, vel aliqui, pro excessu & malignitate assumpti medicamenti:) vel prorsus non purgabit, natura non alterante medicamentum ob ipsius vehementem malignitatem: quin victa ab eo obruetur, opprimetur, & vexabitur. Vnde grauissima sequentur symptomata vt vexatio, nausæa, sudor frigidus, syncope. Si igitur non sit certa proportio purgantis medicamenti ad humorem trahendum: medicamentum oblatũ vel nihil iuuabit, vel damnũ afferet, quemadmodum ostendimus. Nam nec Magnes quantumuis exiguus, massam ferream quantumuis magnam trahit. Sed proportio quedam sit oportet inter ferrum & Magnetem, vt hinc trahat, & illud trahatur: alioqui tractus minimẽ fiet. Hæc si ad hunc modum Manardus expendisset seposito contradicendi & calumniandi studio, neutiquam tam acerbè in Mesuem esset inuectus. Hactenus ostensum est non purgare medicamentum, quia est simile humori vacuando: superest vt doceat non purgare quia est contrarium. Id quod ex eo abundè probat, quod contraria se inuicem expellunt, non attrahunt: subintelligens cunctis esse manifestum tractu fieri purgationem. Post hæc probaturus erat non purgare medicamentum quia graue vel leue: quod ille tanquam manifestum prætermisit, non prætermisurus si illud probatione indigere putasset. Nos nequid desideret lector, probationem adijciamus. Quoniam leue est quod natura sua fertur sursum, & quod sub æquali mole minus habet ponderis: graue contra, quod fertur deorsum, & quod sub æquali mole maius habet pondus, vt post dicturi sumus: videri poterat alicui illud vomitum excitare, & ob leuitatem medicamenta vomitu purgare: hoc deiectionẽ moliri. Cæterum licet leuitas vomitum videatur iuuare, vt in agarico, pinguibus, & oleosis, est videre:

simpli. & in sine li. 1. de locis affe. & alijs plerisq; in locis Aphrodi. p. ble. 56. secti. 2.

Gale. lib. 3. simpli. ca. 23. & 24. lib. 5. cap. 16.

Gale. cap. 23. & 24. lib. 3. simpli. medi. & cap. 22. lib. eiusdem.

Idem cap. 26. eiusdem lib.

Auic. & Serapio cap. de sagape. & scammo.

Initio episto. medicarum.

Libri primi

grauitas deiectionem, vt comprimendo purgantia indicant: non tamen ob id purgāt, quod graua vel leuia sint. Alioqui si grauitati & leuitati esset assignāda vis purgatrix, cuncta graua & leuia purgarent: & quō singula essent grauiora, eō fortius per deiectionem purgarent: quō leuiora, eō validius per vomitum. Ad hęc, sola graua per deiectionem, sola leuia per vomitum purgarent. Quæ cum apertè sint falsa, non est quod plurimum in his moremur. Rectè ergo dictum est, non purgare medicamentum ob temperamentum, nec quia contrarium, nec quia simile, nec quia graue vel leue: sed ob insitam proprietatem & similitudinem naturarum. Vbi antiquus interpres habet, sic è contra, maluimus nos vertere, vt quia contrarium. Quoniam huius partis subiunxit probationem, cum dixit, contraria enim se inuicem expellunt. Suppleuimus præterea verbum illud, trahere, vt totius orationis complexus esset apertior. Iam ad reliqua pergamus.

Inquit Heben Mesues: Scire præterea oportet medicamētum in materias agere natura eius actionem inchoante, limitante, & dirigente. Nam ipsa materiārū euacuatio naturæ est opus: pharmacum verò id per quod fit. Est enim medicamentum naturæ, quod instrumentum artificii.

Naturæ significationes varias Aristoteles docet capite quarto libri quinti: *Τὸν μὲν τὰ φύσιν καὶ*, & libro secundo physiorum. Sed maximè propriè & principalissimè, natura, verbum Philosophis de forma dicitur, quam idem Aristoteles sub vocabulo naturæ diffiniuit, inueniens, principium motus & quietis primo & per se, & non per accidens esse. Hippocrates, Galenus, & reliqui Medici nomen, natura, multifariam etiam vsurpant. Ceterum ad rem præsentem maximè facit significatū illud, quo pro nostro natiuo calore vsurpatur: cui idem est facultas nostrum corpus dispensans, & actionum omnium naturalium causa, formaque ipsa, autore Galeno. In quo sensu, natura, nomen vsurpatur à Mesue. Medicamēta igitur purgantia licet à sua forma siue natura, vt naturales loquuntur, habeant familiares sibi humores vacuare: nunquam tamen suam actionē proment, neque actu purgabunt: nisi aliunde principium habeant, quo actu talia euadant, qualia dicuntur esse. Id autem à nostra natura, id est, nostro calore natiuo assequuntur. Nam is medicamenta de potestate reducit ad actū. Quatenus igitur id facit, & materias noxias à salubribus fecernit, mouet, & expellit, quod quantitate, vel qualitate, vel vtrāque est alienum. eatenus purgationis causa iure optimo calor noster dicitur: pharmacum verò quatenus illi subseruit, ad excretionem noxij humoris excitat, & languenti vel pigritanti veluti manum porrigit, stimulosque addit, illiusque actionem iuuat: instrumentum appositè vocatur. At verò in quantum medicamentum in se habet purgandi vim, per quam continuat, & perficit actionem humoremque certum & familiarem trahit, ipsa interdum reluctante natura, vt in corporibus sanis, & in hypercatharsi, & vbi medicamentum non est ritè accommodatum humori peccanti: purgationis causa efficiens rectissime nuncupabitur. Principium igitur sine quo purgationis est natura, id est, calor noster natiuus, quia medicamenti actio nunquam fiet, nisi in actum redigatur à calore nostro natiuo, hoc est, actu id fiat, quod potestate esse dicitur. Eadem medicamenti actionem limitat, prohibendo ne maior iusto fiat vacuatio, neue medicamentum læuiat in corpus: tum ne humorem benignum & necessarium educat, quem nunquam nisi victa relinquit. Dirigit iuuatque purgationem, cum ipsa quantitate, vel qualitate humoris offensa ad excretionē mouetur: medicamento trahente ad se humorem vel humores sibi familiares & similes substantiæ proprietate, calore sequi paratiores. Natura itaque expellente, & medicamento trahente, facillima fit humoris noxij vacuatio. Est itaque medicamentum natura, vt instrumentum artificii. Sicuti enim ferra mouendi principium à fabro accipit, nec per se vnquam lignum scinderet, cum ipsa alioqui secandi vim quandam habeat: sic etiam medicamētum purgans vim purgandi insitam habet à natura, verum purgabit nunquam, quin prius à calore nostro in actum redigatur. Verum est ergo medicamenta purgantia vim purgandi habere à sua natu-

Cap. 1. lib. 2. physico. Philoponus ibidem.

Gale. cōmenta. in aphor. 15. lib. 1. & in aphor. 4. lib. 2. & lib. de palpi ta. c. iul. & rigore. & libro inscrip. to. Quod animi mores &c. & de facul. natu. sub. stan.

Gale. cap. 19. lib. 3. simpli. & 25. eiusdem & lib. 7. t'pera. Aphrodis. proble. 65. texti. 1. & in cōmen. in lib. 1. de genera. cap. de incremen.

Aphoris. 16. lib. 4. & 37. lib. 2. & 22. lib. 1.

Gale. cap. 14. lib. 2. de differ. feb. & in lib. de facul. natu. & 2. de euulsis morbo.

Theorema primum.

VI

ra, siue forma, siue virtute occulta: quoniam natura cuiusq; est principium efficiens omnium actionum prodeuntium ab illis: sed tamen cum virtus, a qua actiones procedunt, potestate est, & non actu, vt in purgantibus medicamentis: aliquo extrinsecus eget, quod ipsam ad actum redigat: cuiusmodi est calor noster natius medicamentis purgantibus.

Gale. lib. 3. tempera. & cap. 1. lib. 1. simpli. & locis adductis.

5 **Natura enim, vt ait Hippocrates, morbos curat, non Medicus: Medici vero munus precipuum est naturæ instrumenta suppeditare.**

¶ Hippocrates aphorismo primo particulae quintae libri sexti epidemion sic scripsit, $\nu\omicron\upsilon\sigma\omega\ / \phi\upsilon\sigma\iota\epsilon\varsigma\ \iota\eta\tau\omicron\iota$, quod ad verbum redditum Latine est, morborum natura Medici, id est, natura sunt morborum Medici. Quam sententiam per numerum singularem interpretatus Mesues apertiore eam reddidit, dicens, natura morborum Medicus est, siue natura morbos curat. Curat autem morbos interim sola sine opera Medici, vt paruos morbos auctore Galeno libro primo de locis affectis. Aliquando etiam magnos vt in crifibus, cum ipsa valida est. Sæpe enim ipsa, vbi vires sunt robustæ, nullo adiuta præsidio, humores coquit, se-

Aeti. cap. j. lib. 5.

Aphorif. 20. & 22. lib. 1.

15 cernit, & expellit, morbumq; ipsum vincit. Interim Medicus cum ea operatur, tunc scilicet, cum ipsa vel impeditur, vel nimio onere fatigatur, vel quomodo cūq; alias imperfecte agit: nam tunc Medicus supplet, quod deesse videtur varia instrumentorum genera ei suppeditando, vt medicamentum purgans, clysterem, cataplasmata, & similia alia: & impedimenta tollendo, vt cum venam secat, materiam minuit, fordida vlcera purgat, obstrula foramina

Aphor. 21. lib. 1. & in arte medi. Aristo. cap. 8. lib. 2. physico.

Gale. lib. 3. metho. & Aphrodi. proble. 88. secti. 1. Gale. cap. 50. artis medicæ.

20 referat, vel quid simile molitur. Sed etiam tunc natura est, quæ primum & potissimum morbos curat, materiam morbificam coquendo, medicamentum in actum redigendo, expellendo: quam nunquam concoquet solus Medicus, nec secernet, nec expellet, neq; medicamentum in actum rediget. Medicus itaq; instrumenta conuenientia naturæ suppeditat: quibus adiuta facilius morbum superat. Est cum solus Medicus operatur sine naturæ auxilio, vt cum

Aphrodi. ibidem.

25 **luxatum membrum reponit, calculum excidit. Aliquando deprauatos naturæ motus cohibet: vt cum fluit immodicè sanguis per nares, vterum, vel alium quenuis locum: & cum vacuationem quancunq; aliam immodicè promouet: aut non mouet per conferentia loca. Tunc enim natura deprauata agenti reluctatur Medicus. Nam ipse naturæ, rite non deprauate agentis, minister immitatorq; est.**

Cap. 4. lib. de diff. sympto. Aphor. 21. lib. 1. Gale. aphorif. 17. parti. 2. lib. 6. epi de. cap. 87. artis medi. & côméta. in aphor. 2. & 21. lib. 1. & 15. lib. 6. & Aristo. lib. 2. physio. cap. 4.

30 **Cum autem instrumenta hæc opus naturæ quantitate aut qualitate malefica vincunt, immoderatiùs agunt magno naturæ incommodo.**

¶ Quoniam dixerat Medici precipuum munus esse instrumenta suppeditare naturæ, & hæc medicamenti actionem inchoare, limitare, & dirigere: docet nunc cauendum esse sollicitè, ne dum auxiliaria instrumenta naturæ porrigimus, eam ipsam euertamus. Neq; enim satis est inuenisse medicamentum conueniens humori vacuando, sed necesse præterea est præcognouisse necessariam medicamenti quantitatem, & qualitatem, si qua sit, malignam correxisse priùs, quam in corpus assumatur. Alioqui quod salutare erat remedium, fiet insalubre. Medicamenta enim, vt materiae alia salubres, quâtitate, & qualitate fiunt insalubria. Quod pec-

Cap. 85. artis medicæ. & lib. 1. ad Glauc. & lib. 1. & 4. sanita. tuen.

40 **catum Medico exhibenti auxilium, non naturæ ascribi debet. Vt enim medicamentum opereatur, opus est, vt alteretur a natura, & in actum redigatur: deinde vt eam alteret, cum suâ promitt actionem, non tamen prosternat. Quoniam ipsa est, quæ humores noxios secernit, & expellit a se: medicamentum verò eos ad se trahit. At verò cum quantitate excedit medicamentum, aut qualitate est malignum, opus naturæ vincit, id est, naturam ipsam, & facultatem re-**

45 **trientricè euertit, immoderatiùs agit, & victa & prostrata natura seuit in corpus, & tum morbos, tum symptomata varia excitat, furiosam ipsius actionem nihilo cohibente.**

Si enim quantitate vincunt plus, quam natura postulat, noxam multitudinis inuehunt: si autem qualitate malefica, tum multitudinis nocumenta, tum alia atq; alia inferunt.

Libri primi

Aphor. 1. lib. 5. &
lib. de tremo.

¶ Praefatus actiones fieri immoderatas, si medicamentum purgans quantitate excedat, aut qualitate sit maleficum: ostendit hoc loco longè maiora sequi incommoda, si medicamentum peccet qualitate, quàm si quantitate. Nam medicamentum benignum, vel probè correctum, largius sumptum, largiori tantum vacatione per se nocet. Potest tamen adeò excedere modum, ut per accidens convulsionem ab inanitione, syncopen, & tremorem accersat. 5
At ubi qualitate malefica est praeditum, grauiora, & plura affert incommoda. Nam tum ea, quæ diximus, tum febrim, viscerum excoriationem, suffocationem, dysenteriam, & alia suis locis dicenda, adducit. At cum quantitate, & qualitate peccat, grauissima inducit symptomata.

Quapropter tua interest, medicamenta maligna à salubribus 10
discernere.

cap. 1. theore. 3.

Gale. cap. 23. lib.
4. simpli. medi.

¶ Si purgans medicamentum modum excedens, & qualitate maleficum, symptomata praedicta inuicere potest: praecipuo studio enitendum est, ut cuiusque medicamenti tum quantitate iustam, quam ἁόσιον vocant, teneamus: tum etiam ut malefica & benigna medicamenta velut unguis nobis sint cognita: ut his correctis utamur, dum postulat usus: illa vitemus, 15
nisi vrgēs aliqua necessitas nos compellat eis uti, & tunc, quatenus fieri potest, correctis eis utendum est. Quorum corrigendi rationem vniuersaliter & in genere in hoc volumine tradit: particulatim in libris simplicium medicamentorum purgantium: ubi & singulorum ferè modus praescribitur. Benigna medicamenta, vulgò dicta benedicta, sunt quæ leuiter & clementer aluum subducunt, citra magnam naturæ vim: quinimmo dum purgant, partes corporis roborant, & spiritus dissolutionem prohibent. Huiusmodi sunt emollientia, lenientia & lubricantia, comprimentia, & leuiter etiam trahentia: quæ si purgatione frustrentur, nullam noxam nota dignam corpori afferunt: quæ etiam vel temperie, vel odore, vel sapore, vel his omnibus, vel duobus ex his, familiaritatem cum nostra natura habent. Malefica siue maligna sunt, quæ maiori vi & molestia naturæ materias dissoluendo & trahendo 25
educunt. Horum quædam toto genere talia sunt, ut succussatoria & agitata, & naturæ nostra infesta valdè: quoniam venenosa & erodentia sunt: quædam non nisi ex accidente ut trahentia mitiora, quæ à sui generis notis desciuerunt. Vtrunque genus in corpore retentum grauius lædere solet.

Sunt autem maligna quædam genere, quorum virtus effrenis 30
omnibus est cognita, ut mezereon, glebes, euphorbium. Quædam item in generibus multis, ut turbith nigrum, & agaricus niger & durus, colocynthis vnica in planta sua, scammonium sceniticum. A quibus abstinere oportet, nisi quædo in magnis caussis ex his quædam necessaria sint, tuncque cum formidine & præmeditatione eis est utendum. Morbis enim quibusdam venena sunt salubria, ut viperæ elephantiasis: malefica tamen eorum vi modis omnibus, vel saltem quibus nobis licet, prius fracta, ut post dicturi sumus.

Gale. loco. proxime adducto.

Gale. cap. 17. lib.
4. simpli. medi.

¶ Nostra interesse dixit nosse, quænam sint medicamenta maligna, & quæ benigna, quibusque 40
notis hæc ab illis distinguantur. Nunc malignorum duas species notat, à quarum utraq; abstinentum esse consultit: nisi vrgens aliqua necessitas nos compellat eis uti. Ait ergo ex malignis medicamentis, quædam genere toto esse maligna, quædam in generibus multis. Genere toto maligna vocat, quæ non ex accidente aliquo, sed ex sua natura maligna sunt, nullumque est reperire particulare in illo genere, quod sit benignum, sed genere toto præternaturam nobis sunt. Huiusmodi est mezereon, id est, coccus cnidius, & glebee, id est, lathyridis semina, quod cataputium minus barbaris nuncupatur: & euphorbium. Breuiter merè acria & erodentia medicamenta, & si qua his proxima sunt natura venenosa, hoc genere 45

Theorema primum.

VII

continentur. Maligna in generibus multis, licet dissoluendo purgent, vt proximè dictum genus: tamen non perinde cum natura nostra pugnant. Quæ ex accidente dicuntur maligna, cum à proprietatibus & notis sui generis desciuerunt: quas singulatim in simplicibus medicamentis persequitur. Huius rei exempla copiosè subiecit, quam ob rem nõ est opus, vt pluribus in his immoremur. Vtrunq; hoc genus malignorum medicamentorum vitare consulit.

5 Cogimur tamen malignis genere interdum vti, vt in magnis & longis morbis, cum spes est adèpta posse illos medicaminibus benignis curari: vt Paulus libro septimo autor est: sed tunc etiam his vtimur, quibus possumus modis correctis. Vipera enim, alioqui venenosum animal, elephantiasi remedium est saluberrimum, vi tamen eius venenosa, quatenus licet, fra-

Gale. cõmen. 12. lib. 2. de victu. acuto. Paul. lib. 7. cap. de helleboris.

10 cta. Malignis ex accidente nunquam vtimur, nisi fortassè benignioribus destituti, necessitas aliqua ad horum vsum nos trahat. Salubria etiam & benigna statim fugienda esse docebit, nisi prius preparata, optimè preparato corpori adhibeantur, iusta quantitate, & qualitate, & tempore congruo. Vbi antiquus interpres legit, Scammonium de contracta corasceni, malumus nos Sceniticum vertere, hoc est, de regione Scenitarum, iudicantes dictionem esse

15 corruptam, legendumq; esse de contracta Χωπερ Sceni. Χωπερ enim Græcis regio est. Scenitæ autem populi sunt in Arabia foelici, vt Solinus est autor. Hac fortassè ratione ductus Iacobus Syluius præceptor meus humanissimus capite de scammonio in simplicibus ex agro Scenitarum vertit. Non desunt qui Corascenum dictum putent à Trachia castello Corascensium dicto. Alij à regione Persiæ Corazani vocata dictum censent. Præterea vbi in antiqua

20 versione legitur, post fractionem tamen malitiæ suæ, pronomen illud suæ, ad genus vniuersum malignorum medicamentorum referendorum esse censemus, non ad solas viperas: tum vt sermo sit vniuersalior, tum quoniam pollicetur se edoctorum post rationem corrigendi hanc vim maleficam, quam de medicamentis simplicibus purgantibus docet hoc & sequenti libro, de viperis nusquam. Elephantiasis morbus est perniciosissimus, & contumacissimus,

25 lepra vocatus ab his, qui sermonis Latini & Græci proprietatem ignorant: aduersus quem morbum vipera, alioqui venenosum animal, salutare est remedium: eius tamè venenosa vi, quatenus licet, & fieri potest, castigata. Plurimi tamen stolidi, & præcipuè rustici, & noui [Medici] citra vllam prouidentiam vti his nondum correctis audent: ignorant

Gale. initio lib. 11. simpli. medi. & sine lib. 2. ad Glauc. & de theriaca ad Pisonem, & de antidotis.

30 rantes ea lædere magis, quàm perniciosum venenum: ignorantes item quãtam læsionem partibus principibus corporis, & virtutibus ipsum gubernantibus afferant.

¶ Obiter hietaxat rusticos quosdam & imperitas mulierculas, quibus præcipuè solenne est exhibere huiusmodi medicamenta maligna aduersus omne morborum genus citra vllam

35 castigationem limitationemque: præsertim cum alius cohibita videtur. In quo numero etiã sunt logiatri quidam nihil aliud Medici, quàm nomen habètes. Vnde ægroti dysenteria, vel alio deteriore affectu correpti, miserè pereunt. Id vitij maximè admittunt rustici & amentes, tum ob mores agrestes quos habent: tum quoniam locos ferè habitant, vbi Medici non sunt. Aetate tamen nostra ad celeberrimas quasq; vrbes hoc malum peruasit: magno reipublice incommodo. Vbi legitur noui, vel addendum extrinsecus Medici: vel potius legèdum

Gale. initio lib. de vic. rati. priua. Gale. in fine lib. 7. metho. & cap. 9. artis medi.

40 est idiotæ cum Syluio. Idiota autem dicitur tum is qui artis alicuius ignarus est: tum qui nullo fungitur officio publico, sed propria curat. Partes principes hoc loco appellat, cerebrum, à quo nerui: cor, à quo arteriæ: hepar, à quo venæ nascuntur: quibus partes hæ principes virtutes suppeditant. Per hæc, veluti per canales quosdam, vnunquodq; virtutem spiritumq;

Idem lib. 12. metho. & sine lib. 11. de locis affectis.

45 transmittit in alias corporis partes. Cerebrum per neruos in omnes sentientes, cor in viuentes: hepar in eas, quæ vegetantur: si modo vllus sit naturalis spiritus, & singula, quæ nutriuntur, partes non habeant sibi insitas facultates à natura, vt hoc spiritu non egeant.

Inquit Heben Mesues: Non solùm hæc fugere oportet, verùm etiam omnia medicamenta benigna, nisi obseruentur conditio

Libri primi

nes & modi mihi post dicenda, si fauerit Deus.

¶ Vitanda esse medicamenta maligna tum genere tum ex accidente paulò ante dixit: nunc tum illa, tum benigna fugienda esse docet, nisi priùs quàm sumantur, probè castigata sint, & iusta quantitate, qualitate, & tempore congruo sumantur. Siquidem medicamenta omnia, quantumuis benigna sint, corpus alterant. His tacitè commendat tum delectum, tum casti- 5 gationem medicamentorum: de quibus in sequentibus facturus est verba.

Methodus autem obseruationis, qua benignum medicamen- tum à malefico exactè secernitur, versatur in consideranda medi- camenti substantia, temperatura, sequentibus temperaturā qua- litatibus, tactilibus, olfactilibus, gustatilibus. Ad hæc, in confide- 10 rando tempore, loco, vicinia vnius medicamēti ad aliud. Ab his enim singulis dispositio quædam propria medicamētis inest.

¶ Accuratè admodum & ingeniosè rerū seriem & connexum hætenus sequutus est, vt tan- dem eò perueniret, quò primùm instituerat. Erat enim illi scopus in hoc primo theoremate 15 viam rationemque docere deligendi & secernendi medicamēta benigna & salubria, ab in- salubribus & malignis: tum in eodem genere, tum in diuersis. Quò vt perueniret, quædam præmisit, quæ ad præsens institutum necessaria visa sunt: & demum consequentia rerum du- ctus ostendit medicamentorum delectum tum vtilem, tum necessarium esse Medico. Qua ratione autem possit delectus fieri, in his, quæ deinceps scribit, docet. Primùm octo locos vniuersales proponit, ex quibus delectus medicamētorum ducitur. Hos deinde singillatim 20 in species siue differentias partitur, donec ad infimum ventum sit: ea arte, vt nusquam diui- dendi ratio vitietur. Hac methodo vsus fuerat Galenus in examine vniuersali medicamen- torum simplicium, quam Mesues purgantibus tantum accommodauit. Igitur medicamentū benignum à malefico secernitur substantiā siue essentiā, temperamento, qualitatibus tacti- libus, olfactilibus, gustatilibus, tempore, loco natali, & vicinia vnius ad aliud. Audibilium 25 qualitatum nulla hic fit mentio: quoniam ad vniuersalem medicamētorum delectum nihil conferunt. Quanquam ad particularem cuiusque cognitionem interdum conducant, vt in cassia fistulari, cartamo, ben, & alijs, quæ plena & non vacua esse oportet, est videre. Nam ista cum agitata sonant, mala sunt. Visiles etiam hoc loco omisit, quarum post mentionem faciet, quoniam illas etiam ad vniuersalem medicamentorum delectum inutiles esse putat, 30 vt post dicturus est: licet ad particularem medicamentorum delectum, qui inter cōgenerea fit, non vulgariter conducant. Cum enim singulis sensibus sua sint obiecta, & ex singulis suum expectetur iudicium, hoc ordine se habent sensus, quantum attinet ad medicamentor- um delectum. Auditus & visus ad vniuersalem delectum, & qui inter eterogenea medica- menta fit, conferunt nihil. Nam auditus inter ea, quæ diuersi generis sunt, ex sono, iudicare 35 certò & vniuersaliter non potest. Visus etiam circa eadem sapissimè fallitur. Odoratus cer- tius his iudicat. Gustus & tactus certissimè & fidelissimè, vt nunquam fallant. Qualitates temperaturam sequentes primæ & potissimæ tactiles sunt: post has, gustatiles, odoratiles, visiles, audibiles.

Gale. lib. 1. de antido. Idē lib. 1. simpli. & sequē. quatuor & cap. vlti. lib. 4. præcipuē.

Aristo. lib. 2. de ortu & interitu, & cap. 1. lib. 2. de parti. anima. & Gale. lib. 1. de facul. natu. & de ele- men.

Aristo. cap. 2. lib. 2. de gene. & cor- rup. & cap. 4. lib. 4. meteo. & lib. de sensu & sensu. Gale. initio lib. de facul. natura.

Porro à medicamento substantia differentia obseruande sunt, 40 graue, leue; tenue, crassum; tenax, friabile; rarū, densum. Per hæc enim medicamenta bona à malis accuratè distinguuntur.

¶ Enumerat speciatim differentias, secundum quas delectus medicamentorum sumendus est à substantia seu essentia. Sunt autem illæ octo, quas in textu autor expræsit. Cæterum cum illæ à Philosophis inter tangibiles qualitates referantur, non immeritò queret aliquis, quam 45 ob causam eas Mesues ceu distinctas à tangibilibus ad substantiam retulerit. Sed soluitur quæstio dicendo, Philosophos vniuersaliter & accuratè rerum naturam speculantes rectè has octo qualitates inter tangibiles reposuisse: eosdem etiam has sex oppositiones, grauita-

Theorema primum. VIII

tem, leuitatem: tenuitatem, crassitudinem: lentitiam, friabilitatem, raritatem, densitatem: duritiam, mollitiam: asperitatem, leuitatem: ad quatuor primas qualitates caliditatem: frigiditatem, humiditatem siccitatem reduci ingeniose probasse. At Ioanni Mesuæ has octo oppositiones trifariam secare placuisse: vt duæ caliditas frigiditas, humiditas siccitas, ad temperamentum referantur: quatuor primùm enumerata: in contextu, ad rei substantiam, de qua nunc agitur: duæ deinceps sequentes ad tangibiles. Non quod ignoraret primas & maximè præcipuas qualitates tangibiles esse caliditatem, frigiditatem, humiditatem, siccitatem, reliquasque omnes ad has reduci (fuit enim non minus insignis Philosophus, quam Medicus) sed vt doctrina esset clarior. Sūt enim ea, quæ per classes distributa sunt, dilucidiora ijs, quæ promiscua relinquuntur. Igitur ipsius autoris vestigia sequentes expositionem verborum aggrediamur, doceamûsque: quid graue, leue: quid tenue, crassum: tenax, friabile: rarum, densum: a Medicis & Philosophis dicatur, ne quid relinquatur lectori indiscussum. Graue dicitur Philosophis, quod naturâ sua fertur deorsum: leue contra quod fertur sursum. Eisdem simpliciter graue, terra est: simpliciter leue, ignis: elementa mediâ aqua & aër ad diuersa facta collatione grauiâ & leuiâ dici possunt. Aër enim ad ignem est grauis, id est, grauior: ad aquam & terram leuis. Sic aqua ad terram leuis, id est, leuior, ad aërem & ignem grauis dicitur. Aliter graue & leue vocatur, quod scilicet mole exigua pōdus magnum exhibet nobis vel statêris: huiusmodi sunt terrea, aquea præsertim densa. Leue quod mole etiam magna pōdus exiguum præstat nobis vel statêris, vt igneum & aëreum corpus, præsertim rarum. In hac secunda significatione (quæ Medicis familiarior est) Mesuæ graue & leue vsurpans, purgantibus medicamentis eiusdem generis accommodauit. Sic rhabarbarum præstantius censet, quod appensum grauius est, sumpta æquali mole ex duobus vel pluribus bolis rhabarbari: vel quod libranti manu Medico grauius videtur. In hoc sensu intelligendus est, cum ait, medicamenta quæ comprimendo purgant grauiora, meliora esse: contra quæ trahendo, leuiora eligenda esse potius: facta scilicet collatione inter homogenea, id est, inter ea quæ eiusdem sunt generis: vt inter rhabarbari species censeatur id melius, quod grauius: inter agarici species leuius, præstantius habeatur. De tenui & crasso: lento & friabili: raro & denso: & ceteris qualitibus, quarum hoc loco meminit, idem dicimus esse iudicium: nempe relationem debere fieri ad ea, quæ eiusdem generis sunt, non ad eterogenea. De calido & frigido, humido & sicco, molli & duro: alia ratio est, vt suo loco dicemus. Tenue & crassum tum in solidis corporibus, tum in humidis reperire est. Tenue in solidis dicitur, quod facile in minutissimas partes potest comminui: vt aloë si nulli sit humori commixta, gummi iuniperi, mastiche, sulphur, agaricus, & huiusmodi alia, quæ nec dura, nec viscosa sunt. Crassum est, quod difficulter in minutas comminuitur partes, vt lapides omnes, & metalla, ossa, lignosa, & quæcunq; dura vel viscosa sunt. Tenue in humoribus seu liquidis est, quod facile se pandit, & imbuit quaqua versum corpus, quod tangit: huiusmodi est aqua, aqua vitæ, & succus nucum, & pleraq; alia. Crassum in humoribus est, quod difficulter & longo tempore imbuit corpus, quod tangit, vt mel, butyrum, oleum. Verum tenue tum in humoribus, tum in solidis facile in partes exiguas diuiditur: vt crassum in solidis & humoribus semper ægrè comminuitur, seu diuiditur in minutas partes. Friabile etiam, & tenax, & in solidis & in humoribus reperiuntur. Friabile in solidis Philosophi & Medici vocant, quod suam cōtinuitatem facile amittit, diuisum in partes plures duabus siue magnas siue paruas. Quæcunque igitur ita concreuere, vt multis scateant foraminibus, quæ directim posita non sint: aut habeant quædam directim posita, quædam longè porrecta: ea omnia friabilia sunt, vt amyllum, cerusa, caphura. Tenax in solidis quid sit, ex friabili perspicuum euasit: quoniam contrarium eadem est disciplina. In humoribus tenax siue lentum est, quod tractum longissimâ seruat cōtinuitatem non intercisam, ægrèque id in partes minimas diuiditur, quale est mel bonum, resina abietis. Huius contrarium primùm Galeno vocatum est friabile, appellatione translata à solidis corporibus: huiusmodi est aqua. Ostensum est abundè tenue & crassum, lentum & friabile, duobus vsurpari modis. Nobis ad præfens institutum prima significatio sufficiet, quoniam de solidis præcipuus erit sermo: cæterum secunda etiam aliquando vsui

Aristo. ca. 2. lib. 2. de gene. & corrup.

Gale. commen. in aphor. 9. lib. 1.

Aristo. lib. 4. de celo.

Gale. cap. 3. & 11. & 13. & 14. & 21. & 22. & 24. lib. 1. simpli. & cap. 2. lib. 4.

Gale. cap. 14. lib. 1. simpli. & Arist. cap. 4. lib. de sensu & sensibili. Gale. lib. 6. cōpo. ph. p. in dia caryo.

Aristo. cap. 9. lib. 4. meteo.

Aristo. ca. 2. li. 1. τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ & lib. 4. cap. 2. Lib. 11. metho. meden.

Libri primi

Locis adductis.

erit. Rarum & densum licet inter tangibiles qualitates non referantur ab Aristotele & Galeno, tangibiles tamen sunt, vt Philoponus & Aphrodisæus autores sunt in commentarijs in caput secundū libri secundi de generatione & interitu: sed eas omiserunt, vt ait Alexander, quoniam ad graue & leue reducuntur. Nam rarum, leue est: & densum graue: vt idem Aristoteles scribit capite primo, libri tertij, de cælo, & capite nono, libri quarti physicorū. 5
cuius sententiæ est Mesues, vt paulo infra videbitur. Rarum itaq; corpus dicitur: quod meatus multos & magnos per totum obtinet: vel cuius partes spatij inanibus interceptæ sunt: vel cuius partes à se inuicem distantes sunt: vt pumex, spongia. Densum contra, quod paruos & paucos habet meatus: vel cuius partes sibi inuicem propinquæ sunt. Quæ diffinitiones verbis tenus differunt.

Gale. lib. 2. fanituf. & cap. 13. lib. 1. simpli. & Arist. cap. 9. lib. 4. physico.

Quæ enim sunt inter hæc facultate valentiora, quò sunt leuiora, eò meliora sunt: grauiora verò maligna. Nam scammonium, aloë, colocynthis, euphorbium, baurach, agaricus, & similia: leuiora sunt præstantiora. Hinc tamē excipiuntur ea, quorum substantia coacta esse debet, cuiusmodi est hermodactylus, iris, lazurius lapis. Hæc enim quò grauiora sunt, eò meliora censentur. Quæcunq; etiam humiditate excrementosa abundant, leuiora, sunt meliora: vt agaricus, turbith, polypodium, scilla, & similia. 10

Gale, cap. 19. lib. 5. simpli. medi.

¶ Purgans medicamentum bifariam Galeno dicitur, nempe generatim & speciatim. Generatim purgare dicitur, quidquid, quouis modo, & per quoscunq; meatus corporis, excrementa vacuat: vt per os, sedem, vesicam, cutim, pudendum muliebre, hæmorrhoidas, vel aliam quancunq; corporis partem. Speciatim & propriè purgare dicitur, quod vomitu, aut deiectione trahendo purgat. Quæ hoc modo purgant, omnia sunt calida Galeno, & sola illa purgantia. At Mesues cum familia Arabum quatuor genera purgantium medicamentorum nouit. Nam quædam purgant trahendo, de quibus nunc agitur. Quæ quoniã calida sunt omnia, 25
calore iuuantur ad trahendum, vt scribit Galenus, capite vigesimo quarto libri tertij, & de cimo sexto libri quinti simplicium medicamentorū. Quoniam igitur validius, potentiùs, & violentius hæc, quàm reliqua tria genera trahunt, simpliciter & absolutè trahere & dissoluere dicuntur. Quædam comprimendo: horū virtus purgatrix facultate astringente iuuatur. Siquidē partes robustiores reddita à facultate astringente, maiore vi pellunt, quod alie 30
num est. Ipsum etiam medicamentū sua grauitate insita (sunt enim astringentia terrea, quare grauia etiam necesse est, vt sint) deturbat humores: quibus adiuta virtus purgatrix validius agit. Quædam lubricando: vbi nanq; viæ, per quas fieri debet purgatio, lubrica & laxæ factæ sunt, vel leui impulsū facultatis purgatricis trahuntur humores peccantes: deinde facile item à facultate expultrice deturbantur. Quædam deniq; emolliendo partes, per quas 35
purgandi sunt humores, & excrementa indurata, si qua sunt: faciunt, vt vis purgatrix medicamenti faciliùs & potentiùs agat. Hæc est sententia Mesuæ & nostræ. Vereor tamen non de futuros vitiligatores aliquos, & infimæ classis Medicos, qui hanc nostram sententiam, ceu exorbitantem a vero, damnabunt: existimantes cōprimimentibus, lubricantibus, & emollientibus medicamentis nullam aliam inesse vim occultam à comprimente, lubricante, & emolliente. Aduersus quos, ne dicam sufficere mihi Arabum testimonium asseueranter tuentium 40
nostram opinionem, pauca quædam subiiciam: quibus cōmunire & roborare sententiã nostram enitar. In primis ex superioribus facile constat varia esse trahendi genera: inter quæ nonnulla similitudine totius substantiæ trahere veterum testimonijs confirmauimus. Quo modo quatuor medicamentorū genera purgare contendimus. Doceamus igitur in medica 45
mentis, quæ cōprimendo purgant, aliam ab astringente necessario inesse vim: cui purgatio ascribenda est. In quibus vbi id erit probatum, facile constabit idem esse ius in alijs duobus generibus. Cū ergo inter omnes facile constet astringentia medicamenta aluum astringere, fluentisq; immoderatè alui præsens esse remedium: purgantia contra, laxare & resolvere:

Aphor. penul. lib. 1. & 5. lib. 4. & cap. 16. lib. 5. simpli. & lib. 1. facult. natu. & lib. Quos medica. &c.

Ex Gale. lib. 6. fanit. tuenda.

absurdum est astringentia facultati virtutem purgatricem referre acceptam. Ad hæc, cum omnium astringentium, quatenus astringunt, eadem sit natura, & ijdem specie saltem effectus: si iure compressionis seu astringentis purgant medicamenta comprimentia, astringentia omnia purgabunt comprimendo: quod si est, quid vetat, quominus malicoria, balauftia, & rhus purgent? Id quod cum sit alienum planè a ratione, alia necessàrio vis à comprimente purgantibus inest: cui potius vis purgatrix assignanda est. Præterea si vis alia ab astringente nō inest his medicamentis, & ob hanc solùm vacuare creduntur comprimendo: consentaneum est, vt vnunquodq; magis purget, quò astringendi vi magis pollet: ergo myrobalani, rhabarbarum, infusa, lota, vsta, valentiùs purgabunt: siquidem potentiùs astringunt. Cuius contrarium vsus ostendit. Nam illa lota, infusa, vsta, nihil, aut parum purgant. Hactenus obliquè fortasse dicent nos argumentatos fuisse: quare vnica subiiciamus rationem, ex fontibus Medicina ductam, qua proteruorum ceruicè frangamus. Si medicamenta comprimentia, lubricantia, & emollientia, quia compriment, lubricant, & emolliunt, solùm dicuntur vacuare: omnia, quæ comprimere, lubricare, & emolliere possunt, indiscriminatim nullòque delectu obuios quosq; humores trahent: at experientia ostendit medicamenta, quæ comprimendo, lubricando, & emolliendo dicuntur purgare, non quosuis, sed certos humores purgare. Nā myrobalani luteæ bilem flauam, cepulæ pituitam, Inde bilem atram: cassiam fistularè, bilem flauam: & reliqua eiusmodi medicamenta certum & peculiarem humorè primum & potissimum vacuare oculis vsurpamus. Neq; id cunctis astringentibus, lubricantibus, emollientibus inest, sed quibusdã tantum. Quo fit, vt vis alia ab hac manifesta inquirenda sit, cui purgatio attribuenda est. In comprimentibus non solùm vis hæc intellectu conspicitur, sed etiam substantia alia à comprimente seu astringente gustu manifestè deprehenditur. Nam in myrobalanis qualitas acida, vel sub acris, vel sub amara, vel mixta: quæ infusione, lotionè, vstione, tollitur: præter Serapionis non contèndendum testimonium, sensu cognoscitur. In rhabarbaro, aloë, absinthio, & alijs huiusmodi euidentior est, quam vt debeat probari. Hæc astringendi vis licet sua naturà aluum sistat, tamen cum est coniuncta virtuti purgatorie, vincta à purgatrice facultate, purgatricis effectus sequuntur: tantùmque abest, vt actionè facultatis purgatorie impediatur vis astringens seu comprimens, vt subsidio potius ei sit, vbi modica est. Nam facultas purgatrix præit, & aluum mouet: quam astringens vis sequitur, & impellit. Hæc pro Ioanne Mesue, & pro veritate in hunc locum mihi adducta sunt: pro quibus, si fauerit Deus, sepe lubens arma sumã, in acieq; itabo. Cum ergo medicamentorum purgantium quatuor sint genera (vt ostendimus) singulas substantiæ differentias, singulis medicamentorū generibus accommodat: docens in vnoquoq; quodnam graue melius sit, & quod deterius. Quod item leue præstantius, & quod peius: idem in singulis alijs substantiæ differentijs ostendens. Trahentium igitur medicamentorū (quæ ille potentioris virtutis, siue facultatis valentioris vocauit, quoniam à partibus remotissimis corporis tum superioribus, tum inferioribus trahunt, reliqua tria genera non item, nisi quantitate excedant) ea existimantur meliora: quæ leuiora sunt. Quoniam leuitas, vbi cetera paria sunt, caloris nota est. A quo cum virtus purgatrix iuuetur, vt in superioribus diximus, à leuioribus medicamentis trahentibus valentior expectanda est actio. Quo fit, vt ea potius eligenda sint, quantum attinet ad hanc notam. Ceterum hac regula non continentur medicamenta, quæ naturà sua densa, coacta, & compacta substantià esse debent: non rara, fungosa, nec laxa. Nam hæc licet trahendo purgent, vt hermodactylus, iris, lapis lazulus, & quæ his similia sunt: grauiora iudicantur meliora. Quoniam hæc suapte natura densa & coacta sunt: idcirco leuitas raritudinis, vel cariei, vel mixtionis eterogenei corporis indicium est. Præterea ex his, quæ humido abundant excrementoso, leuiora præferentur. Quoniam leuitas indicat paucam humiditatem excrementosam inesse his medicamentis: quæ inflationem, vomitum, nauisem, flatum, & subuersionem parere solet. Ob eam etiam causam eiusmodi medicamenta in locis nata siccioribus probantur magis: vt ad finem huius capituli dicturus est. Sed dicet non immeritò aliquis Mesuem contraria præcipere, & à se ipso dissentire, dum dicit medicamenta, quæ humido excrementoso abundant leuiora, esse meliora: & contrà quæ densa, coacta, & solida

Hanc vim Paul.
cap. 4. lib. 7. proficitur.

Gale. cap. 14. lib. 3. simpli. medi. & lib. 2. alimè. cap. de moris. Idem cap. 16. lib. 3. simpli. & lib. 6. compo. ph. 2.

Libri primi

constant substantiâ, grauiora anteferri. Nam hermodactylus humido abundat excrementoso, vt ad finem huius capituli, vbi de natali loco medicamentorum agit, docet, & capite de hermodactylo in simplicibus purgantibus. Qua ratione leuitate cōmendabitur, & melior censebitur. At quatenus naturâ suâ densa & coacta substantia constare debet, sicuti hoc loco dixit: ea ratione grauior anteferendus erit, vt hic, & capite de hermodactylo in simplicibus. Idem ergo grauitate & leuitate cōmendabitur: quod absurdum dictu videtur. Tollitur ambiguitas dicendo graue bifariam aliquid dici posse, vno modo ratione suâ substantiæ: altero ratione humoris excrementosi imbibiti medicamenti. Nam quæ densa & coacta constant substantiâ, ea ferè grauiora sunt, vt in superioribus docuimus. Contrâ leuia sunt, quæ raram & laxam habent corporis consistentiam. Hæc si multa & copiosa humiditate excrementosa abundant, grauiora dici solent: non quidem suâ substantiæ ratione, sed ob humiditatis excrementosâ copiam, quam in se continent. Illa tum primaria ratione, quæ a substantia est, tum ratione superflue humiditatis grauiora interim dicuntur. Cum hæc sic se habeant, dicendum est, medicamenta, quæ densa & coacta constant substantiam, si simul humore excrementoso redundare ea contingat (vt hermodactylum, & huic similia) grauiora præferri Mesuę: habito respectu ad grauitatem, quæ ratione consistentiæ medicamētis inest. Id quod vel ex ipso intelligas licet, dum dixit, Hinc tamen excipiuntur ea, quorum substantia coacta esse debet. Hęc enim vbi vel ratione loci natalis æqualiter sicca sunt, vel Medici industria, vel tēpore, æqualiter siccata: grauiora laudantur magis. Nam in his grauitas densæ & coactæ substantiæ signum est. In quo sensu capite de hermodactylis leues hermodactylos improbat. At leuiora probantur considerata grauitate, quæ ratione excrementosæ & superuacaneę humiditatis eisdem medicamenti solet inesse. Quod etiam satis indicauit, dum dixit, Quæcunq; etiam humiditate excrementosa abundant & cetera. Nam tunc leuitas signum est paucam humiditatem excrementosam inesse illis. Solet autem esse pauca ratione soli natalis medicamentorum, vel Cæli, vel artis, vel temporis longioris à collectu. Si igitur medicamenta huiusmodi, quibus densa & coacta, & humida simul humore superuacuo esse contingit, æqualiter sicca naturâ, arte, & tempore, inter se conferas, grauiora, meliora censebis: vt si ex duobus hermodactylis in eodem loco collectis, eodem tempore, & æqualiter siccatis, alter sit grauior, alter leuior: grauior, melior est. Quoniam grauitatem illam à sua substantia habet, non ab humore excrementitio, quem æqualem esse in vtroq; constituimus. Contra si natiui soli ratione, quod hic in sicciore, ille in humidiori sit natus: vel quia minus hic siccatus est arte, quam ille: vel quod non ita diu est, cum hic est collectus, atq; ille: si præterea substantiam æqualiter densam & coactam videatur vterq; habere: leuior eligendus est. Quoniam cum similis in vtroq; sit substantia, grauitas maiorem vim humoris excrementosi arguit: qui inflationem, flatum, nauseam, & quædam alia ventriculi accidentia parit. Baurach, Arabica vox est, Latine significat vitrum. Lazurius lapis, Dioscoridi cyanus vocatur. Sed de his, vt de reliquis omnibus vocabulis ad expositionem Ioannis Mesuę pertinentibus, fauente Deo, seorsim à nobis tractabitur.

At quæ comprimendo purgant medicamenta, grauiora: meliora sunt. Nam mirobalani grauiores, meliores sunt: & species raued similiter, & similia. Ablinthium etiam grauius, melius est, vt & ablinthij succus: & quæ his similia sunt.

¶ Delectus medicamentorum purgantium comprimendo, per eandem substantiæ differentias, qua ratione faciendus sit, paucis docet, asserens ex huiusmodi medicamenti ea esse meliora, quæ grauitate excedunt: leuiora contrâ deteriora esse. Id quod inde accidit, quod facultas purgatrix præit & viam facit: quam comprimens grauitate infita sequitur, & vt mal-leus clauum, impellit, exprimit, humoresque e partibus in ventrem deturbat. Gale. lib. 7. metho. & Aetius cap. 36. Ser. 1. lib. 5. Hac de causa actio tum potentior, tum celerior: grauiora medicamenta sequitur. Quoniam virtus astringens purganti coniuncta, tantum abest vt purgatricis facultatis actionem impediatur, vt eam iuuat. Raued vocat, rhabarbarum, quod in

Theorema primum.

X

species propriè dictas non partitur: sed differentias sumit autor à locis, in quibus crescit, vt hoc sit Indicum, illud Scenicum, aliud Barbaricum, quoddam deniq; Turchicū: per quas species constituit, licet re verà species non sint. Iuxta easdem etiam differentias melius vel deterius iudicat rhabarbarum, vt capite de rhabarbaro in simplicibus medicamentis intue
 5 ri licet. Purgat rhabarbarum tum comprimendo, tum attrahendo: quatenus cōprimit, grauius præstantius habetur, vti hic docemus: quatenus attrahit, leuius esse melius proxime do cuimus. Cum igitur pugnantès indicationes in hoc medicamento sint: vtri illarum potiùs
 10 assentiendum est? An cum medicamenta euidenter simul comprimunt & attrahunt, vt rha- barbarum: dum ad examen præstantiæ per grauitatem & leuitatem trahuntur, comprimen- tium natura potiùs expectanda est? Itaq; licet rhabarbarum & similia alia simul attrahât & cōprimant: grauiora præferenda sunt. Ob hanc causam hic, & capite de rhabarbaro in sim- plicibus, graue laudatur, & leue improbat.

Et quæ plena & non vacua esse oportet, grauiora præstantio-
 15 ra sunt: vt casia fistula, tamar Indi, ben, cartamus, granum nil, cherua, & similia.

¶ Id est, quæ plena medulla & carne esse debent, quibus interim vacua medulla contingit esse, grauiora meliora sunt. Quoniam grauitas indicat ea esse plena, & abundare ea substan-
 20 tia, à qua purgatio procedit. Leuitas contra vacui signum est, id est, indicat parum substantiæ purgatricis contineri, aëris non parum. Nil, cartamum Indicum Auicennas & Serapion pu- tât esse: sed Mesues in simplicibus purgatorijs capite de cartamo negat, Nil, speciem cartami esse: de quo, vt de cartamo, & alijs, quæ hoc loco enumerat: ibidem differemus. Leoniceno
 autore, Nil, isatidis tinctoriæ semen est.

Lib. .i. de errorib; Plinij & Medico rum.

Præterea, quæ leniendo & lubricando purgant medicamen-
 25 ta, grauiora, sunt meliora: vt psyllium, casia fistula, pruna, sebes- ten, & similia.

¶ Ex lenientibus & lubricantibus medicamentis grauiora præfert leuioribus, nec immeri-
 to: quoniam facultas horū purgatrix iuuatur ab humore quodam aquoso, & lento: in quo potissimum ea residet. Is humor, qui aqueus & grauis natura sua est, vbi copiosus est in hu- iusmodi medicamentis, valentiùs ea purgant, & grauiora sunt. Quo fit, vt optima ratione in
 30 hoc genere grauiora commendentur. Psyllium Græcis inter venenosa medicamina reponi- tur: Arabibus non item. Sebesten, Paulus, Actuarius, & alij recentiores Græci Medicinæ au- tores: Mixa, Mixæ, & Mixaria appellant.

De iudicio autem quod à tenui & crasso sumitur, paulò post di-
 cam. Videntur enim friabile & tenax à tenui & crassa pēdere sub
 35 stantia: nam tenue creditur esse friabile, & crassum tenax. Sed id absolutè verum non est. Cum ex his, quæ substantiâ sunt crassa, quædam tenacia, quædam friabilia inueniantur: vt ex tenuis sub- stantiæ rebus nonnulla friabilia inueniuntur, alia lenta: vt aloë
 40 quædam friabilis, alia tenax reperitur: & scāmonium, & salis spe- cies, & Baurach. Sagapenum quoq; tenax reperitur, vt & anacar- dus. Non est igitur horum causa tantum tenue & crassum.

¶ Explicuit qua ratione sumendus erat medicamentorum delectus per grauitatem & leui-
 45 tatem substantiæ differentias, idq; in singulis medicamentorū generibus: deinceps idem per tenuitatem & crassitatem, friabilitatem & lentitiam, raritudinem & densitatem, reliquas sub- stantiæ differentias, docturus: de tenuitate & crassitie, friabilitate & lentitia, confusa quæ- dam & ambigua proponit, nil statum & certum relinquens. De tenui & crasso pollicetur paulò post se dicturum, sed nusquam, quod sciam, promissum soluit. Nisi fortè quis dicat

Libri primi

tacitè & obscure sub his verbis tum de his, tum de lento & friabili differuisse. In his dubiū huiusmodi tollit. Opinari quis poterat friabile à tenui pendere substantiā, vt quidquid esset tenue, idem esset friabile: & lentum à crassa, vt omne crassum esset lentum. Quoniam tenuis & friabilis, vt crassi & lenti diffinitiones ferè conspirant, sicuti ex his, quæ diximus paulò ante, liquet. Id quod in vniuersum non esse verum subiectis exemplis docet. Quoniam ex rebus crassæ substantiæ, cuiusmodi sunt aloë, scammonium, salis species, baurach, & quædam alia, quædam friabiles, alia tenaces reperiuntur. Vt ex rebus tenuis substantiæ nonnullæ sunt friabiles, alia tenaces, vt sagapenū quoddam est friabile, quoddam lentum: anacardus item quidam friabilis est, alius lentus. Ex quibus vel apertissimè constat, non esse necessum vt si quid est tenuis substantiæ, id sit friabile: nec si quid est crassæ substantiæ, vt lentum sit. Sed aliud quid requiritur præter hæc, vt hoc sit lentum, illud friabile. Quid autem id sit, in sequenti oratione docet.

Sed præterea à puritate vel impuritate pendet hoc. Nam purū & tenue, est friabile; impurū & crassum, est lentum. Friabile igitur & tenax videntur in se cōplecti purū & impurū, tenue & crassum. Præter illa, quorū materia est humida tenax, vt saccharum, nabet, alhosos. Ex his enim, quod purius & tenuius, est tenacius.

¶ Tenue igitur, vt diximus, non est simpliciter dicendum friabile, quemadmodū nec crassum simpliciter lentum. Quin potius friabile ex duobus veluti conflatum est, nēpe ex tenui & puro, vt si quid est tenue & purum, id ipsum friabile sit oportet. Contrā tenax crassum & impurum in se continet: vt omne tenax, crassum & impurum sit. Friabilitas igitur medicamentorū, eorum puritatem & tenuitatem indicat: lentorū impuritatem & crassitatem. Excipiuntur tamen ea medicamenta, quæ sua sorte habent humiditatem viscosam & lentam. Nam hæc licet pura sint, & tenuia, tenacia tamen laudantur. Nabet saccharum candum vulgo dictum interpretantur nonnulli. Alhosos manna est, vt quibusdam placet, alij aliter legunt, vt Mondinus scribit, sed mihi alhosos legendum videtur.

Medicamenta verò, quæ substantiæ raritate & densitate æstimatorum, idem subeunt iudicium atque grauiā & leuiā: de quibus paulò antè diximus.

¶ Duæ supererāt substantiæ differentiæ, à quibus medicamentorū delectus sumendus erat, videlicet raritas & densitas: quæ quoniā leui & graui respondēt, & eisdē insunt, idem de duabus cōiugationibus ait esse iudiciū. Nam densum omne graue est, & rarū leue: quæadmodum ex Aristotele & cōmētarijs ipsius in superioribus ostēdimus. In quibus ergo medicamentis leuitas probatur, in eisdē probabitur raritas: & in quibus laudi erat grauitas, in eisdē densitas cōmēdabitur. Tenue præterea & friabile, leui & raro ferè respondēt: sicut crassum & tenax, graui & densò: vt eorū omnium, quæ de delectu à substantiæ differentijs sumpto diximus, hæc sit summa.

Medicamenta purgantia.	1. Attrahendo.	} Meliora.	Leuiora	} præter ea, quæ densa & coacta constant substantiā naturā suā.	40		
	2. Humorem habentia superfluum,		Tenuia				
	3. Comprimendo.		Friabilia				
	4. Quæ pleno & vacuo æstimatur.		Rara.				
	5. Leniēdo, lubricādo, emolliendo.		Graviora			} præterea, quorum materia est humida tenax.	45
	6. Quæ densa & coacta constant substantiā.		Crassiora				
	Tenaciora						
			Densiora.				

Theorema primum.

XI

¶ Hæc in gratiam Pharmacopolarum & tyronum Medicinæ, quibus præcipue consulere mihi statutum est, in hunc modum digesta sunt: nam doctiores meliora fortasse excogitabunt: quos velim oratos vt, tantisper dum huiusmodi schemata legunt, existimēt se peracto actu comœdiæ tibicines audire.

5 Inquit Heben Mesues; Delectus medicamentorum à temperamento in hunc modum sumendus est. Nam medicamentum calidum, effecta quædam peculiaria consequuntur: vt calfactio, attenuatio, rarefactio, maturatio, cōcoctio, viarum apertio, & his similia. Si autem immodicè calidum est: morsus, sitis, desiccatio,
10 & similia. Si deniq; est summè calidū: acrimonia, inflammatio, attractio immodica, cōsumptio, phœnigmos, vstio cauterij modo.

¶ Tangibiles qualitates in tres partes diuisit, sicut in superioribus ostendimus. Nam ex illis aliquas substantiæ differentias esse dixit, quas hæcenus abundè explicuit: nonnullas ad temperamentum retulit, de quibus in præsentia disserit: alias peculiariter tangibiles vocauit, de
51 quibus in sequentibus facturum est verba. Qualitates ex quibus rerum omnium tēperamenta consurgunt, sunt: caliditas, frigiditas, humiditas, siccitas. Quæ primæ, elementares, & communes interdum dicuntur: quoniam primū elementis insunt, secundo & per ea ceteris omnibus mixtis. Quas vt cunq; commiscueris, nouem tantum temperamenta in genere con
20 surgere reperies. Ab his medicamentorum delectum bifariam sumit, tum a specie temperamenti, tum à gradibus singularum qualitatum. Gradus siue ordines in medicamenti qua-
20 tuor constituit Galenus, & singulorum proprii & peculiare sunt effectus. Quam ob causam non satis est nosse calidum, vel frigidum, humidum, vel siccum esse medicamentum: sed
necessè est præterea nosse quatenus sit calidum, frigidum, humidum, siccum, id est, quoto ordine tale sit, quæ admodum latius in sequentibus explicabimus. Qui ordines licet secundum
25 intentionem & remissionem infiniti ferè sint: ad vltimū tamen medicinalem limitibus quibusdam circumscribuntur. Primi igitur ordinis vocantur medicamenta calida, frigida, hu-
mida, sicca: quæcunq; calfaciunt, refrigerant, humectant, siccant: sed non ita euidenter, vt de
monstratione non egeant, qua talia esse probetur. Secundi ordinis sunt, quæ manifestò iam
30 calfacere, refrigerare, humectare, siccare, possunt. Tertio annumerantur ordinis, quæ vehe-
menter iam, sed non summè id faciunt. Quarti ordinis calfacientium sunt, quæ sic calfaciunt,
vt escharam moliantur, & vrant. Similiter quarti ordinis refrigerantium sunt, quæ sic refri-
gerant, vt extinguant. Siccum medicamentum quarti ordinis nullum reperire est, quod si-
mul non vrant. Tertij ordinis siccantiū potest esse aliquod non vrens. Humectantia raro aut
nunquam potius tertium ordinem attingunt. Cum hæc sic se habeant, Ioannes Mesues primi
35 & secundi ordinis aliquot effectus promiscuè recensuit: tertij & quarti ordinis effectus di-
ligentiùs discreuit. Primus & principalissimus effectus caliditatis, & omnibus calidis com-
munis, est calfactio: vt frigiditatis, refrigeratio: humiditatis, humectatio: siccitatis siccatio.
E quibus ceteri omnes effectus, veluti à principijs quibusdam, prodeunt. De quorum singu-
lis hic latius disserere longum & superuacaneum duximus. Quandoquidem Iacobus Syl-
40 lius præceptor meus libro secundo suæ methodi compo. medica. doctissimè & diligentissi-
mè eos explicuit. Vnde transferemus quæ ad huius autoris expositionem necessaria videbun-
tur. Calor itaq; tenuat crassa: quæ si liquida sunt, sapè in vaporem ea conuertit, sin sicca, te-
nuioris substantiæ ea reddit. Idem rarefacit densa, & poros ac meatus omnes aperit. Quæ
de calore mediocri, & qui intra secundum gradum est, intelligantur dicta: nam ardens &
45 igneus poros contrahit, & densat, autoribus Galeno & Aristotele. Maturatio, eodè Aristotele
autore lib. 4. meteo. cap. 3. coctio est seminis in pericarpio. Hæc de fructibus peculiari-
ter dicitur, licet ad tumores, & humores interdum trāferatur. Coctio eodem autore cap. 2.
eiusdem libri, perfectio quædam est, quæ à naturali propiōque calore ex oppositis fit passi-
uis, Ex quibus liquidò constat tum maturationem, tum coctionem à calore fieri. At vbi im-

Gale. initio. lib. 1. compo. ph. g. & lib. 3. metho. & initio alimen. Gale. cap. 12. lib. 3. simpli.

Idem cap. vltimo lib. 5. simpli. Paulus initio. 7. Aëtius initio primi, Gale. lib. 1. compo. ph. g.

Auerroës cap. 3. lib. 5. colloctaneorum, & alij.

Gale. cap. 1. li. 4. simpli. medi. Aristo. cap. 3. lib. 5. genera. anima.

Gale. in fine lib. 7. metho. meden. & 3. sani. tuen. & 1. alimen. Aristo. lib. 4. meteo. de aflatione agens.

Libri primi

Gale. cap. 95. ar-
tis medicæ, & ca.
1. lib. 4. simpli. &
aphor. 20. lib. 5.
& lib. de inæqua
li intemperie.

Gale. lib. 1. sani-
tas. & Aristo. lib.
de longi. & bre-
ui. vitæ.

Idem cap. 20. li.
1. simpli. & cap. 1.
lib. 4.
Aristo. cap. 3. lib.
5. de genera. ani-
mali.
Aristo. cap. 10. lib.
2. de gene. & in-
teritu. & alibi.
Gale. initio. li. 9.
metho. & lib. de
differen. & caus.
morborum.

Gale. li. 4. de dif-
feren. & caus. mor-
bo. & sympto. &
ca. 8. lib. 1. simpli.
Idem lib. 2. com-
po. ph. p. & 7. me-
tho. meden.

Gale. cap. ult. lib.
5. simpli. medi.

modicus est, hoc est, tertij ordinis, mordet. Quoniam calidum & frigidum mordent, si fue-
rint immoderatiùs aucta: sed calidum, precipuè quod crassa est substantia, mordet roden-
do, quod continuum est, dissoluendo & fundendo: frigidum verò diuellendo, contrahendo,
& condensando. Sitis excitat, quoniam sitis causa Aristotele autore cap 3. lib. 2. de anima,
& Galeno cap. 30. libri. 1. simpli. calor, vel siccitas, vel vtrunq; sunt. Nam sitis appetitus est
frigidi & humidi. Idem per accidens siccit humorè dissipando, vnde nobis connata est mo-
riendi necessitas. Quæ verò summè calida sunt, id est, quarti ordinis calfacientium: acrimo-
niam habent coniunctam, attactas partes inflamant, attrahunt ad sese potenter, consumunt
substantiam nostram colliquando & dissipando. Rubrificationem faciunt in parte, cui ad-
mouentur, phœnigmos dicitur Græcis. Deniq; cauterij modo vrunt, & escharam excitant.
Hi sunt effectus singulorum ordinum in excessu caloris: quorum aliqui non sunt ita pro-
prij vnus gradus, vt vel omnibus, vel aliquibus, vt duobus, vel tribus, non congruant, vt
calfacere, tenuare, & si qui alij sunt.

Frigidum autem, frigefactio, condensatio, cruditas, compactio,
& similia: si supra modum est frigidum, coarctatio, obstructio, si
extremè frigidum est, congelatio & mortificatio.

¶ Frigoris effectus siue actiones nunc percurrit: ordinem eundem ferè sequens, què in enu-
merandis effectis caloris sequutus est: nempe effectus frigidi ad primum & secundum ordi-
nem primam declarans, deinde effectus frigidi ad tertium, postremò effectus frigidi ad quart-
tum: eandem ferè loquendi rationem seruans, atq; in recensendis effectis calidi. Igitur frigi-
dum refrigerare, densare, increassare, alstringere poros cutis, & omnes alios meatus, docuit
Gale. lib. metho. 8. & 9. & lib. 4. simpli. medi. & aphorif. 20. lib. 5. Cruditatem parere notū
est. Nam si calor coquit, frigiditas cruditatis causa erit. Quoniam contrariorum contrarij
sunt effectus, qui per se sunt: & contrariorum contraria sunt causa per se. Obstruere per
se frigidum nequit, stipare potest. Quoniam obstructio proprie dicta ab humoribus fit vel
multis, vel crassis, vel lentis. Per accidens tamen obstructionis causa esse potest. Siquidem
tum sumptum, tum ad motum poros & meatus corporis, quos cōtingit, angustiores reddit.
Quo fit, vt facilius obstruantur. At enim extremè frigidum, quale est, quod ordinem quart-
tum attingit, narcoticum est, id est, stuporem inducere potest: spiritus in partem influentes
congelat, & immobiles reddit: partis cui admouetur, natium calorem extinguit, eidemq;
mortis habitum conciliat.

Humidum item humectatio, lubricatio, lenitio, glutinatio: si
admodum est humidum, obstructio, flatus, nausea, & similia.

¶ Humidi effectus sunt hi, humectatio, qui vt primus & potissimus effectus humiditatis est,
sic primo & per se humido inhaeret. Hunc proximè sequuntur lubricatio, & lenitio. Gluti-
natio non idem significat hic, atq; libro 3. metho. meden. Nam illic glutinatio sicca & altrin-
gentia esse professus est Galenus. At hic glutinatio, siue cōglutinatio idem significat ac con-
iunctio rerum priùs dissolutarum, vt puluerum, & rerum aliarum siccarum. Humor enim
veluti gluten est huiusmodi rerum: quæ per se vniri non possunt. Quod si admodum est hu-
midum & cæte. His verbis humoris copiam potius indicat, quam intensionem qualitatis.
Nam largus & copiosus humor, presertim crassus & lentus, obstructionem parit, vt dixi-
mus. Flatus etiam materialis causa est humor crudus redundans: efficiens, caloris imbecilli-
tas. Nausea irritus est facultatis expultricis motus ad os, quæ à larga humiditate sæpè fit. Ad
hæc, pauca, aut nulla sunt medicamenta, quæ ad tertium gradum humectent. Quoniam hu-
miditas primarum qualitatum imbecillima est: quam ob rem effectus quarti ordinis in hoc
excessu subicit: quoniam nunquam medicamenta ad quartum gradum humectant.

Siccum deniq; siccatio, rarefactio, attenuatio [coarctatio caui-
tatum, cutis corrugatio, cutis scissio, fursuratio] & similia.

¶ Medicamenta siccantia quarti ordinis nulla sunt, quæ simul non vrant: tertij ordinis re-

- periuntur sicca non solum calida, sed etiam frigida. Siccum rarefacit humorem in poris contentum absorbendo, & partes ad sese contrahendo. Siccat enim partes ad sese contrahuntur. Vnde meatus quidam patentiores alij fiunt: alij angustiores redduntur. Ex quo sequitur cavitatum quarundam coarctatio, & corporis densatio. Sed si cavitates arctat, qui potest rarefacere? An siccitas immoderata densat, ut scribit Galenus lib. 8. metho. medendi: ceterum cum partes distrahuntur & retrahuntur, accidit ut alia densentur coactis & retractis ad sese quibusdam partibus: alia rarefiant, distractis & a se inuicem disunctis, non aliter atque cum terra presicca est. Tunc enim partes quedam ipsius finduntur, diuelluntur a sese, & rimosa fiunt: alia adeo sibi coherent, ut duritia & densitate videantur superare lapidem. Attenuat, id est, emaciat: quoniam humiditatem, qua solet foueri pars, absorbit: quo fit, ut arctius membra colliget, & tabefaciat. Cutis siccata contrahit rugas: quoniam humorem & spiritus, qui eam tendunt, consumit siccitas: qua de causa flacida in sese concidit. Adde siccatas partes in sese recurrere, ut membranula igni admota, & senum cutis, exemplo est. Ob eandem etiam causam accidit cutis scissio. Nam consumpto humore, qui vnitatis partium causa erat, continuitas dissoluitur necessario. Furfuratio vitium quoddam cutis est. Resoluuntur enim furfuracea squammule absque ulceratione a cute: cuius causa fere solet esse humores salii, ferosi, melancholici, biliosi. Quae lineolis illis intercepta sunt, non extabant in meo exemplari: sed quoniam ea agnoscit Mondinus in commentario, ascribenda precedentibus duximus.
- 20 *Ex his autem calida incolumiora sunt frigidis: humida siccis, & etiam calidis. In summa quanto temperato medicamentum vicinius est, tanto est incolumius: quanto remotius, tanto malignius. Et quod qualitates suas intensissimas habet, malitia reliqua superat, venenumque potius quam medicamentum dici meretur.*
- 25 ¶ *Enumeratis effectis singularum primarum qualitatuum docet distinguere medicamenta benigna & salubria, a malignis & insalubribus iudicio sumpto a temperamento vario ex his qualitatibus confligente: & ab intentione & remissione singularum primarum qualitatuum, quos gradus vocant. Considerata igitur specie temperamenti, inquit, calida medicamenta frigidis salubriora esse, securiora, & eligibilia: humida siccis, & calidis. Ex quibus elicatur aperte humida medicamenta omnium esse saluberrima, siquidem calida sunt salubriora & incolumiora frigidis, & humida calidis & siccis. Salubriora vero sunt, tum quoniam blandissime omnium agunt: tum quoniam humorem natium vel fouent, vel dissipari prohibent, cuius defectu nobis est connata moriendi necessitas. Calidum licet ad vitam ducat, tamen per accidens sui & vitae interitus causa est. Quoniam natium humorem partium de*
- 30 *pascitur, & consumit: quo consumpto ipsum perire necesse est. Ex compositis temperamentis quo unumquodque magis cum calido & humido communicat, eo melius est: contra deteriorius, quo magis ab eis abscedit. Cuius rei haec etiam ratio potest reddi. Vita nostra a calido est in humido: calidum igitur & humidum medicamentum vitae amicum est, quoniam calorem & humiditatem, nostrae vitae principia quodammodo fouet. Frigidum & siccum eidem*
- 40 *contraria sunt, quoniam extinguunt, & ad mortem ducunt. Hinc senes proximi sunt morti: quoniam senectus, quae ad mortem via est, ad frigiditatem & siccitatem tandem perducit. Nam senectus frigidum & siccum corporis temperamentum est annorum multitudine proueniens: & emortuum corpus frigidum & siccum euadit. Igitur cum vita calidum quiddam atque humidum sit, medicamenta purgantia, quae similem nata fuerint temperiem, ea securiora & meliora erunt: quae dissimilem, deteriora. Quae vitae respectu intelligi debent: nam si alia*
- 45 *qua sit intemperies insignis in toto, vel in parte, natura vel morbo, vel causa alia insigniter alterans & transmutans: medicamenta purgantia, quae contraria sunt nata temperiem, eligenda potius sunt. Nam ea iuuant vacuando humores peccantes, & intemperiem corrigendo: ut latius capite sequenti dicturi sumus. At haec de calido & humido moderatis intelligo dicta esse: quoniam vehementer calida & humida medicamenta nocent: ut vehementer frigida*
- 50

Aphrodi. proble.
73. & 74. secti.
prioris.

Gale. lib. 1. capo.
ph. p. & Paul. li. 3.

Gale. lib. 1. fan.
tuē. & Aristo. lib.
de longi. & bre.
ui. vita.

Gale. ca. 1. lib. 4.
simpli.

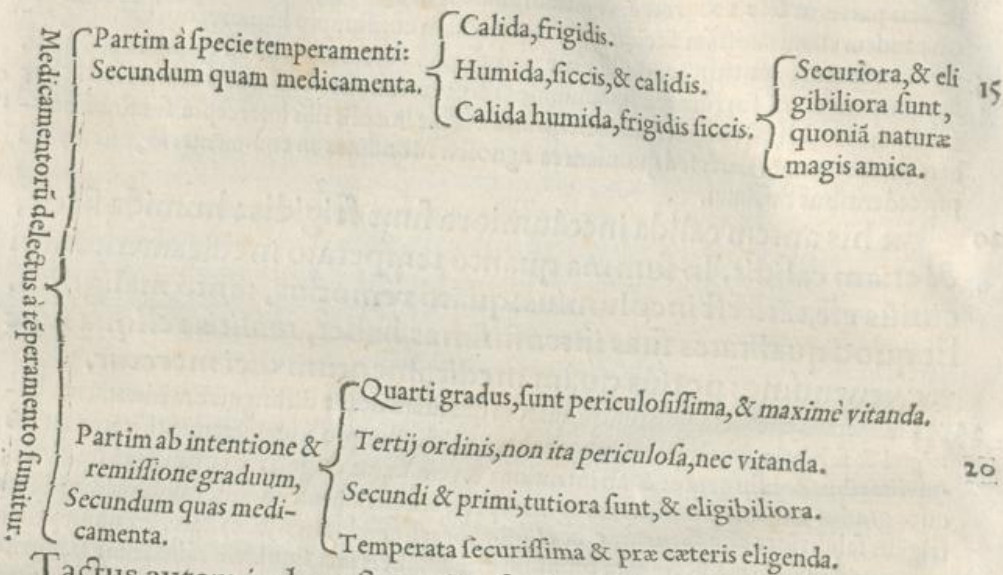
Gale. & Aristo.
ibidem.

idem lib. 3. fan.
tuen. & 1. tempo.
ra. & 7. metho.
Aphrodi. 77. se.
ctionis prioris.
Aristo. loco ad.
ducto.

Libri primi

Auerroes cap. 3.
lib. 5. collectaneo
rum.

& sicca. In summa, quò singula medicamenta magis ad temperatum accedunt (qualia potissimum sunt quæ primo, & post hæc, quæ secundo ordine calida, frigida, humida, sicca sunt) eò salubriora sunt: quò magis recedunt ab eodem (cuiusmodi sunt calida, frigida, sicca, & humida (si qua sint) ad tertium) eò maius periculum habent annexum. Quæ qualitates habent intensissimas, cuiusmodi sunt medicamēta quarti ordinis calida, vel frigida, vt opium, euphorbiū: ea pernicioſa & deleteria sunt. His tacitè distinxit medicamenta benigna à malignis indicatione sumpta à gradibus singularum qualitatum. At verò cū pharmacopola Medici tantum minister sit, debeátque calida, frigida, humida, & sicca medicamina ad vsum reponere citra delectum aliquem graduum, vt Medicus illi præscribet: non est quòd magno opere labore in cognitione ac secretionē medicamentorum, sumpto à genere temperamentanti & intentione & remissione qualitatum iudicio. Nos singula, quæ de medicamentorum delectu à temperamento sumpto iudicio diximus, sequenti schemate luce clarius representamus.

Tactus autem index est, mollis & durus; asperus & lævis: & mollis & durus iudicia peculiariter & propria sunt. Nam molle rei celsionem; durum contra significat. Illud quoque facile patitur, alteratur, corrigitur; hoc difficulter.

¶ Tactus reuera tangibilium omnium qualitatum explorator indexque certus est: sed Mesues tangibiles qualitates mollitiem, duritiem, asperitatem & lenitatem peculiariter vocauit, quæ admodum latius in superioribus explicuimus. Hic sensus licet per omnes partes sentientes sit sparsus: tamen exquisitissimus est in ore ventriculi, & in extremis digitorum parte interna manus: si modo cutis talis persistit, qualem natura est eam molita. Qua ad iudicium tangibilium rerum potius vitatur Medicus. Molle enim iudicamus, quod illi cedit in sese refugiens: vt massa, lutum aqua copiosa mollificatum, casia fistulae medulla, manna, & his similia. Durum contra, quod eidem resistit, nec cedit tactum: vt ferrum, lapides, ligna, ossa. Molle igitur & durum absolute ita dicuntur. Dicuntur etiam molle & durum per comparisonem ad aliud: quæ pro diuersitate eorum, ad quæ comparantur, eadem mollia & dura dici nihil impedit. Sūt & alij significatus mollis & durus, de quibus Galenus agit cap. 5. lib. 5. simpli. medica. Nos durum & molle consideramus partim simpliciter, partim collatione facta ad ea, quæ sunt eiusdem generis. Tum mollities tum durities duplex est: vna naturalis, altera artificis industria parata. Mollities naturalis est, quæ à natura inest unicuique medicamento molli nulla ex parte à nobis alterato ad mollitiem: talis est in medulla casia fistularis Arabie, manna,

Aristo. lib. 2. de anima, & lib. de sensu & sensu. & lib. 4. meteororū. Gale. lib. 2. tempera. & cap. 3. & 4. li. 5. simpli. & 2. sani. tuen. Plato in timæo. Gale. cap. 3. lib. 5. simpli. & Aristo. in categorijs. & cap. 4. lib. 4. meteo. & cap. 2. lib. 2. de gene. & corrupt.

Durum & molle simpliciter hic vocamus, quod ad aliud non comparatur. Gale. aliter usurpat ea nomina.

& huiusmodi alijs. Artificis industria parata est, quæ opera artificis fit: qualis est in potionibus, bolis, electarijs liquidis, & similibus alijs medicamentis, maximè cum dura aliqua ad ta-
lem redacta sunt consistentiam. Durities item quædam est naturalis, vt in hermodactylis, &
lapidibus: altera est artificialis, qualis est in catapotijs, & electarijs siccis, & non paucis alijs.

- 5 Molle tam naturale, quàm artificiale facilius patitur à nobis, & ad vim suam opusque incitatur à calido nostro nativo: quoniam facilius ad minima redigitur: facilius item formam quamvis arte recipit, & facilius preparatur. Quoniam humidum facile termino alieno circun-
scribitur autore Aristotele: molle autem ad humidum reducitur eodem Aristotele autore, cui ascribitur Galenus. Hanc etiã ob rem naturæ magis amicum est, quàm durum. Quoniam
10 illud ad humidum, hoc ad siccum reducitur: at enim humida medicamenta eligenda magis siccis diximus esse. Præterea durum ægrè euincitur à nostra natura, & artifici obsistit magis. Quoniam pertinaciter propriam seruat formam: & ægrè admittit alienam. Hanc ob causam medicamenta dura eligenda minus, in eodem saltem genere.

Gale. lib. 1. simpli-
ci. cap. 11. & cap.
15. lib. 3. & tertio
lib. tempera.

Aphrodi. proble.
65. secti. 1.

- Asperi quoque & læuis iudicia quædam sunt: nam illud est sic-
15 cius, hoc humidius. Ob id, quæ medicamenta [purgantia] præsertim virium violentarum, sunt læuia, salubriora sunt: & alia si-
militer, maximè quæ utroque modo nasci possunt: aspera contra. Nam colocynthis, absinthium, fumaria, elatherium, agaricus, &
similia, læuia bona; aspera mala censentur.

- 20 ¶ Asperum est, quod partes quasdam subsultantes & eminentes habet, à quibus tactus offenditur, quasdam depressas magis: quod est, alias alijs eminentiores esse partes in aspero. Huiusmodi est pumex, & tegumentum canis piscis. Lene siue leue est, quod politum est siue æquale, id est, quod nullas habet partes eminentiores alijs, vt colocynthis quædam. Asperitas siccitatis est loboles: leuitas humiditatis. Nam læue ad humidum reducitur, asperum ad siccum.
25 Quod cum ita sit, læuitas signum erit laudabile in medicamentis eiusdem generis, præsertim si virium violentarum sint: à quibus maius nobis impendit periculum. Quamquam & in alijs non minus verum id sit: sed ab illis cauendum potius nobis est. Asperitas contra prauitatis signum est in medicamentis eiusdem generis: in quibus tum aspera, tum læuia, reperire est. Nam cum lenitas ab humiditate fit, asperitas à siccitate: & humida medicamenta sunt præstantiora siccis: merito lenia asperis in eodem saltem genere eligibilia sunt. In his, quæ generis diuersi sunt, non est hoc perpetuo verum. Nam colocynthis læuis non dicitur melior rhabarbaro aspero. Elaterium vocat Dioscorides cucumeris syluestris succum: de quo in simplicibus (si fuerit Deus votis) agemus.

Arist. cap. de qua-
li. in categorijs.

- Odor autem bonus medicamenta salubria reddit: quoniam
35 animam exhilarat, spiritus & vires reparat, virtutum fontes roborat. Grauis verò contraria prædictis inducit effecta, & operationes difficiles & laboriosas succedere facit.

- ¶ Inter differentias, à quibus medicamentorum delectum sumi dixit, proximè ijs, quas recensuit, sequuntur olfactiles, de quibus in præsentia differit. At enim quoniam hæc intelligi
40 nequeunt, quin prius quædam de odore præmittantur: pauca ex Philosophis & Medicis de odore cursim excribere voluimus. Odor qualitas quædam est in vapore, siue exhalatione ex mixtis exeunte: siue fumida quædam exhalatio & ignea, ex mixtis procedens. Neque nos fugit vaporem & exhalationem Aristoteli differre, sed nobis promiscuè utroque nomine libet vti. Medium per quod olfactus fit, eodem Aristotele autore, aer nobis est: aqua piscibus. Organum sunt anteriores cerebri ventriculi. vt libro primo de causis symptomatum & cap. 21.
45 lib. 4. simpli. medica. Siue productiones duæ substantiæ cerebri in nares, quas vulgò excrementas mamillares vocant, vt idem Gale. autor est libro nono de vsu partium, & libro de anatomie neruorum, & de instrumento olfactus. Olfactus autem fit, in nobis cum ea, quæ à

Aristote. cap. 2. &
5. lib. de sensu &
sensu. & cap. 9. li.
2. de anima.
Lib. 1. meteo. ca.
4. sed lib. de mū-
do exhalationem
vtrāq; vocauit: Bu-
dwo interpret.

Libri primi

corporibus odoratis resoluuntur, ambienti permixta per narium inspirationē in cerebrum deferuntur. Odora omnia calida sunt, si tantum odorē iudicem sequamur. Siquidē qualitas illa odora in exhalatione, quæ ignea est, collocatur. Sed accidit odora quædam esse frigida, qualis est hyoscyamus, cicuta, mandragora, & alia huiusmodi. Verum medicamenta eiusmodi licet à dominante qualitate dicantur frigida: calida tamen sunt, quatenus odora. Caterū illa ex diuersis substantijs temperie differentibus, nec per totū confusis, conflata sunt: qualia non pauca reperire est. In quibus frigida substantia multo superat calidam, à qua odor est. Quam ob rem frigidum dicitur medicamentū à vincente qualitate sumpta appellatione. Agitur hyoscyamus, mandragora, cicuta, & huius generis alia, quatenus odora sunt, eatenus sunt calida: sed quoniā portio substantiæ calidæ in illis exigua est, frigidæ longè copiosior: merito frigida hæc appellantur, effectusque frigoris quàm caloris potius ea consequuntur. In hoc sensu Aristoteles, Theophrastus, & reliqui tum Philosophi tum Medici intelligendi sunt, cum dicunt, odorata omnia esse calida. Odorata etiā sicca sunt, quatenus odora, quoniam in odore siccitas dominatur, sed ita ut aliquid humoris simul sit: alioqui αχρυσια, id est, humore vacantia, ut lapides, non sunt odora. Odor itaque caloris & siccitatis & tenuitatis substantiæ quadantenus index est: verum calida an frigida dici debeat res odorata, & si calida, quoto gradu, non ostendit: quoniam corpora pleraque dissimilari constant substantia, nec omnes substantiæ odoratum mouent, quin alia sunt odorifera, alia non. Ob hanc causam non est tutum nec certum ex odore de medicamentorum temperamento, totaque facultate generatim iudicare: præsertim cum sensus olfactus sit nobis stupidissimus. Attamen præstantiam & bonitatem in vno genere indicat odor. Nam odoratissimum quodque in suo genere præstantissimum est. Quæ odore vacat crassa sunt essentia, sed calida an frigida sint, non constat: quandoquidem nonnulla ex his calida, alia frigida inueniuntur. Odoris species omnes nomina non habent, sed saporum nomina ad odores transferimus dicentes odorem dulcem, amarum, acrem, acerbum, acidum, pinguem: quoniam similitudo & affinitas maxima est inter hos sensus. Plerique enim odores similiter saporibus nos afficiunt. Nam acida, & acetum ipsum similiter odoratum gustumque mouent: tum acria, ut allia, cæpe, non minus quàm gustum, odoratum quoque offendunt, mordicantque. Sic in alijs singularim similibus propemodum est odoris sensus, sensui gustus. Verum id non est perpetuum: quoniam quæ nobis sapore sunt grata, cum rectè valemus, ferè sunt dulcia: at odore suauissima ferè sunt amara. Galenus duas odoris species siue differentias præcipuas & summas constituit: ad quas odores omnes reducit. Sunt autem illæ odor bonus, siue suauis: & odor grauis siue fœtidus. Nam licet dulcis acerbque dicatur odor, non item (ut idem Galenus ait) austerus, acerbus, salis, amarus, dicitur, quæadmodum Aristoteli visum est. Odor bonus, quod ex se est, significat alimentum, & medicamentum, familiare & iucundum esse nostræ naturæ. Quare ea à ventriculo facilius comprehenduntur, & comprehensa in actum reducuntur, optatosque effectus facilius & melius præstant, citra nauseam, vomitum, & prematuram deiectionem. Idem animam, hoc est, vitam caloremque natium exhilarat, dilatatque: spiritus viris que tum animales tum vitales reparat, & reficit. Quo fit, ut lypothymia languentibus caryophyllum, nuxmoschata, odor panis, aceti, vini, & similibus: animam iam amissam reuocent. Odore enim cæterim vires reficiuntur. Partes principes facultatum cerebrum, cor, hepar, ventriculum, quæ velut fontes illarum sunt, roborat. Ob quam causam aromatica & semina odorata Hippocrates, Galenus, Mesues, purgantibus miscet, ne scilicet ea vi sua malefica has præcipue partes offendant. Malum & fœtidum odorē contrarij effectus sequuntur. Nam fœtida tum alimentum tum medicamenta cum horrore, saltu, & ventriculi palpitatione assumimus, eaque protinus, vel non multo post, quàm assumpta sunt, supra vel infra deijcimus. Fœtidus præterea odor, qualis à cadaveribus, sulphure, barathris, carbonibus, metallis, & huiusmodi alijs, quandam veluti suffocationem spiritibus & calornatio affert, propter pugnantiam quam cum eis habet. Quare quæ male olent alimenta alioqui nobis familiaria: putrilagine tamen aliqua corrupta, ne gustare quidem tentamus, ex odore solo iudicantes ea nobis esse contraria. Quo modo Galenus herbæ lycoperis succum ex solo odore letalem esse iudicauit, nec

Gale. cap. 21. lib. 4. simpli.
Aristo. ibidem & in pble. & Gale. cap. 3. lib. 2. simpli. & 21. lib. 4.

Aphrodisi. proble. 104. secti. 1. & Gale. cap. 24. lib. 1. & 13. & 23. lib. 3. & 2. & 6. lib. 4. Gale. cap. de mandragora i simpli. Gale. ca. 3. lib. 2. simpli. medi.
Aristo. lib. de sensu & sensu. cap. 5. Gale. cap. 22. lib. 4. simpli.

Aristo. lib. de sensu & sensu.

Gale. ibidem.
Aristo. cap. 9. lib. 2. de anima. & lib. de sensu & sensu.

Gale. cap. 21. & 22. lib. 4. simpli.

Gale. cap. 21. lib. 4. simpli. medi.

ibidem.

Gale. commen. in aphor. 8. lib. 2.

Gale. lib. 6. de usu par. & lib. de usu respira. & aphor. 3. parti. 8. lib. 6. epide.

Gale. apho. 18. li. 2. & Hippo. lib. de alim. & aph. 11. lib. 2.

Gale. lib. 2. de vitæ acu. cõm. 11. & 12. & lib. quos medica. &c.

Gale. lib. 12. metho. & 7. de usu par.

Gale. lib. 4. simpli. cap. 17. & lib. 10. cap. de lacte.

5

10

15

20

25

30

35

40

45

50

Theorema primum. XIII

eum gustare est ausus. Quare malè olentia medicamenta vel fugienda prorsus sunt: vel saltem prius, quàm assumantur, odoratorum mixtione corrigenda. Interim tamen foetidorum vsus est, vt in prefocationibus vteri. Caterum foetida omnia non esse naturæ nostræ contraria ostendit castoriū. Nam hoc foetidissimum cum sit, nulli nec sumptum nec admotum nouisse repertū est. Odores non secus atq; sapes permixti reperiuntur. Nam lycopersij succus odorem graue & inamœnum habet, sed præterea leuem quandā instar aromatum affert odoris gratiam. Hęc ad Ioannis Mesuæ enarrationem de odore in hunc locū adducta sunt. Qui plura de odoribus scire desiderat, legat Aristotelis librum secundū de anima, & librū de sensu & sensibili, & sectionem. xij. & .xiiij. proble. & Theophrastum de natura stirpium, & alios autores, quibus nostrum hoc foelix seculum abundat. Nos ne quid Medicinæ studio sum fugiat, doceamus quid per grauem odorē, & graue olens autores intellexerint: quoniā non semper nomina hęc idem significant illis. Grauis odor siue graue olens, Græcis βαρύνουον, foetidum & ingratum interdum vocatur, quod proprie λυσιώδης dicitur. In quo sensu grauis odor sumitur hęc ab autore. Dicitur aliter grauis odor & graue olens, quod vehementem spirat odorem, quodque ob sui vehementiam caput grauare potest, licet ipsum suaue sit, & iucundum. In hoc sensu polium, aloë, artemisia, & quędam alia, graue olentia à Dioscoride appellantur: & à Marone thymbra grauiter spirare dicta est. Hęc de odoribus nouisse sit satis.

idē lib. 1. ad Glauconem.
 Idem lib. 11. simpli. cap. de casto.
 Idem cap. 17. lib. 4. simpli.

Inquit Heben Mesues: Iudicia, quæ à saporum sumuntur essentia, præter cætera obseruanda mihi sunt in dijudicandis medicamentis salubribus ab insalubribus. Nam hi medicamentorum vires immutant, vbi vel modicè variant. Hoc autem loco de saporibus tantum nobis est dicendum, quantum ad discernendum medicamenta bona à malis pertineat, quatenus scilicet eos propriæ quædam & puræ dispositiones omnino consequuntur.

De medicamentorum delectis à saporum essentia sumpto dicturus quædam præfatur, quæ instituto necessario visa sunt. In primis iudicia, quæ a saporum essentia & differentiis sumuntur, præter cætera à quibus medicamentorum delectus sumitur, cõmendat. Nec iniuria, quando quidem certissime & tutissime gustus (qui solus iudex saporum est) omnium saporum differentias non modo in diuersis mixtis, sed etiā in vno & eodē mixto, diiudicat: neq; tantum differentias saporū discernit, sed vnius etiam saporis intensiõem & remissionem exactissime dignoscit (sunt enim in saporibus gradus intentionis & remissionis nõ minus quàm in qualitatibus primis, id quod ex Galeno ipso elicere licet) ob hanc causam certissime omnium, à quibus sumitur iudiciū, excepto tactu, indicat sapor. Ad hęc, gustus Aristoteli tactus quidam est: at hominē tactu reliqua omnia animantia superare idem scripsit: vnde fit, vt securissime & exactissime hoc sensu iudicare possit. Hic accedit, quod ex primarum qualitatum mixtione post tangibiles qualitates primum & maxime sequuntur gustatiles: deinde odores, & colores: quare cum sint proxime generationi mixtorū, tutius & exactius ab eis expectandum est iudiciū. Hæc permutantur in aliam speciē, vel in eadem specie mutantur secundum intensiõem & remissionē. Quibus sensibiliter vel intensis, vel remissis, vel omnino mutatis: necessum est medicamentorum vires simul immutatas esse. Quam ob causam saporum natura & differētia magna cura peruestigandæ sunt. De quibus Aristoteles, Theophrastus, Plato, Galenus, & pleriq; alij ingeniose admodum disseruere. Nobis in presens scrupuloso re de saporū generatione Philosophis oratione omiſſa, sufficiat ex memoratis autoribus ea tantum de saporibus transſerre, quæ ad discernenda salubria medicamenta ab insalubribus necessaria videbuntur. Singulas enim saporū differentias effectus quidam peculiare iudiciæque propria consequuntur. Vt autē accuratè intelligantur, quæ ab autore deinceps scribuntur, necessum est nosse quid est sapor, & quod est ipsius instrumentū: deinde quot saporis differentie sunt: tum qualis sit impressiõis modus in instrumento cuiq; saporis peculiaria

Gale. cap. ult. lib. 4. simpli. & lib. de theri. ad Philo. & de antido.

Cap. 15. lib. 3. simpli. & cap. 1. li. 5. Auerro. cap. 27. quinti collecta. Gale. ca. 16. & 17. lib. 4. simpli. & cap. 20. lib. 5. & lib. 8. cap. de sola no. Aristo. cap. 9. lib. 2. de anima & cap. 4. lib. de sensu & sensu.

Gale. initio lib. 1. de facul. natu. & Aristo. cap. 1. lib. 2. de parti. anima. & lib. de sensu. & sensu. & Gale. li. de natu. huma. Aristo. locis proximè adductis, Theophras. lib. de sapo. Plato in timeo. Gale. lib. 4. simpli.

ris: post, qualis sit cuiusque saporis essentia & temperies: præterea, qui sint singulorum saporum, seu temperamenti, quod saporum ipsi consequuntur, effectus: ab his, qualis sit operandi modus singulorum saporum, an scilicet celer, an tardus, an mediocris: qui denique quos roborare, obtundere, castigare possint. Sapor Aristoteli est partis sicca terreneque per humorẽ ex vi caloris percolatio. Humor ergo omnium saporum communis materia est: efficiens causa calor naturalis cuiusque rei, vel solis, vel ignis. Organum est pellicula expansa in lingua & palato, qua super teguntur: quæ a nervis tertiæ coniugationis orta, linguæ ac palato gustum & tactum suppeditat. Gustatiles differentia, vt quidam volunt, non facile possunt comprehendere numero: sed maximè vulgaræ & notissimæ septem vel summum octo sunt, ad quas cætera omnes reducuntur. Quarum generationis ordo hic est: acerbus, austerus, acidus, dulcis, sal- sus, amarus, acer. Quibus additur à Mesue aqueus siue insipidus: & vinctuosus cū Theophrasto & Galeno. Reliqua gustatiliū qualitatum differentia vel in has incidunt, vel ad has reducuntur, vel certè ignotæ & obscuræ sunt. Saporis cuiusque effectus, operandi modus, castigatio, essentia, temperamentum, impressio, partim in singulis saporibus declarabitur ab autore: partim à nobis ipsius vestigia sequentibus.

Acre enim medicamentum facile inflammatur, mordet, penetrat, vrit, vlcera, aperit, flatus dissipat, siccatur, sitim excitat, emaciat, incidit, tenuat, diuidit, è longinquo attrahit, resoluit: citò & validè operatur: & cum sit tenuis substantiæ, amarum, & cætera imbecilliter & tardè purgantia roborat.

¶ Cum quidam ex saporibus frigidi sint, & citra temperatum, acerbus scilicet, austerus, acidus, insipidus: alij calidi & vltra temperatum, vt falsus, amarus, acer: & inter hos dulcis sit medi- us: Ioannes Mesues in declarandis saporibus à calidis exorsus est: inter quos quoniam sen sui notissimus & omnium calidissimus est acer, ab eo dicendi exordium sumit. Acer itaque, qui acutus vulgo nuncupatur, ignea vel aerea constat substantia: largam habet humiditatem con- iunctam, nisi ex amaro acris factus sit. Est autem omnium saporum calidissimus, linguam at- tu rodens & vrens: at interim siccitatem, interim humiditatem copiosam sequitur. Atque dum humorẽ habet coniunctum: multum præsertim & lentum: tardius exerit suam actionem, sed diutius eam excitatam seruat. huiusmodi sunt allium, ranunculi species quædam bulbosa, zinziber, arus, & pleraque alia. Contra quæ acria sunt & sicca vt piper nigrum, sinapi, euphor- bium: celerius & fortius suam actionem exerunt, sed non æquè diu eam excitatam seruant. Huius effectus vt aliorum ferè omnium scripsit Galenus lib. iij. & ad finem quinti simplicium medica. quos hoc loco fulè persequitur Mesues. Acre inflammari facile ait: quoniam symbo- lum cum igne & calore nostro est: at symbola Philosopho autore facilius & promptius in se inuicem transmutantur. Acria igitur calida sicca, & calida humida, expeditissimè à nostro calore actu calida fiunt: deinde promptissimè etiã in nos agunt, partesque attactas flammeo quodã calore incendunt. Idem mordet, vrit, vlcera, quia potèter calidus. Sitim non omnia acria excitant. Nam quæ humiditatem largam & lentam habent, vt allium: ea non mouent sitim, quanquam Dioscoridi aliter visum est. Acre attrahere quoniam calidum, & quò vnũ quodque est calidius, eò potentius attrahere euidentius est, quam vt ratione aliqua confirma- ri debeat. Reliqui saporis acris effectus notissimi sunt, quos qui cupit autoritate comunire, legat quinque primos libros simplicium medica. Galeni, & procemium lib. noni eiusdem operis, Timæum Platonis, & quæ nos de effectibus caloris in superioribus scripsimus. Citam validamque exerit actionem, tum ob calorem vehementem, quem in se complectitur, quo purgatricem vim non mediocriter iuari diximus: tum quoniam morsu partes internas vellicat, & ad excretio- nem proritat: tum quia substantia tenui constat, quæ facile à nostro calore alteratur, in actumque redigitur: deinde conuersa in nos celerrimè agit. Huiusmodi substantia tenuis ignea est, & interdum aquea. Quæ licet tenuis semper sit, tamen acria quædam crassa dicimus: hoc est, alijs eiusdem generis crassiora. In triplici substantiæ genere reperiuntur saporum,

Cap. 9. lib. 2. de anima. & cap. 4. lib. de sen. & sen. Gale. cap. 16. lib. 4. simpli. & lib. 2. 8. 9. 16. de usu parti.

Gale. cap. 36. lib. 1. simpli. & cap. 14. lib. 4.

Gale. lib. 1. & 4. simpli. medi.

Aphrodi. de hoc, & alijs saporibus agit proble. 66. secti. 2. Aphrodi. proble. 74. secti. 2.

Substantia. Gale. cap. 17. lib. 4. simpli. idè cap. 35. lib. 1. & in pro- cemo lib. 9. Temperamentum & impressio. Idem cap. 2. 17. 18. 20. lib. eiusdem & cap. de zinzibere.

In lib. de gene. & corrup.

Gale. lib. 12. me- tho. med. ad finem. Gale. cap. 15. lib. 2. de diff. febr. Idè lib. 4. metho.

Sed præcipue cap. 25. lib. 5. & 16. 17. 18. lib. 4. Operandi modus.

Gale. cap. 25. lib. 5. simpli.

crassa, mediocri, tenui, Acra tenui & ignea constat substantia, amarus crassa & terrea: hanc ob causam acer mixtus amaro tardam actionem amari accelerat: quoniam ex utroque mixtum tenuius, calidius, & mordacius euadit, ob acris saporis admixtionem. Ob eam etiam causam omnia, quae imbecilliter & tarde operantur, qualia sunt salsa, vinctuosa, insipida, acerba, austeria: ab acris vires assumunt.

Amarum autem siccatur, consumit, sitim generat, orificia venarum aperit, a putredine praeseruat, attrahit, sed tardius quam acra: terget, resoluit, incidit, tormina excitat, conturbat, vlcera, haemorrhagiam mouet, flatus dissipat: tarde operatur, sed valenter, suaque crassa substantia acra obtundit.

Huius saporis substantia terrea tenuis est, id est, terrea a calore tenuata. Terrea enim vsta tenuia euadit, vt calx vsta, fuligo, cinis. Caterum crassioris substantiae quam acra sunt, minusque calida, sed tenuiora astringentibus. Non tamen simpliciter tenuia sunt, sed quatenus terreis datum est esse tenuibus. Amara linguam dum gustantur abluunt, abstergunt, & aliquid de natura eius colligunt, ingrataque valde nobis sunt summe amara. Calida sunt & sicca. Nam ex partium terrestrium vstione amari saporis est origo. Vrruntur autem vel a suo insito calore, vel a calore Solis, vel ignis. Notissimus est hic sapor cunctis in felle, & aloë: quare longiore explicatione non eget. Auerroës nouam quandam comentus est generationem saporis amari, nepe ex frigore & siccitate, qua opium, & fructus quosdam ait esse amara. Nos cum Galeno & veteribus amarum a calore & siccitate semper fieri asseueramus, existimantes opium, & quae huiusmodi sunt, frigida scilicet & amara, simul ex diuersae substantiae rebus, & temperamenti dissimilis, nec ijs per totum confusis, esse conflata: quemadmodum de hyoscyamo, mandragora, cicuta, & huius generis alijs in capite de odore diximus. Ex quibus substantijs vna est amara, calida & sicca, sed haec exigua est: altera frigida, quae quia est copiosior, effectu vincit. Sed cum amarus sapor in opio vincat, non ab re queret aliquis, quam ob causam opium non dicitur calfacere, si amarus sapor a calore semper est, & ex sapore dominante de medicamentorum temperatura iudicandum est. Cui questionis respondemus dicendo rerum quaedam esse genera, quorum vel exigua portio, maximam sui ostentationem praebet: qualis est color rubeus. Paululum enim sanguinis, vel similis alterius rei rubrae, maximam copiam aquae inficere potest. Huius etiam generis est sapor amarus, nam huius momentu dulci, vel insipido largiori mixtum, totum amarum reddit. Ad haec, calor semper praecedit & emicat, licet aequali mensura & gradu cum frigido sit, quia potentior est, & vi agendi maiori pollet. Quamobrem a Philosophis & Medicis *Απαστι Κωτα Τον* dicitur. Dicimus igitur in opio largam esse substantiae aquae frigidaeque vim, amara & calide pauculam: ob idque opium refrigerare valenter: ceterum quonia sapor amarus naturae nostrae ingratus est, & quia calidus, vehementius afficit gustum: aqueus imbecillius, aut nihil (est enim priuatio saporu, potius quam sapor, vt dixit Auerroës) vbi in eodem vterque est mixto, amarum extare, & insipidum latere. Id quod euidentius in lactuca apparet. Nam in hac substantia quaedam est lactea & dulcis, quare calida est pro dulcedinis modo: est & alia substantia frigida propter quam refrigerat, stupore dentibus affert, & interim interficit, si immoderatus summatur. Dulcis illa substantia facile amaritudinem contrahit: frigida difficileter amarescit: propter quam amaritudinem, quam fere solam apprehendit gustus, fatendum quidem necessario est lactucas aliquid caloris habere, neque ob id calidas esse, sed potius frigiditas. Quoniam frigida substantia, quae copiosior est, multo superat calidam. Lactuca etiam syluestris, & seridis species, quatenus sunt amarae, calidae sunt: ceterum frigiditas esse auctoritas & experientia conuincit. Nunc redeundum est, vnde digressi sumus. Sapor igitur amarus a calore & siccitate semper est, sicuti veteribus tum Philosophis tum Medicis placuit: nunquam a frigiditate & siccitate, vt Arabi Auerroei visum est. Siccatur, tum per se, quoniam ipse temperamento sicco est: tum per accidens, quoniam calidus est, Calidum enim humorem

Substantia, impropria temperies.
Gale. ca. 8. 10. 16.
17. 18. 19. 20. lib.
4. simpli. & li. 5.
cap. de abrotano.

Gale. ca. 18. & 19.
lib. 4. simpli.

Cap. 27. lib. 5.
collectane.

Vide Gale. lib. 3.
simpli. medica.
cap. 4. vbi fuitus
de re non dissimili
agit.

Gale. lib. de casti
tu. artis medicae.

Gale. li. 5. simpli.
cap. de lactuca, &
lib. 8. cap. de feride,
& 2. alimen.
cap. de lactuca, &
3. tempera. & cap.
17. lib. 3. simpli.
medi. & cap. 22.
eiusdem lib.

Effectus.

Libri primi

à se tenuatum resoluendo ficit. Quibus duobus modis humores in quacunq; parte conten-
 tos sumptus & admotus consumit. Sitis vtrâq; causam in se habet, quoniam calidus est &
 ficit. Venarum orificia aperire posse, quæ vehementer sunt amara, ne dubites. Siquidem me-
 dicamenta anastomatica, hoc est, quæ orificia venarum possunt referare, crassarum sunt par-
 tium, acria, & mordacia. Galeno cap. xiiij. lib. iij. simpli. medica. & xxv. lib. v. Nam dum hæc
 orificia venarum vlceraunt, & mordent, earum vires dissoluunt, atq; deiciunt, quibus deie-
 ctis, sanguis per earum ora erumpit. At amara crassarum sunt partium, imò crassiorum, quam
 quæ acria peculiariter vocantur. acria etiam eadem sunt generatim sumpto nomine, acre, vt
 cap. xvij. lib. iij. simpli. medica. & mordicant, vt liquet ex capite. xvj. & xvij. lib. eiusdem, &
 ex initio lib. iij. compo. ph. p. Sunt ergo amara, crassa substantiæ, acria, & mordacia. Ad hæc
 amari sapes admoti vlcerebus mordent: mordebunt igitur sumpti, ex capite. xvij. lib. iij.
 simpli. A putredine præseruat: quoniam putredinis mater est humiditas excrementosa, quam
 amara siccando consumunt: nam & ipsa siccissima sunt. Ea de causa diutissime amara ser-
 uantur & seruant citra corruptionem. Attrahit, quia calidus est: tardius tamen quam acre,
 quoniam minus calidus minisque tenuis est. At enim à potentiore calore potentior actio ex-
 pectanda est: & à tenuitate substantiæ celeritas agendi medicamenti inest. Diutius tamen
 agit amarum quam acre, quoniam crassioris est essentiæ: quæ obrem non ita citò à nostra natu-
 ra vincitur. Tormina excitat, conturbat, vlceraunt, morsu: calore, flatus dissipat. Hæmorrhag-
 ian, id est, sanguinis fluorem, excitat: quoniam anastomaticum est. Tardius quam acre actio-
 nem suam exerit, ob suæ substantiæ rationem. Crassa enim & terrena, qualia sunt amara, non
 ita facile à nostro calore alterantur, atq; tenuia: & alterata, non æquè citò actionem suam pro-
 munt, & perficiunt. Agunt tamen fortiter & diu: quoniam huiusmodi medicamenta caloris
 vim diutius retinent, & cõtumaciùs partibus inhereant, vt non facile possint expelli. Amarum
 acri permixtum suæ substantiæ crassitie obtundit, & tardiore reddidit actionem acris. Nam
 non æquè facile alterat, & alteratur, & penetrat, quod mixtum est ex vtroq;. Adde calorem
 acris vehementissimum remitti & quodammodo dilui mixtione amari. Non aliter atq; tepi-
 da aqua feruentissimæ mixta caloris intentionem minuit.

Gale. capit. 26. &
 27. lib. 3. simpli.
 & cõm. i aphor.
 47. lib. 6.

Aristo. cap. 1. lib.
 4. meteo. & Gal.
 cap. 19. lib. 4. sim-
 pli. & lib. 1. feb.
 cap. 5.

Gale. cap. 11. lib. 1.
 simpli. & lib. 3.
 tempera.

Agendi modus.
 Gale. ibidem.

Calligatio.

Salsum verò incidit, terget, tenuat, liquat, mordet, à putredine præseruat, conturbat, subuertit, ad vomitum præparat, siccatur, sitim excitat, asperat, expurgat radendo, aperit: tardè & imbecilliter operatur, estque mediocris substantiæ, & omnia imbecilliter & tardè soluentia roborat.

Gale. cap. 17. lib.
 4. simpli. & 35.
 lib. 1.

Impressionis mo-
 dus.

Essentia, & species.

Nitrosus.
 Gale. cap. 37. lib.
 1. simpli. & lib. 9.
 cap. de salibus.

Cap. 17. lib. 4.
 simpli.

¶ Calidissimus saporum est acer, hunc sequitur proximè amarus, deinde salsus, post dulcis. Atq; horum omnium ampla est latitudo. Nam quod magis acre, amarum, salsum, dulce est, magis quoq; est calidum: quod verò minus, tantum amittit caloris, quantum abest ab exacta gustus qualitate. Salsus igitur sapor inter calidos sapes reponitur: amaro affinis est, linguam tactu non contrahens, neq; constipans, vt astringentia, sed detergens, & abluens, leuius tamen & moderatius, quam amarus. Essentia ipsius terrea est & crassa, calida & sicca: minus tamen calida & magis crassa quam amari: autore Galeno cap. xx. lib. iij. simpli. medica. Validius siccatur, quam acre, licet minus calidum sit, vt lib. iij. de victu acutorum Galenus docet. Hunc saporum nil melius, quam sal exprimit, à quo sumpsit nomen. Nitrosus sapor à nitro dictus ad hunc, vel ad amarum, reduci debet, quoniam vtriusq; est particeps: siquidem amarus ex nitroso provenit intentione: salsus verò aut nitroso imbecillior est, aut astrictionis assumit aliquid. Sapor salsus incidit, tenuat, liquat: quoniam calidus est, terget, vt in confesso est. Mordet ob acrimoniam, quam à calore habet, & ob siccitatem auctam. Galenus in simpli. medica. tres dixit esse sapes mordentes, acrem, amarum, acidum: quibus scitè admodum Mesues salsum adiecit. Salsum liquare ostendunt carnes salitæ, quæ primò plurimam ex se reddunt humiditatem, inde sicca euadunt. A putredine præseruat: quoniam humiditatem, quæ putredinis causa materialis est, absument siccando. Conturbat, subuertit, ad vomitum præpa-

5

10

15

20

25

30

35

40

45

Theorema primum.

XVI

rat: largam & copiosam eliciendo humiditatem tum liquando, tum calore trahendo, tum os vetriculi rodendo: qua offensum. symptoma huiusmodi patitur. Veruntamen hec de exacte falsis intelligantur dicta, alioqui si mediocritas sit, gratissimus est hic sapor ventriculo: adeo vt nihil ferè iucundum sit, quod non sit sale conditum. Hinc Latini insulsa vocat, quæ nullam habent gratiã nec iucunditatem. Et vt sunt iucundissima, quæ mediocriter sunt falsa, sic iniucundissima sunt vehementer falsa, & quæ prorsus sale vacat. Quoniam igitur vehementer falsa humorem largum eliciunt, & ori ventriculi ingrata sunt ob morsum: ventriculum turbant, subuertunt, & ad vomitum prouocant. Salsum fizzare, & sitim excitare, cunctis liquet. Asperat, quia ficit: sordes à cute & vlcerebus expurgat, & terget radendo: ob adiunctam illi mordicationem. Aperit, quia calidum & mordax. Quæ omnia tardè & imbecilliter perficit, ad acre & amarum collatum: quoniã crassiori constat essentia, quàm illa: minúsque crassa, quàm astringentia: & media inter terrestrem & aqueam. Salsa enim humorem habet coniunctum, qua de causa non aequè, atq; amara ficcant. Robur addit imbecillioribus se, vt vnctuosum, insipido, dulci. Nam salsum pungendo & mordendo stimulat partes ad excretionem, vt sal inditus clysteribus argumento est.

Corneli. Cel. cap. 23. lib. 2. & 24. eiusdem.

Modus agendi.

Castigandi vis.

Vnctuosum item lenit, lubricat, laxat, mollit, abominabile est, & nauseabundum, flatus gignit, obstruit: imbecilliter & tarde agit, suaque mediocri substantia acre, amarum, salsum reprimat.

Vnctuosus sapor (qui oleosus, & pinguis dicitur) & vineus, & molleus ad dulcem saporem reducuntur. Nam dulcis saporis magna est latitudo, vt iam iam dicturi sumus. Vnctuosus exasperat ac veluti erosas linguæ particulas, sine manifesta voluptate velut mungit, implet, ac in statum suum reducit. Quem exactè representat fructus oleæ, ricini, sesami, nucis, & reliqui omnes fructus, ex quibus oleum conficitur. Aquea & aërea constat essentia: temperamento mediocriter calido, & abundè humido. Huius & dulcis effectus ferè idem, hoc solùm differentes, quod dulcis sapor naturæ amicus sit. Lenit, lubricat, laxat, mollit, abominabile est, & nauseabundum: ob humiditatem largam & pinguem, ob quæ os ventriculi exoluitur: laxatur, & cetera accidētia, quæ diximus, tum hoc, tum reliquæ omnes corporis partes, patiuntur. Flatus gignit, quoniã larga humiditas, quæ in eo est, materiã flatibus generandis exhibet: calor imbecillus efficiens causa est. Obstruit, quia largam & lentam habet humiditatem, quare tardè meat, & in angustiis meatibus facile heret. Imbecilliter & tarde agit: tum ob motus tarditatem, tum ob remissum calorem, tum etiã quia acrimonia & morsu vacat: quæ actionem accelerare solent. Substantiam, vt diximus, mediocrem habet, quoniam aqueus & aëreus est, quæ elementa mediocri essentia constant. Acre, amarum, salsumq; reprimat, calorem & siccitatem, inmodicã eorum mixtione obtundendo & remittendo: crassam præterea amari & falsi substantiam quodammodo diluendo, corrigit.

Gale. ca. 36. lib. 1. & 8. & 9. lib. 4. simpli. & Aristot. lib. de sens. & sens. Impressio. Gale. cap. 25. lib. 5. simpli. & 7. li. 4. & 37. lib. 1. a Essentia, temperies, b Effectus. Idem cap. 25. lib. 5. simpli. medica.

Idè li. 6. de caus. & disse. sympto.

Agendi modus.

Idem cap. 25. lib. 5. simpli. medi. Castigatio.

Dulce lauatur, lenit, obstruit, flatulentum est: imbecilliter operatur, sed nec citò, nec tardè, sed in horum medio: suaque mediocri substantia acre, amarum, acidum, reprimat, sed insipidum roborat.

Dulcis sapor, animalibus cunctis gratissimus, & solus nutrimento est: reliqui si exacti sunt, id est, in sua natura absoluti, nec vlla ex parte dulcis saporis participes, nutrire non possunt. Nutrimentum ergo aut dulce est, aut dulci permixtum. Afficit eodem modo linguam, ceterasque partes, atq; sapor vnctuosus: verum id facit cum voluptate quadã, quo ab vnctuososecernitur. Aërea est & aquea huius saporis essentia, vt vnctuosus: temperies calida & humida interim dicitur esse, sed mediocriter: interim temperata, vt medius omnium saporum temperie statuatur. Nam licet interdum res dulces frigide dicantur, interim calidæ, interim temperata: nulla tamen in dictis pugnantia est. Quandoquidem sapor dulcis, vt ceteri omnes saporis, latitudinem quandam habet, quæ non ineptè per gradus diuidi possit. Igitur cum res subdulcis est, pro dulcedinis modo calida dicitur: cuius si plurima substantia aquea est, frigida eadem non immeritò dicitur. Hoc modo pituitæ quædam species dulcis vocatur, sed

Gale. cap. 8. & 9. lib. 4. simpli. & Aristot. cap. 4. lib. de sensu & sensu. Impressio. modus. Essentia, temperatura.

Gale. ca. 35. & 37. lib. 1. simpli. & penul. li. 5. & cõm. 2. lib. 3. de vit. acu. & Aristot. cap. 2. lib. de longi. & breui vitæ. Gale. ca. 5. 6. 9. li. 4. simpli. & Manar. epist. 4. li. 13.

frigida existimatur. Sic etiam lac frigidum est, sed eâ pituitâ calidius. Hoc calidior sanguis est, & sanguine mel. At in quibus mediocris est dulcedo, mediocris etiam temperies est: & omnia quatenus sunt dulcia, mediocrem & temperatum habent calorem. Nam dulcis generatio à mediocri calore est. Dicuntur tamen calida, vel frigida, dulcia: cum alia in eis dominatur substantia: at exactè dulcia temperata sunt. Quæ licet interdum calida & humida dicantur, temperata esse nihil vetat. Nam tepidum, quod temperato est frigidius, calidum interim dici consuevit. Ad hunc saporem, uti diximus, reducuntur vinctuosus, siue pinguis, vinosus, melleus, & lacteus. Quoniâ hic sapor naturæ animalium familiaris & gratus est, quia naturæ sanguinis & carnis conuenit: omnia propemodum medicamenta melle & saccharo officinæ condiunt, quò graviora sint ægrotis simul & vtiliora. Dulcia enim, quia iucunda, facile natura amplectitur, & in alimentum conuertitur: ac inde refocillata & veluti reuiuifcens, actiones suas excitat, & valentiùs morbo resistit. Sed in his modus est seruandus, ut sic sapore dulci condiamus medicamenta, ut viribus in eis desideratis non frustremur: præsertim in calidis corporibus, siue ea naturæ ratione, siue morbi, siue ætatis, siue temporis anni, siue conditionis vitæ talia sint. Nam in his dulcia exactè promptè vertuntur in bilem. Obstructiones generant hepatis maximè & lienis. Quoniam enim visceribus his sunt amica, cruda affatim ab eis rapiuntur: & plus, quàm par est, propter dulcedinem assumitur: quare etiâ ægrius coquuntur, vnde obstructiones oriri necesse est. Hinc excipi volunt saccharum & passas uuas: quæ liberare potiùs obstructiones, quàm generare creduntur. Reliquæ effectuum causæ ex his, quæ de sapore vinctuoso diximus, notæ sunt. Solut imbecilliter, quoniâ humidum & calidum mediocriter est. Quam ob rem naturæ nostræ gratum & iucundum est, nullam insignem vim illi inferens. In tarditate & celeritate agendi medium obtinuit. Nam non æquè tardè ac vinctuosum agit, quoniam celerius à natura ad suum opus incitatur, quia familiare illi & amicum est: nec valdè celeriter agit, tum quoniam à natura retinetur, quia iucundum, tum quia stimulus nullus illi inest, qui facultatem excrettricem lacefiat. Itaque medium obtinuit substantiâ, temperie, generatione, actionis celeritate & tarditate. *Permixtum acris, amaro, acido, eorū acceleratas actiones reprimit. Acris calorem admixtione obtundit: eius tum substantiæ tenuitatem mediocritate suæ substantiæ incrascat, tum morsum obtundit. Amari calorem hebetiorem reddit, morsumq; tollit. Acidi celerem & festinâ actionem mediocrem reddit. Non desunt, qui, salis, legant, vbi nos legimus, acidi. Nobis tamen magis placet, ut legatur acidi. Quoniam capite tertio secundi theorematis scribit, inutilem esse permixtionē dulcis cum sallo. Inspidum roborat, quoniam inspidum frigidum est & ingratum, quod per mixtionem dulcis gratius & iucundiùs euadit, celerius & melius à ventriculo amplectitur, in actumque reducitur.*

Inspidum lubricat, flatulentum est, extinguit, obstruit, densat: tardè & imbecilliter operatur, suâque substantia mediocri, acris, amarum, salsum, acidum, reprimit.

Inspidus sapor, quem ἰσπίδιος Græci vocant, id est, qualitatis gustatilis expertem, aqueus etiam dicitur, estque veluti priuatio omnium saporum: quem aqua exacta ad vnguem representat. Hydropotæ tamè, quod mirum est, qualitates quasdam in aquis percipiunt, per quas longo vsu has ab illis distinguunt. Sed tamen qualitates hæc gustatiles verbis exprimi nequeunt. Aquea est huius saporis essentia, quamobrem frigidus & humidus est temperamento vt aqua. Linguam nullo insigni sapore inficit, dum gustatur: id quod huic saporis peculiaris est. Incrascat, cogit, contrahit, constringit, extinguit, atq; stupefacit: quia frigidus est. Obstructioni semina præbet, vt aqua, ob eandem causam. Tardè imbecilliterque agit, quod irritamentum nullum habeat, quo facultatem expultricem promoueat: & quòd frigidum sit. Frigida enim inepta sunt ad motum. Flatibus generandis vberrimam materiam præbet, ob remissum calorem, & largum humorem: quæ duo status causæ sunt. In tenuitate & crassitudine substantiæ medium quodammodo obtinet. Nec solum acris, amarum, salsum, acidum, reprimit: sed etiam omnes qualitates gustatiles exoluere potest.

Gale. cap. 6. li. 2. de differ. feb. & cap. 6. lib. 4. simplicii.
Gale. cap. 20. lib. 5. simpli. & lib. 2. facul. natu. ad finem.
Idem cap. 6. & 11. lib. 3. simpli. medici. & cap. 1. li. 4.
Aëtius cap. 132. lib. 5.
Ex Gale. cap. 16. lib. 4. simplicii. & lib. 2. facul. natu.
Idem lib. 13. metho. meden. & comẽ. 2. & 10. lib. 3, de vic. acuto. & Corne. Cel. ca. 2. lib. 1. & Aphrodi. pro ble. 1. secti. 2. & Gale. li. 2. alimẽ. cap. de ficibus, Agendi modus.

Castigatio.

Gale. lib. 1. alimẽ. cap. de lupinis, & lib. 2. cap. de curbita.
Gale. ca. vlti. lib. 4. simpli.
Essentia, temperies, effectus, ipressio.
Gale. cap. penul. li. 5. simpli. & lib. 3. de vic. acu. cex. & commen. 39.
Agendi modus.
Gale. lib. 2. de locis affectis.
Essentia.
Idem cap. vltimo lib. 4. simpli.

5
10
15
20
25
30
35
40
45
50

Theorema primum. XVII

Stypticum vnit, intrò cogit, roborat, conglutinat, inspissat; tardè & imbecilliter agit, suaque substantiâ crassa prædicta omnia obtundit, quibus acre, & falsum, vires addunt.

5 ¶ Styphon Græcis, vt Latinis astringens, genus est ad acerbum & austerum. Quare non ineptè Ioannes Mesues sub styptico sapore acerbū & austerum cōplexus est. Est enim vtriusque natura valde affinis, differens maioris minorisq; ratione, vt cap. vj. libri. iij. simpli. Acerbum enim intensum austerum est, vt Galenus scribit lib. iij. methodi medendi. Recentiores austerum nomine generis stypticum vocāt, vt Galeno interdum styphon dicitur: acerbum illi ponticum nuncupāt, quem hic στρυφὸν appellat. Tam acerba, quàm austera terrena sunt, & crassa corporis consistentia: temperamento frigido & sicco, vt terra. Acerba lingua admota validissimè eam siccant, contrahunt, & in multam vsq; profunditatem exasperant, asperum quendā inæqualemq; sensum mouēt: huiusmodi sunt galla immatura, hypocisthis, balaustium, rhus. Austeri eodem modo linguam afficiunt, sed imbecillius. Austerus enim acerbus exolutus est: cuius generis sunt malpunci species, cydonia mala, & reliqua mensis

10 sunt, & crassa corporis consistentia: temperamento frigido & sicco, vt terra. Acerba lingua admota validissimè eam siccant, contrahunt, & in multam vsq; profunditatem exasperant, asperum quendā inæqualemq; sensum mouēt: huiusmodi sunt galla immatura, hypocisthis, balaustium, rhus. Austeri eodem modo linguam afficiunt, sed imbecillius. Austerus enim acerbus exolutus est: cuius generis sunt malpunci species, cydonia mala, & reliqua mensis

15 apta. Exoluitur autem acerbus tum à calore, tum ab humore, tum ab vtroq;. Astringentia substantiâ, qualitate, & facultate, vehementer ab acerbis dissident, vt ostenditur à Galeno in proœmio lib. ix. simpli. medica. Stypticum laxas partes vnit astringendo, & humores spiritusque intrò cogit, & coarctet repellendo & astringendo. Contrahit, consupat, condensat, & constringit substantiâ nostram: & ob id cuius parti admotum, illam continuo rugosam

20 & contractam reddit. Idem glutinat: nam glutinâtia sicca & astringentia scripsit esse Galenus. Roborat: partes laxas constringendo, & spiritus calorisque natiui dissipationem prohibendo. Imbecilliter & longo tempore actionem perficit, tum quoniâ frigidum & terreste est, ob quod pigrum est ad motum: tum etiam quod nihil est, quod ad excretionem irriter partes ratione astrictiois: quin potius astrictio natura sua aluum sistit. Ad hæc, quia frigidum & astringens, quibus nominibus viam sibi præcludit: & quia crassum & terrenū, permeare nequit, longòq; tempore à nostro calore in actum reducitur. Saporum omnium intentionem exoluit stypticum: quoniam opponitur eis vel substantiâ, vel temperamento, vel tarditate motus, vel virtute roborante. Acre autem & falsum (quibus & amarum quibusdâ additur) vires addunt omnibus, quæ imbecilliter & tardè soluant: quæ etiam stypticum re-

25 primit.

Gale. lib. 1. alimè. & cap. 35. li. 1. simpli. & 2. alimen. cap. de promif. & lib. 2. de locis affec. cap. 2. & cap. 6. lib. 4. cōpo. ph. g. & li. 4. metho. & lib. de euchy. & cacochy. Essentia, tēperantia, impressio. Gale. cap. 6. lib. 4. simpli.

Cap. 7. lib. 4. simpli. medi.

Effectus. Gale. cap. 34. lib. 1. simpli. & in proœmio lib. 9. & li. 1. sani. tuen.

Gale. li. 3. metho.

Agendi modus. Idem initio lib. 2. de locis affe. & cap. 4. lib. 3.

Castigatio.

Gale. cap. 25. lib. 5. simpli. medi.

Impressio. Idem cap. 35. lib. 1. simpli. medi. & 7. eiusdem & 11. 12. 4. lib. 4. Aphrodi. proble. 65. secti. 2. & Gale. lib. 2. alimen. capite de malis. Effectus.

Idem lib. 2. alimento.

Agendi modus.

30 Acidum deniq; penetrat, aperit, incidit, diuidit, tenuat, densat, asperat, terget, extinguit: citò agit, sed in medio valentium & imbecillum est: estque substantiâ tenuis, & acre obtundit, dulci & insipido vigorem addit.

35 ¶ Acidus sapor, acetosus perperam à quibusdam dictus, effectis maximè conuenit cum acri, excepto quòd acre calfacit, attrahit, & digerit: acidus refrigerat, & repercutit. Linguâ dum contingit, mordet, rodit, fermentatq; & omnes effectus, quos Mesues illi ascribit, præstat refrigerando & repercutiendo, quo ab acri, secerni diximus. Nascitur aciditas dum à calido mutantur, & alterantur res: ita tamen vt calidum non superet. Terrea substantia humore largo dissoluta acidum procreat. Explorandus est hic sapor in oxylapatho, & oxalide: quoniam in his maximè simplex & syncerus apparet. Penetrat, aperit: quia tenue & mediocriter frigidum est à calore alteratum. Incidere, diuidere, tenuare commune illi est cum acri. In eo tamen differunt, quòd acre calfaciendo, acidum refrigerando, id præstent. Densat & extinguit, quoniam frigidum est. Asperat, quoniam inæqualitatem partium efficit. Abstergit humores crassos, incisivos, & à se tenuatos à partibus remouendo, deorsumque pellendo.

40 Celeris est eius actio: quoniam mordicatione non vrente partes, quas contingit, ad excretionem irritat: & quoniam tenui & mediocriter frigida substantia constat, facile alteratur, & alterat. Sed mediocris est hæc actio: tum quia frigidum est, quò fit vt frigiditas tenuitati substantiæ, a qua velox expectanda erat actio, resistat: tum quia morsus acidi saporis mediocris

Libri primi

castigatio. est. Acre obtundit, quoniam temperamento illi repugnat. Dulci & insipido vigorem addit: quoniam morfu eorum pigram, & debilem, vel debilem & mediocre actionem accelerat.

¶ Digressio.

Ex his saporum differentia utcumque cognosci possunt, quarum numerus quoniam non est plane definitus, si qua praeter has saporis differentia reperiat apud autores, ad has octo eam reducendam esse censemus. Admonendus praeterea lector est, uniuersa quae a nobis de saporibus dicta sunt, ad sapores exactos, id est, meros & synceros referenda esse: quales in paucis medicamentis reperias. Siquidem maxima pars medicamentorum duos, vel plures saporibus in quibus sapor exactus esse nequit. Ex astringentibus enim (ut idem de alijs polliceat) quaedam praeter astringentem acrimoniam habent, alia pinguitudinem, alia dulcedinem, alia amaritudinem, alia faldedinem, alia aciditatem: ex quorum singulis diuersi effectus expectandi sunt. At syncera astringentia vnum id semper est, quod est, uti & falsitas, dulcor, & aliarum qualitatum gustabilium vnaqueque. Ex quibus similes semper expectandi sunt effectus. Nam idem quatenus idem semper idem facit Aristotele autore. Ob hanc causam inquirenda tibi sunt medicamenta, quoad eius fieri potest, simplicissima, & simplici sapore, vel certe eximio praedita: in quibus exercendus gustus est assidue gustando, plurimumque mandendo: tum impressionis seu affectionis modus diligenter memoria mandandus est, ut post mixtos sapores exacte discernere queas. Id quod dum fit, lingua nullo alio, sapore infecta esse debet. Nam cum humore aliquo, seu gustabili aliqua qualitate imbuta est, nequit accurate diiudicare sapores: quin potius iudicat, quae gustatur tali sapore esse praedita, quali erat id, quod prius gustauit, vel quo ipsa imbuta erat. Ob hanc causam febricitantes omnia, quae gustant, iudicant saepe esse amara, salsa, insipida, acida, dulcia: quia lingua imbuta est saliva biliosa, salsa, insipida, acida, dulci. Ex his cuius perspicuum est hallucinari eos, qui duplicem saporem amarum, & acidum comminiscuntur, vnum exactum, hoc est, nullius alterius qualitatis gustatilis participem: alterum minus exactum, id est, alijs qualitibus gustatilibus commixtum: quoniam ij de medicamentis, ut de saporibus verba faciunt: cum saporibus ipsi simplices semper sint, & perpetuo eodem se habeant modo, effectusque eisdem nunquam non praesentent. At medicamenta ipsa ut rhabarbarum, acetum, saepius varios sapores habent in se confusos, eosque sepius pugnantes & contrarios, ut rhabarbarum astringens est & amarum, acetum acidum & acre: sed non ob id saporum species plures sunt: alioqui quid verat saporis dulcis plures species ponere, siquidem dulcedo astringenti, & omnibus ferè saporibus mixta reperitur: Idem in alijs saporibus reperire est. Quod cum sit plane absurdum, praestat, secundum gustabilium qualitatum varietates saporum differentias numerumque diffinire, quae admodum veteres praeeperunt. Haecenus quae ad saporum essentiam, effectus, agendi modum, & castigationem pertinebant, exposita utcumque sunt: superest ut ad medicamentorum delectum (propter quem praecipue sermo de saporibus in hoc theoremate institutus est) a saporibus sumpta indicatione perueniamus.

Scito igitur medicamenta exacte acra omnium esse deterrima, quale est euphorbiū, & mezereon: exacte amara minus esse maligna, ut colocynthis, cucumer agrestis, & similia: in horum medio esse, quae simul sunt acra & amara, ut scammonium. In summa quanto medicamentum ab acri & amaro sapore recedit longius, tanto est benignius.

Medicamenta exacte acra, amara, salsa, dulcia, vinctuosa, insipida, acida, astringentia dicuntur: quae nullam qualitatem gustatilem sensui manifestam habent, praeter eam, a qua appellationem sumperunt. Acra exacte quoniam effectus praestant periculosos ut excoriationem, vstionem, aliosque partim iam recensitos, partim dicendos: maxime perniciosi sunt. Inter haec refertur euphorbium, & mezereon. Hoc nomine tum fructus tum planta significatur Arabibus, Dioscoridi planta thymelea peculiariter nuncupatur, fructus, siue semen coccus

Gale. cap. 36. lib. 1. simpli. medi.
Gale. cap. 14. & 23. lib. 3. simpli. medica. & cap. 2. lib. 4.
Gale. ibidem.

Cap. 10. lib. 2. de gener. & corrup. & Gale. cap. 14. lib. 3. simpli. Gale. cap. 3. lib. 4. simpli. medi.

Gale. cap. 14. lib. 1. simpli. medi.

Gale. cap. 21. lib. 4. simpli. medi. & Aeti. sermo. 1. li. 1.

Theorema primum. XVIII

enidius, de quibus in simplicibus purgatis fufius differitur. Minus periculosa & maligna sunt, quæ exacte sunt amara: quoniam minus calida & mordacia sunt, minusque naturæ infesta, ut colocynthis, cucumer agrestis, & quæ his similia sunt. Quæ simul sunt acria & amara, mediam inter hæc obtinent naturam. Neque enim æquè periculosa sunt atque acria, & maligniora sunt amaris: huiusmodi est scamonium, quod acre & amarum simul est. Ad summam, quo minus medicamenta acrimonia & amaritudinis sunt participia: eò præstantiora sunt, & deligenda magis, minusque maligna. Atque hæc de malignis medicamentis sint dicta.

His adhuc benigniora sunt ea, quibus acria simul & styptica contingit esse, huiusmodi est epithimum, alhasce. Mitiora præterea sunt, quæ amara simul & styptica sunt, ut rhabarbarum, absinthium, fumaria. In horum sunt medio, quæ simul acria & amara & styptica sunt, ut stoechas. Ad summam, quò magis styptica substantia vincit acris & amari proportionem: eò medicamentum salubrius est.

¶ Acria solùm, amara solùm, acria & amara simul medicameta, periculosa & maligna sunt, sicuti proxime dixit: de quibus in his etiam agit. Verùm non amplius de synceris & impermixtis, sed de mixtis cum styptico sapore, cù quo, acria, amara, & acria & amara simul, mixta inter medicamenta benigna & salubria iam referuntur. Caterum bonitate eundem servant ordinem, quem prius quàm styptico saporis miscerentur, inter se seruare diximus, nempe ut acria & styptica minus sint benigna, quàm amara & styptica: & acria & amara simul, & styptica bonitate media sint inter acria styptica, & amara styptica. Quod triplex medicamentorum genus salubrius & tutius est, quàm superius. Quoniam stypticus sapor essentiã, temperamento, & effectibus, acris & amaro opponitur: quo fit ut horum immoderatos & in salubres effectus corrigere possit, ut infra dicturi sumus. Verùm quoniam stypticum non æquali modo medicamentis omnibus inest, sed quedam alijs astringentia magis sunt, quedam minus: scito singula huiusmodi medicamenta in suo genere præstantiora esse & salubriora, quo magis astringunt, duntaxat sumpto delectu à sapore. Alhasce, siue hasce, thymum est, de quo, ut de purgantibus alijs, in simplicibus agit.

Saluberrima & maximè omnium tuta sunt dulcia medicamenta, ut calia fistula, tereniabin: & insipida, ut psyllij muceago: & dulcia simul & acida, ut pruna, tamar Indi. Salubria etiam sunt, sed minus his, dulcia & amara simul, ut violæ. Meliora etiã his sunt, quibus ad dulcedinem & amaritudinem accessit styptica substantia, ut rosæ. In summa stypticitas medicamenta omnia purgantia salubriora efficit. Ob id ignorandum tibi non est artis auxilium naturæ æquipollere. Quare arte supplendum est, si in aliquo natura defuisse videatur. Quoniam ars naturæ imitatrix, & affecta est. Quo autem modo auxilietur ars, dicemus postea.

¶ Quæ proxime recensuit medicamenta, salubria & tuta sunt. Saluberrima tamen & maximè omnium secura sunt, de quibus nunc agit. Siquidem nutrimentosa medicamenta, qualia sunt dulcia, & quæ dulcedine participant, maximè probantur: quoniam quantum viribus detrahunt qualitate medicamentosa alterando & transmutando corpus, tantum ferè substantia nutrimentosa restituunt. Ob quam causam Hippocrates in cibo medicamentum commendabat, id est, medicameta ea laudabat, quorùm alteratrix virtus sensum effugeret, actione tamen non falleret, simulque instauraret vires. Quæ enim dulcia sunt, aut dulcedine participant, eorum substantia ex cibo & pharmaco est comixta. Ad dulcia etiam referes aquea

Ex Gale. cap. 19. lib. 3. simplici.

Gale. cap. 9. lib. 4. simplici. medi.

Gale. initio lib. 1. alimen. & lib. 8. compo. ph. p.

Astius loco eod.

Libri primi

siue inſpida: nam hæc vel obſcurè dulcia ſunt, vel clementer & leniter & citra magnam naturæ vim aluum ſubducunt, quemadmodum dulcia: & vtraque mediam fortita ſubſtantiam, omnia quæ vehementiùs agunt, obtundunt. Dulcia & amara, ſi ſimul aſtringendi vim habeant, vt roſa: inter laudabilia medicamina reponenda ſunt. Et vt ſemel de ſtyptico ſapore dicam, quibuſcunq; medicamentis iuncta eſt ſtypticitas, eadem ſunt ſalubriora, humanòq; 5 corpori minus noxia. Eorum enim morſum, ſi quæ habent, vt acria, amara, falſa, acida (nam quatuor hi ſapores mordentes ſunt) obtundit, & diluit: vel quòd contrariam habeat eſſentiam, vel quòd temperamentum oppoſitum naſtum ſit. Ad hæc, noxas alioqui à medicamentis inducendas prohibet, quæ ſunt caloris natiui diſſipatio, partium laxitas, & bonorum humorum multa commotio, oris ventriculi offenſa. Quibus omnibus aſtringens vis occurrit. 10 Nam aſtringentia laxas partes vniunt, contrahunt, roborant, ſpiritus caloriſque natiui diſſipationem prohibent, virtutem retentricem robuſtiorẽ reddunt, os ventriculi laxum & imbecillum roborant. Igitur cum effectus tam inſignes & ſalubres ab ſtyptico ſapore expectentur, ſitq; ars medica, vt reliquæ omnes artes, naturæ imitatrix, eamque veluti duccem ſequatur: meritò extrinſecus addendus eſt ſapor ſtypticus, quando in aliquo medicamento purgante naturâ non ineſt. Nam perinde operabitur extrinſecus additus, ac ſi natura ei ineſſet. Sed cum Pharmacopola Medici tantum miniſter ſit, ſuper his nihil attendet inconſulto Medico. At verò calumniari naturam ceu mancam & imperfectam ob ea, quæ diximus, nefas eſt. Nam medicamentum aſtrictione carens in ſuo genere perfectum eſſe poteſt, ceterum ad corporis ſanitatẽ, vel medicamenti actionem præſtantiorem, ſecuriorem, & ſalubriorem: poteſt interim extrinſecus addi aliquid, quod naturâ illi non inerat: quoniam non erat ex perfectione ſpeciei. Quod ait ergo, ſi in aliquo deſuiſſe videatur, interpretandum, ſi in aliquo medicamento naturâ non inſit aſtringendi vis. Tereniabin manna eſt Arabice. Pſyllium Dioſcorides inter venena reponit. de quo in ſimplicibus purgãtib; Tamar, Arabes dactylum & dactylos vocãt. Iam quæ de medicamentorum delectu, à ſaporibus ſumpto iudicio, hæcenus diximus, ſchemate quodam oculis ſubijciamus, in quo à maligniſſimis exordiamur, & in benigniſſimis faciamus finem. Schema autem eſt huiuſmodi.

Gals. ca. 16. & 17. lib. 4. ſimpli. & Meſu. de ſapo. falſo.

Ariſto. cap. 8. lib. 2. phyſico. & Gale. commẽ. aphor. 2. lib. 1. & alibi.

Medicamenta maligna.	{	Acria exactè.	{	Dulcia.	30
		Acria & amara.		Inſpida.	
		Amara exactè.		Dulcia acida.	
Salubriora.	{	Acria & ſtyptica.	{	Dulcia amara ſtyptica.	55
		Acria amara ſtyptica.		Dulcia & amara.	
		Amara ſtyptica.			

Ex coloribus autẽ ordinatus & vniuerſalis medicamentorum delectus, qualem hîc requirimus, ſumi nequit: ſed ex accidenti malitiã ac bonitatem quorundam medicamentorum ſignificat, vt dicturi ſumus: vt ſcammonium variũ, aut ſubalbum, bonũ eſt: nigrum, malum. Et agaricus albus, bonus: niger verò malus. 40 Turbith & colocynthis ſimiliter. Sic roſam exactè rubram, bonam cenſemus: & alia ſimiliter iudicamus, vt in ſimplicibus particulatim docebimus.

Ariſto. lib. de ſen. & ſenſi. & 2. de anima, chemiſ. in

¶ Color qualitas eſt mixti corporis luminis particeps: ſeu color qualitas eſt facultatem habens mouendi actu perſpicuum, quod diaphanes vocant. Atq; hæc eſt natura coloris, vt ſine 45

in uelut luminis uideri non possit, & in lumine semper uideatur. Colorum species uariae sunt ex Platonis Timæo, Aristotelis libro de coloribus & de sensu & sensibili, Galeno, Actuario, Thylefio, Marcello Florentino, & alijs discenda. Natura & generatio colorum, & cetera quae ad naturalem Philosophum pertinent, ex Platone & Aristotele petenda sunt. Nos fecisse satis uidebimur, si de colore dixerimus, quantum praesenti instituto erit necessarium. Cum igitur propositum auctori in hoc opere sit uiam rationemque uniuersalem tradere, ut per eam in varijs medicamentorum generibus siue speciebus tuto liceat delectum facere: & color fallacissimum sit indicium ad iudicanda temperamenta & facultates in varijs medicamentorum generibus (nam in singulis coloribus calida, frigida, humida, sicca reperire est, ut ueratrū, piper alba, calida & sicca sunt: similiter & nigra. Cerusa & nix alba, frigidae sunt: & in reliquis coloribus eodem modo se res habet) merito dixit ex coloribus nullam certam neque uniuersalem cognitionem medicamentorum haberi posse, quam in opere hoc desideramus. At uero ex accidenti, id est, in his quae eiusdem sunt speciei, certus iudex bonitatis & malitiae medicamentorum potest esse color. Hoc modo agaricus albus, bonus existimatur, si solum colorem iudicem expectes: niger uero malus: imò quò albius est, eò praestantior habetur. Breniter quò unumquodque medicamentum colorem sui generis (ut idem de sapore, odore, consistencia pollicear) euidentius exprimit, eò perfectius censetur: tutumque ex his est in congeneribus de qualitatibus primis, totaque medicamentorum facultate iudicare. Nam unumquodque in suo genere flauum, rubrum, fuluum, calidius est: quam album: ut cepa, scilla, uinum, quò fuerint albius, tantò minus sunt calida: quanto flauiora, & fulua magis: tantò calidiora, facta collatione ad singula sui generis. Idem usu uenit in alijs particularibus unius speciei, ut radicibus, seminibus, succis: quoniam in singulis medicamentis purgantibus alio opere docturi sumus.

Horum autem cognitionem exactam scientia naturalis docet. Nos autem de coloribus medicamentorum in simplicibus dicemus, quatenus scilicet malitiam, uel bonitatem, significant: his uel illis, adiuncti.

¶ Ex varia elementorum mixtione uarij oriuntur colores. Quo autem mensura modo singula singulis misceantur, etiam si quis nouerit, narrare prudentis non est. Cum neque necessarium sit, neque uerissimilem de his ratione afferre possit. Eorum uarias nomenclaturas & species auctores supra adducti reddunt. Quorum generationem & naturam si quis accuratè scire desiderat, eosdem etiam consulat auctores. Est enim perquam necessaria colorum cognitio futuro Medico. Quamquam eorum exacta cognitio, hoc est, quae causas & generationis modum inquirat, ad Philosophum naturalem potius, quam ad Medicum pertineat. Nos de coloribus medicamentorum in tractatu de simplicibus purgantibus differemus, quatenus malitiam, uel bonitatem congenerorum medicamentorum significant.

Tempus etiam iuuat ad cognoscendam essentiam medicamentorum: & ad iudicandum, quo praecipue tempore colligenda sint, & quo non: tum quanto tempore eorum uirtus durare possit: tum quò quaedam antiquata, meliora & tutiora sunt, quaedam maligniora: quaedam recentia sunt meliora, alia maligniora.

¶ In medicamentorum delectu temporis praecipua est habenda ratio: quippe quò medicamentorum omnium, ut rerum aliarum, vires tandem exoluit. Licet enim alia alijs durare magis possint uiribus integris: suam tamen omnia senectam habent. Neque parui refert, quo tempore singula condantur, & demetantur: nam pro huius ratione aut ualent uiribus, aut euania & inutilia sunt. Medici cum de medicamentorum uiribus, & mensura exhibenda loquuntur: non de euandis nec exoletis, sed de uigentibus intelligendi sunt. Haec cum ita sint: crudite admodum praecipit Mesues circa tempus tria considerare, nimirum quo potissimum

paraphra. Aphro-
in cōmē.in.2. dē
anima,

Gale. cap. 2. lib. 1.
& 3. lib. 2. & uiti-
mo lib. 4. simpli.
medi.

Gale. cap. ultimo
lib. 4. simpli. &
lib. 1. de antido.
& lib. de theria.
ad Pisonem.

Plato in timæo &
Aristo. lib. de co-
loribus, & in cō-
menta. de sensu
& sensu.

Gale. lib. 1. cōpo.
ph. p. & Diosco.
in proemio li. 1.

Libri primi

tempore medicamenta singula colligenda sint: quoad cuiusque vis efficax perduret: quado eorum est melior usus: quibus repositio commoda addi posset, de qua, ut de alijs, paulò latius differemus. Hæc omnia Pharmacopola in numero habere debet, & maximo studio observare, ne nos medicamentis carie exesis, aut exoletis pro bonis cogat uti: aut nondum depuratis, aut prematurè collectis: aut denique ijs, quorum virtus vel iam evanuit, vel noxia est. At verò singula hæc in singulis medicamentis docere, longū esset, opusque requireret huic rei dicatum: quod humanissimus & eruditissimus Iacobus Sylvius præceptor meus deque omnium disciplinarum genere benè meritis præstitit lib. j. de pharmacopia. Nos ne prolixa symboli discedamus, pauca quedam de re eadem cursim notabimus.

Verè enim medicamēta amara antiquiora, deteriora sunt. Sic ciora enim evadunt, cum alioqui amarum sit extremè siccum. Acria contrà antiquiora, sunt meliora: quoniam calor inflammabilis & superficiarius expirat, acrimonia in reliquo obtunditur: quæ dum recentia sunt, ferrant, facilièque inflammantur. Styptica recentiora probantur magis. Dulcia laudantur mediocria, ut insipida. Siquidem recentiora humiditate excrementosa abundant: quæ inflat, & flatum gignit. Salsa veterata ferrant: recentia turbant ventrem, evertuntque ad nauseam & vomitum: mediocria laudantur.

¶ Tria circa tempus proposuit discutienda, ex quibus priora duo in hoc opere ferè intacta reliquit, in simplicibus cursim de eis nonnulla notavit: tertium & postremum generaliter declarat, docens quando singulorum medicamentorum vires à sapore sumpta indicatione meliores & salubriores sunt: post idem declaraturus ab alijs rebus iudicio sumpto. Ait ergo amara medicamēta vetustate deteriora fieri. Quoniam cum ipsa sint natura admodum sicca, ut in sapore amaro & salso ostēdimus: extremè sicca vetustate evadunt. Contrà acria antiquiora præferuntur: quia eorum calor vehemens, & ob id faciliè inflammabilis, & superficiarius, procedente tempore expirat, & evanescit: & quidquid acrimonia superest, in reliquo obtunditur, & emarcescit. At dum recentia sunt, mordent, facilièque inflammant, & inflammantur. Styptica recentia commendantur, quoniam tunc satis sunt humida: prava autem sunt ob siccitatem immodicam, quæ illis tempore accedit. Dulcia nec recentia nec antiqua probantur, sed mediocria: nam recentia & ante tempus collecta humore largo & non satis elaborato abundant, qui nauseam, vomitum, & flatum parit: antiqua & post legitimum tempus collecta amarescunt: mediocria vtròque vitio vacant. Insipida idem subeunt iudiciū, quod dulcia. Salsa vetustate ob siccitatem auctam rodunt, & mordent: recentia ob largam humiditatem, nauseabunda sunt, vomitumque cient: mediocria laudantur. Acida & vinctuosa omisit: quoniam hæc idem subeunt iudiciū, atque dulcia: illa, quoniam ad insipida referenda sunt.

Ad hæc ea, quorum virtus imbecilla est, aut faciliè resolubilis, aut superficiaria, aut substantiâ constant parum firmiter contexta: recentiora probantur magis. Antiquatis enim his tempus vires exoluit. In contrarijs horum contrà res se habet.

¶ A substantia, & facultate, & facultatis situ medicamentorum sumit indicationem, ut doceat, quænam medicamenta in suo genere meliora sint: antiquiora ne, an recentiora. Nam quedam, uti diximus, recentia meliora sunt vetustis: alia contrà vetusta recentibus præferuntur: nonnulla media ætate sunt salubriora. A substantia sumitur indicatio: nam medicamenta quæ substantiâ constant parum firmiter contexta, id est, quæ rarò sunt corporis textu, qualia potissimum sunt calida humida, vel calida sicca, aërea: recentia laudantur magis.

Quoniam eorum virtus tempore vel profus resoluitur, vel saltem languescit. Similiter ea, quorum virtus imbecilla & languida est natura, vel facile resolubilis: vt epithimum, violę: aut superficialia, vt quę abluere prohibet, ne virtus lotionem tollatur, vt viola, rosa, fumaria: recentia meliora sunt. Horum contraria, vt validam virtutem habentia, & difficulter resolubilem (cuiusmodi sunt crassa, glutinosa, frigida) & in profundo sitam: & quę densa & solida constant substantia: ea antiqua non improbantur. Quoniam tempus nativum & infans eorum humorē non resoluit: quin humiditas excrementosa, si qua illis inerat, temporis diuturnitate resoluitur, consumitur, & excoquitur. Quo fit, vt in posterum melius conseruentur. In secundo theoremate capite de coctione trimembrę tantum fecit hanc diuisionem: eorum scilicet quorum virtus exoluitur facile, aut superficialia est, aut parum firma textura constantium duntaxat facta mentione. Quem locum Iacobus ille Syluius in hunc modum interpretatus est. Ea quorum virtus facile resoluitur, quia vel imbecilla est, vel in superficie posita est, vel in subiecto raro consistit, & cęte. Quę lectio mihi summopere probatur. Nam non ob aliud longa horum asseruatio & coctio fugienda est, quàm quod eorum virtus tempore & coctione longis resoluatur & expiret. Resoluitur autem & expirat, vel quia ipsa suapte natura imbecilla & languida est, vel superficialia, vel in subiecto raro. Atq; hæc non solum de purgantibus medicamentis vera sunt, verum etiam de omnibus alijs.

Antiqua verò & recentia intelligimus pro cuiusq; generis natura. Neq; enim antiqua vt cinis, neq; recentia vt germen, intelligimus.

¶ Medicamenta singula tunc eligenda sunt, cum vires habent salubriores, & humano corpori minus noxias, satisque validas. Quę dotes quoniam non eodem tempore medicamentis omnibus insunt, quędam recentia, alia media, nonnulla antiquata, salubriora esse existimauit: ob eamque causam tunc deligenda potius censet. At enim quoniam recens, mediocre, & vetustum, suū est singulis medicamentorum speciebus: docet quomodo in his, quę scripsit, intelligenda sint hæc vocabula, ne quis circa ea hallucinetur. Neq; enim ait, recentia hic dicimus, quę sunt veluti germen, id est, germina ipsa plantarum, & quę germini proxima sunt, quęq; nunc primum pullulant, & e terra emergunt: sed quę cum tempore congruo sint collecta, reposita, & asseruata: non diu est, cum collecta, reposita, & asseruata sunt. Sic antiqua vocauimus, non ea, quę cinefacta, corrupta, & exesa carie sunt: sed quę iam diu est, cum collecta sunt, sed tamen vires suas adhuc retinent innocentiores & salubriores. Ex quibus notum est, quid per mediocria intellexerit. At verò tempus quo vnūquodq; recens, mediocre, vetustum dicitur: non est omnibus æquale. Nam herba, flores, & semina post annum ferè inutilia sunt, & vetusta, paucis exceptis: protinus a collectu & siccatione, recentia: medio tempore mediocria. Euphorbium acre medicamentum anniculum recens est, & fugiendum: post annum vnum ad sextum vsq; antiquum vocatur a nobis, & eligendum potius est ad purgationem. Post annum sextum iam elanguescit, & cineritium euadit. Elaterium Dioscoridi a bimatu incipit esse tempestiuum purgationibus, duratque decennio: primo & secundo anno recens eidem erit. Mesues triennio tantum conseruari scribit, & post sex menses administrari: cui prius quàm sex elapsi sint menses, a collectu, recens erit: antiquum a sexto mense ad triennium, tuncq; eligendum est ad purgationes, quoniam acre est. Rhabarbarum & epithimum amara medicamenta trima & quadrima adhuc recentia sunt, & purgationibus aptissima: elapso hoc temporis intervallo antiqua sunt, & purgationibus minus apta. Possent pluribus exemplis rem hanc illustrare: sed quoniam ex his, quę subiecimus, abunde constat, non æquali tempore medicamenta recentia, media, vetusta dici: sed alia breuiori, alia longiori, pro cuiusq; medicamenti natura: supersedere his decretum est nobis.

Quo autem tempore medicamenta singula sint colligenda: & quādiu viribus integris seruari possint: nos Deo fauente dicemus.

¶ Quo tempore medicamentorum melior vsus est, summa quadam est complexus: supererat

tantum ex tribus, quæ de tempore enarranda proposuit, docere quo tempore medicamen-
 ta singula colligenda sint: & quandiu cuiusq; virtus efficax perduret. de quibus duobus pol-
 licetur se alio in loco dicturum. Quod promissum soluit utcumq; libro secundo: vbi cuiusq;
 medicamenti purgantis vniuersam naturam particulatim explorat. Nos quo tempore colli-
 genda sint medicamenta, generatim prius præstringamus: deinde de duratione & asseruatio-
 ne nonnulla his ascribemus. Summo igitur studio niti decet, vt suis temporibus singula de-
 metantur, & recondantur. Nam pro horum ratione aut valent viribus, aut inutilia sunt. Ma-
 gni præterea refert inter colligendum, si vel squalliores, vel imbres infesti sint. Radices, li-
 quores, cortices vt recondantur, colligere conuenit, inquit Dioscorides, cum plantæ defron-
 descunt. Sunt qui veris initio radices velint colligi, prius quam in folia, aut in caulem erum-
 pant. Sed errorem vitabis, si tunc eas colligas, quum maximè medicamento se sunt. Quæ dos
 omnibus eodem non inest tempore, sed alia alio vegeta magis sunt. Eligenda intentæ, non fla-
 cidæ, nec rugosæ, magnitudine mediocri: qualitates sui generis exquisitas habentes. Flores,
 folia, & semina, colligenda sunt: antè quam sponte sua decidant. Sed flores ferè aperti, sed
 non ita pridem, ne virtus exhalet. Capparis tamen in gemma, rosa interim expandi cœpta
 colligitur. Folia colliguntur, cum maximè vigent magnitudine, odore, sapore, colore. Semi-
 na colligenda sunt, vbi siccari cœperint, & matura sint. Eligenda fecundiora, magis am-
 pla, non tamen enormia, plena. Herbae ferè cum floribus colliguntur, aut seminibus: aut cum
 maximè vigent colore, odore, sapore, magnitudine. Fructus vbi maturi fuerint. Herbarum
 succus, & foliorum, elici debet, germinantibus tum primùm cauliculis. Lac & lachrymæ ex-
 cipiantur, inciso per summum adolescentiæ vigorem caule. Hæc summam de collectionis
 tempore ex Dioscoride, Galeno, & alijs dicta sint: particulatim de singulis scribere non est
 presentis instituti. Scire præterea conuenit, quanto tempore singulorum medicamentorum
 vires integræ permaneant. Nam valdè vetusta fugere conuenit, in liquoribus, succis, folijs,
 floribus, corticibus, fructibus, seminibus, radicibus, & alijs. Nam & metallica ipsa tempore
 vires suas amittunt. Quædam etiam recentia nimis, periculosa & insalubria sunt, vt euphor-
 bium, elaterium. Sed ad id docendum longum & vacuum tempus requiritur. Breuem autem
 & summariâ cognitionem sic habeto. Ex herbaceis medicaminibus veratri genera, nigrum
 scilicet & candidum multis edurant annis: reliqua à trimatu inutilia sunt. Radices parua, te-
 nues, rara, anno tantum seruantur: magna & crassa essentia prædita, vt bryonia, rheon Pon-
 ticum, aristolochia, gentiana, etiam triennio seruari possunt. Herbae quotannis mutantur, vt
 flores: quauis schœnanthos etiam decennium efficax seruari possit. Chamæmelum item diu
 vegetum est. Fructus & semina annis singulis mutare præstiterit, etiam si pleræq; diutius ser-
 uari possunt. Ligna diu vires suas tuentur, ob fortem partium suarum mixturem, crassamq;
 essentiâ. Cortices etiam singulis ferè annis mutandi sunt: alioqui tamen diutius seruantur: vt
 cinnamomum, casia. In summa medicameta, quæ vetusta meliora sunt, diutius seruantur: con-
 trã quæ recentia meliora sunt, minus: quæ mediocria laudantur, mediocriter etiam seruan-
 tur. Et vnūquodq; tunc maximè vigere cognosces, cum colorem, odorem, saporem, consi-
 stentiam sui generis euidentiùs representat. De repositione medicamentorum obiter etiam
 aliqua dicamus. Radices singulae suo tempore collectæ, bene nutritæ, probè lotæ, à stolo-
 nibus purgatæ, siccata: vti decet, reponantur loco non insolato, non infumato, non humi-
 do, nec humili, non puluerulento: sed sublimi, puro, sicco, aut Septentrionè, aut potius Me-
 ridiem spectante. Flores, & omnia, quæ iucundum odorem efflant, arculis tiliaceis, nullo situ
 obductis reponantur. Nonnunquam charta, aut folijs, semina vt perennent: aptè inuoluuntur.
 Liquidis medicaminibus densior materia argentea, vitrea, aut cornea conuenit. Fictilis
 etiam, si modo rara non sit, accommodatur: & lignea, præsertim è buxo. Antidota vase stan-
 neo reponantur, aut vitreo, aut aureo. Sed vitrum & aurum adulterari non possunt. Stannum
 plumbi mixtura adulteratur. Vas etiam, quod ex argento non purgato constat, celerrimè
 rubiginem contrahit. Aenea vascula ocularijs medicamentis, liquidisq; & omnibus ijs: quæ
 aceto, pice liquida, aut cedria componuntur, conueniunt. Adipem autem & medullas stan-
 neis vasis recondi conuenit. Hæc de optimo medicamentorum vsu, collectione legitima, du-

Ex Diosco. praefati-
 one & alijs.

Colligendi tempus.

Gale. lib. 1. de
 antido.

Duratio.
 Gale. lib. 1. c. 60.
 ph. p. & cap. 1. lib.
 3. compo. ph. g.

Ex eodem Diosco-
 ride.

Idem lib. 1. de
 antido.
 Repositio.

Dioscorides ibi-
 dem.

Gale. ibidem.

Dioscor. ibidem.

5
10
15
20
25
30
35
40
45
50

ratione, & repositione, cursim à nobis sint dicta. Qui plenam & accuratam de his notitiam habere cupit, legat librum primum Iacobi Syluij de pharmacopoiā.

Locus autem maximè facit ad medicamentorum generatio-
nem: & proprias quasdam dispositiones, & virtutes, illis imper-
tit. Natura enim (vt inquit Plato) locis virtutes quasdam indi-
dit, quas illa rebus in se genitis communes faciunt: sed tantum
diuersas, quantum causæ harum differunt, & artifex natura est
multiplex.

¶ Medicamenta bonitatem & malitiam fortiuntur etiam à locis, in quibus oriuntur. Nam
10 quædam alijs in locis non modo generalibus & regionibus, sed etiam particularibus in sin-
gulis regionibus meliora gignuntur, in alijs deteriora: alia solum in vnica regione crescunt:
nonnulla campestria loca, alia rigua, alia aprica, alia vmbrosa, alia cliua, alia ventis exposi-
ta, alia silentia amant: alia solum pingue, alia tenue, alia frigidum, alia calidum, alia humidū,
alia siccum optant: & singula familiari naturæ suæ loco meliora proueniunt. Hanc ob causam
51 Galenus plantas calidas siccas è regionibus calidis ficcis, quales sunt Cretenses optat.
Habent enim hæ plantæ in illis locis vires vegetiores. At verò quæ medicamenta in singulis
regionibus gignantur præstantissima, Dioscorides, & alij verè scripserunt. Quòd verò plan-
tæ quædam vnicum ament locum, vel certè non omnem: cinamomum, balsamum, dictamū,
20 & alia medicamenta, quæ non crescunt nisi certis locis, ostendunt. Quod Vergilius signifi-
cantissimè dixit, hinc segetes, illic veniunt felicius vna. & cæte. Promptam igitur & felicem
generationem locus accommodatus naturæ plantarum præstat: contrario loco vel omnino
nasci reculant, vel certè imperfectæ & steriles proferuntur. Nec solum dispositiones & pro-
prietates varias à locis contrahunt plantæ, verumetiam interim naturam vniuersam immu-
tant. Nam arboris Perseæ fructus apud Persas interimit, in Aegyptum translata planta fru-
ctum producit esculentū, & minimè noxium. Helleborus in Antycira probatissimus gigni-
tur, tutiusque illic sumitur, quam alibi. In feruidis & Meridionalibus locis copia plantarum
odoratarum reperitur, in Septentrione non item. Vites, quæ apud nos nascuntur, si in alic-
nam transferantur terram, vinum longe diuersum reddunt. Idem de reliquis quoque plantis
rusticæ rei scriptores ostenderunt: quæadmodum & de herbis, ij, qui herbariam posteris tra-
30 diderunt. Quippe cum ex suis terris in alienas deferuntur, etiam minori quam duorum sta-
diorum interuallo, sæpè non paucis alterationis differentijs immutantur. Hanc rem Plinius
paucis attigit, dicens, vel fastidio, vel contumaciā, vel imbecillitate, vel Cælo inidente, vel
solo repugnante: balsamum, palmam, cinamomum, amomum, nardum, myrtum, laurum, lo-
cis quibusdam non nasci. Quam sententiam Vergilius elegantissimè expressit carmine, cum
35 inquit. Continuo has leges æternæque fœdera certis imposuit natura locis. Probè igitur Pla-
to in Timæo dixit naturam, id est, rationem diuinam, toti mundo & partibus eius insertam,
proprietates indidisse locis, quas loca ipsa rebus in se genitis communicant. Ceterum pro-
prietates hæ variæ sunt, quoniam solum in quo crescunt variam habet naturam, & elemen-
torum mixtionem: & quoniā natura siue forma cuiusque medicamenti, quæ artifex omnium
40 operationum est, varia est. Quantum igitur causæ, id est, foli natura & temperies, & forma
cuiusque, quæ artifex dicitur, variant: tantum medicamentorum proprietates sunt diuersæ.
Vel quantum terræ natura & dispositio varia est, & cœli temperies alijs alijsque in locis est
dissimilis: tantum medicamentorum proprietates differunt inter se. Loca enim à locis diffe-
runt: & aër ab aère.

45 In locis itaque liberis plantæ proprietatē assequuntur generi suo
debitam: in non liberis excessus eorum naturam induunt.

¶ Locus, vt proximè dixit, proprietates quasdam impertit rebus in se genitis, omniisque lo-
cis naturæ suæ accommodatis meliora proueniunt. Sunt enim loca propria & familiaria sin-
gulis plantarum generibus. Quædam enim aprica amant, alia vmbrosa, alia alia vt diximus.

D iij

Theophras. cap. 3.
lib. 2. & 5. lib. 3.
& 15. lib. 9. histo.
plantarum.

Lib. 1. de antido-
tis.

Gale. ibidem.

Initio Georgi-
con.

Theophras. ibidè
vide Gale. lib. 2.
alimè. ca. de aro.
Gale. li. 2. alimè.
& in simpli. me-
di. & lib. 2. cōpo.
ph. p. & Diosco.
lib. 1. & ca. 2. li. 3.
de causis sympto.
Diosco. ca. de hel-
lebo. & theophra.
cap. 6. li. 4. histo.
plata. Aristot. pro-
ble. 3. sect. 12.
Gal. li. 3. de caus.
sympto. cap. 2.
Lib. 6. histo. cap.
32.

Theophras. cap.
3. lib. 2. histo.

Ex theophras. 4.
historiæ.

Libri primi

Vbi ergo in loco libero, id est, naturæ suæ accommodato, sponte sua nascuntur plantæ: proprietates & facultates acquirunt generi suo debitas. At quæ in non libero nascuntur, hoc est, in loco naturæ suæ minimè familiari, vt apricum amantia in vmbroso: ea à sua natura quædantenus degenerant, & excessus loci naturam induunt: id est, excrementorum natalis soli naturam, temperiem, & proprietatem sibi quodammodo asciscunt, & à perfectione sui generis recedunt. Vel locum liberum vocat tum natalem, qui non stercorizatur, neque aliter adulteratur: tum qui perflatilis est, & excrementis omnibus vacat. Nam in hoc nata plantæ meliores sunt, & deligendæ magis: quoniã vires & notas sui generis exactius representant. At quæ in loco non libero, nempe naturæ ipsarum minimè congruo, vel stercorizato, vel aliter corrupto nascuntur: minus exacte sunt. Ob id rectè dici solet, naturam plantis rusticis esse parentem, hortensibus nouercam. Illæ enim sponte natæ loco naturæ suæ congruenti ferè nascuntur: hæ verò arte edomitæ varijs modis adulterantur.

Aphrodisi. proble.
48. secti. 2.

Plantæ enim ex terra humorem sibi conuenientem attrahunt: vt lupinus nitrosum, vitis dulcem, colocynthidis & cucumer agrestis amarum, ex partibus terræ adustis natum. Sed huius rei inquisitio, non est sermonis præsentis, sed altioris.

Aristo. cap. 3. lib.
2. & 10. lib. 4. de
parti. animali.

Terra plantarum omnium seminariū in se habet, & parens illarum est suo gremio alimentum congruum naturæ cuiusque complectens. Quod radicibus, quæ vice oris illis sunt, ipsæ ad sese trahentes alterant, & trāsmutant in suam substantiam. Nam si lupinus, vitis, colocynthidis, cucumer agrestis, in eodem sint loco sata, vel sponte sua proueniant: lupinus nitrosum humorem terræ, vitis dulcem, colocynthidis & cucumer agrestis ex adustioribus partibus terræ amarū trahent. Est enim in terra acidus, dulcis, amarus, salus, & omnifarius humor, quæadmodum dixit Hippocrates. At enim is humor non est æquè copiosus omnibus in locis, sed alijs copiosior est austerus, alijs acidus, alijs alius. Eam ob rem plantæ primū trahunt humorem naturæ suæ conuenientem vt acerba, acerbum: austeræ, austerum: dulces, dulcem: acidæ, acidum: salæ, salum: amaræ, amarum: acres, acrem: oleosæ, oleosum: & quæ varijs saporibus præditæ sunt in vna sui parte, vel pluribus: varios, & illis simili sapore præditos humores attrahunt. At verò cum hoc familiari humore destituuntur, trahunt, quod primū occurrit, etiam si naturæ suæ minimè congruat. Non aliter atque ventriculus noster per inediam succos quoscunque saniosos & excrementosos ad se trahit. Quæ cum sic se habeat, plantæ, quæ sponte sua oriuntur in loco naturæ suæ congruo, plurimum copiam humoris conuenientis & familiaris habent: at quæ opera nostra sunt sata, cultæ, & edomitæ, vel casu sponte sua nascuntur solo naturæ suæ non adeo familiari: non item. Ob hanc causam illæ potius eligendæ sunt, hæ respuendæ. Cæterum plantis non solum facultatem attractricem alimenti congruentis inesse, sed etiam reliquas tres facultates naturales: sensumque quendam familiaris & noxijs, in confesso est tum Philosophis tum Medicis. Veruntamen has facultates plantis inesse demonstrare Philosophi naturalis munus est, & Physiologicæ partis Medicinæ. Verum ergo est plantas in locis liberis & naturæ suæ accommodatis, quoniã alimentum conueniens naturæ suæ trahunt, proprietatem & perfectionem sui generis assequi: contra quæ in non liberis nascuntur, quoniam alimento destituuntur congruo, & cæteris ad suam generationem necessarijs: excessus natalis soli naturam induere.

Hippo. & Gale.
lib. 1. de natu. hu-
mana.

Gale. li. 4. de vsu
par. & idè & Hip-
po. lib. 1. de natu.
huma. & Gale. li.
de facul. natu. &
in fragmento de
facul. natu. sub-
stan.

Gale. li. de facul.
natu. substan. &
de elementis.

Ob id plantæ humido excrementoso abundantes, in locis ortæ siccioribus, meliores sunt: sicciores in locis siccioribus deteriores. Nā hermodactylus in locis humidioribus natus, malus est: similiter turbith & agaricus. Mezereon itē in locis calidioribus natum, malum est, & venenosum: similiter cucumer agrestis, & colocynthidis. Absinthium etiam maritimum nō est bonum: neque scammonium sceniticum, Antiochenum verò bonum est.

Theorema primum. XXII

¶ Ob id, quia scilicet planta loci naturam & proprietatem induunt, humorēq; quo locus abundat, trahunt: in locis temperiei suę similibus nata potentiùs quidem actiones suas perficiunt, vt calidę in locis calidis natę valentiùs calfaciunt: frigidę in locis ortę frigidis refrigerant intensiùs. Humidę & sicca, & secundę & tertię facultates idem subeunt iudiciũ. Hanc

5 ob causam Galenus plantas calidas siccas ẽ locis calidis siccis optat. Ideo Creticas in primis cõmendat, deinde Italicas, si Ver totum Aestatis modo siccum fuerit. Cui aperte refragari videtur Mesues: quippe qui humidiores plantas, ẽ locis siccis optat: sicciore ex humidis: calidiores ẽ frigidis: frigidiores ẽ calidis. At verò cùm ad diuersa respiciat, vterq; probẽ dixisse deprehenditur. Siquidem Galenus vires & actiones plantarum primas, secundas, ter-

10 tias, summẽ perfectas & intensas requirit, vt optati effectus sequantur scilicet calidę validius calfaciãt, frigidę refrigerent, humidę humectent, siccę, siccõt: & ceteras omnes actiones, quas posse facere dicuntur, meliùs & efficacius perficiant. Id quod Cælo & solo simili validius præstant. At Mesues vires salubriores & tutiores desiderat ad corpus humanum facta collatione: ad quod relata singula, quo magis ad temperatum accedunt, eò sunt

15 salubriora: quia minus afficiunt, & alterant corpus, minusque violenter purgãtia actionem suam perficiunt. Cùm igitur calidiora iusto medicamenta (de his enim sermo nobis est) in loco nata frigido, humidiora in sicco, & vice versa, vires habeãt edomitas & remissas, & humano corpori minus noxias: non immeritò medicamenta huiusmodi in locis nata temperaturę suę contrarijs meliora eidem existimantur. Igitur medicamenta, quę humido abundãt

20 excrementoso à natura, vt hermodactylus, turbith, agaricus, & similia: in locis nata siccioribus meliora sunt. Quòd humiditate illa vacent, quę nauseg, vomitus, inflationis, flatu, subuersionis, solet esse causa: quęq; alioqui arte consumenda erat, nam Cælo & alimento ipsi contrario emẽdantur, & ad temperaturã mediam, quoad fieri potest, accedunt. Eodem modo quę iusto sicciora sunt naturã suã, quoniam vehementiori illa siccitate nocent, loco nata humidiori meliora sunt. Sic etiam calidiora æquo in locis nata frigidioribus, salubriora sunt: vt mezereon, cucumer agrestis, colocynthis, absinthium maritimũ, scammonium Sceniticum, calida & sicca medicamenta, in locis nata siccioribus & calidioribus deteriora euadunt: in humidioribus & frigidioribus præstantiora. Quoniam siccitas, calor, acrimonia vehementiora, à frigore & humiditate obtunduntur: quapropter medicamenta eiusmodi ad

30 temperatum magis accedunt. Par ratio est de frigidioribus medicamentis. Nam hæc etiam in locis nata calidis, salubriora & tutiora sunt.

Lib. 1. de antido.
& 4. sani. tuẽ. in
dialamin.

Dilatior.

Ad hæc, dispositio loci & corporum cœlestium aspectus, alio atq; alio in loco differt. At dissimilitudo vel similitudo has vel illas salubres facit. Nam guaril & aquaticum piper loco nata dissimili, præstantiora sunt: vt humidum habentia superfluum, cuiusmodi sunt turbith, agaricus [scammonium] loco nata simili; meliora sunt.

¶ Hactenus ostendit locum à loco plurimũ differe quantum attinet ad plantarum felicem generationem, & perfectionem suę speciei. Sed cùm locus bifariam possit intelligi, vno modo pro regione, plaga, & tractu Terrę amplissimo (quo modo plantę vnus regionis meliores alijs, quę in alia proueniunt regione, dicuntur esse, vt scammoniũ Antiochenum melius Scenitico iudicatur: & rhabarbarum Sceniticum ceteris omnibus speciebus anteponitur) altero modo qualitatem loci in eadem vel diuersa regione designat (vt cùm môtanus, apricus, vmbrosus dicitur locus) quod ait, loci dispositionem alio atq; alio in loco variam esse, de vtroq; loco intelligendum est. Quoniam vtriq; loco natura suas dotes, proprietatẽ, & temperamentum peculiariter tribuit: neq; omnia loca eodem abundant humore, sed ille falso, alius acido, alius alio, quamobrem quędam plantę meliùs hoc loco proueniunt, quam alio, alię contra. Quoniam omnium illarum temperamentũ non est vnum, neq; alimentum commodum omnibus est vnum. Sed præterquam quòd loci dispositio ad hunc modum est

Ptol. scribit apo
teles. primo loca
ipsa n̄ homini.
nō parũ discrimi
nis afferre.
Hippo. in lib. de
aquis, aere, & lo
cis idem memo
riã prodidit.

Libri primi

varia, Cœli, Solis, & lunę, & quorundam aliorum corporum cœlestium aspectus, & influ-
 xus, non ubiq; similis est: sed hanc regionem & partē orbis aliter afficiunt, aliter illam. Inde
 in Oriente fecundiora & odoratiora omnia proueniunt, ut dixit Theophrastus: in Septen-
 trione non item. Aegyptus etiam medicamentis celebris est iam inde ab Homero. Etruria,
 Aeschilo autore, medicaminibus & venenis abundat. Diētānum Crētę insulę non ob aliud 5
 credendum est proprium esse. Iris illirica commendatur. Petroselinum Macedonicum. Bal-
 samum in Iudęa quadam valle & in Aegypto duntaxat nascitur: alia item alijs regionibus
 vel solūm crescunt, vel ibi meliora sunt: alijs omnino nasci recusant, vel imperfecta profe-
 runtur. Id quod non ob aliud euenire putandum est, quā ob loci sue terrę naturam, pro-
 prietatem, & temperiem: quoniam ea mater & materia plantarum est: variūque Cœli, So- 10
 lis, Lunę & aliorum planetarum & syderum insignium influxum, variāmque affiendi ra-
 tionem. Cœlum enim & cœlestia enumerata rationem formę & agentis subeunt. Neq; ob id
 assentior his, qui rerum omnium causas, & virtutes occultas, effectūsque & formas particu-
 lares Cœlo, planetis, & syderibus, ceu causis particularibus ascribunt. Vnde Pœonia Phœ-
 bi virtute contra comitalem morbum valere creditur. Corallium aduersus atrę bilis illu- 15
 siones Iouis præcipuē Venerisque virtute remedium putant. Sic myrobalanorum vim Sa-
 turno & Mercurio acceptam referunt: Mercurio lapidem achatem consecrant: ceteraque
 similiter proprietates specificas cœlitūs habere putantur, & effectus omnes particulares ab
 illis veluti filo quodam pendēre autumant. Quę licet graues habeant patronos, curiosa ni-
 mis & à veritate planē aliena putamus: ob eāq; causā minimē à Medico obseruāda esse, 20
 quęadmodum neq; ab Hippocrate & Galeno obseruata legimus. Sed reuersi vnde digressi
 sumus, dicimus plantas quasdam solum & Cœlum nactas suę temperaturę contraria, melio-
 res esse: alias contrā simili solo & Cœlo emendari. Nam guaril & aquaticum piper calida
 & sicca medicamenta, solo & Cœlo naturę suę dissimili, hoc est, frigido & humido, ut mu- 25
 scofo, aquoso, paludoso, opaco, & similibus, meliora proueniunt: quā in calido sicco, ut
 aprico, australi. Contrā quę humido abundant superfluo ut turbith, *agaricus*, *hermodacty-*
lus, loco nata naturę suę simili, nempe calido sicco, meliora sunt. Quoniam humore abun-
 dant excrementoso, quę in locis ficcioribus nata paulō antē dixit meliora esse. Quando qui-
 dem humiditas illa superuacanea & excrementosa ficcitate loci natalis corrigitur. Itaq; si- 30
 militudo hęc loci ad has plantas intelligenda est respectu temperamenti natiui medicamen-
 torum, non ratione excrementosę qualitatis: ad quam si respiceret, dissimilem locum com-
 mendarēt, sicuti paulō antē fecit. Neq; impedit aliquid abundare humore excrementoso, &
 ipsum naturā suā esse ficcum, ut copiosē Galenus de partibus senum in temperamenti do-
 cuit. Scammonium lineolis interceptimus in textu, quoniam non satis videbatur quadrare 35
 ijs, quę proposuit. Nam dissimilitudinem naturę loci ad plantas quasdam, eas salubres red-
 dere dixit: contrā ob similitudinem eiusdem alias meliores fieri: & priorem orationis par-
 tem exēplis subiectis confirmauit, cum dixit: nam guaril, & aquaticum piper locis nata dissi-
 milibus præstantiora sunt. Supererat ostendere similitudinē loci ad plantas idem efficere: id
 quod opinione nostra facit, cum ait, ut humidum habentia superfluum. & cęte. Quod si est,
 qui fieri potest, ut scammonium legatur? Agaricus enim & turbith loco naturę suę tempe- 40
 ramenti similis corriguntur, & meliora fiunt: scammonium contrā loco dissimili natum ut
 Antiochenum Scenitico melius & salubrius est. Hanc ob causā non omninō temerē, ut
 remur, in locum scammonij hermodactylum sufficiens existimauimus, quemadmodum
 & ipse autor proxima huic oratione de eadem re differens dixit, ficciores in locis ficciori-
 bus deteriores: nam hermodactylus in locis humidioribus natus, malus est: similiter turbith 45
 & agaricus. Videbitur fortassē alicui interpretatio hęc violentior, vera tamen est, consen-
 taneaue rationi. Nam ratio postulat ut similitudinis, exempla conuenientia subijceret: quę
 admodum initio proposuit. Hanc difficultatē sentiens Iacobus Syluius utrobiq; legit dissi-
 mili. Ceterum cum similitudo & dissimilitudo referri possint tum ad temperiem plantarū,
 & loci in quo nata sunt (quęadmodum nos referendas censemus) tum ad plantas inter se, 50
 & respectu soli natalis: in hoc sensu vera est Syluij interpretatio. Nam turbith, *agaricus*, &

Capit. 15. lib. 9. &
 16. eiusdem histo-
 rię. Gale. lib. 1. de
 antido. Dioscori.
 lib. 1.
 Aristo. probl. 2.
 secti. 12.

Marfilus ficinus
 de vita cœlitę cō-
 paran. & alij: quā-
 quam Picus Mar-
 fili. excusat lib. 1.
 aduersus Astrolo-
 gos.

quę admodum
 initio proposuit.
 Hanc difficultatē
 sentiens Iacobus
 Syluius utrobiq;
 legit dissimili.
 Ceterum cum
 similitudo &
 dissimilitudo
 referri possint
 tum ad temperiem
 plantarū, &
 loci in quo nata
 sunt (quęadmodum
 nos referendas
 censemus) tum
 ad plantas inter
 se, & respectu
 soli natalis: in
 hoc sensu vera
 est Syluij inter-
 pretatio. Nam
 turbith, *agaricus*, &

Theorema primum. XXIII

scammonium loco dissimili nata sunt meliora. Quoniam turbith & agaricus è locis siccioribus meliora sunt: scammonium calidum & siccum ordine tertio è frigidioribus & humidioribus locis est melius & salubrius. Igitur hæc locis dissimilibus meliora proueniunt. At verò cum antiqua omnia exemplaria in priori loco habeant dissimili, in posteriori simili, 5 professus est initio sit tum similitudinē tum dissimilitudinem medicamenta hæc vel illa salubria reddere: dictionem haud mutare ausi, sententiā nostram libere diximus. In qua si fallimur, oratum te velim humanissime lector, ne inde calumniandi nos ansam arripias, sed scripto potius meliora adas. At verò antiquam lectionem integram reliquimus, ne eam immutantes nimium audaces alicui videremur, & vt liceret tibi, quam malles sententiā sequi. Licuit 10 Syluio graui & erudito viro dictionē ad veritatis sensum (vt ipsi visum est) immutare: nobis vix dum vmbra ipsius affectus minimè id permittimus. Guaril scnicum siue scnigum esse luce meridiana clarius est, si Auicennam cum Paulo & Aëtio capite de scnico conferas. Scnicus autem animal est calidum & siccum, vel (vt alij volunt) calidum & humidum: venem 15 rem vehementer accendens. Aquaticum piper Mondinus opinatur sisymbrium aquaticum esse: nos hydropiper Dioscoridis aliud esse iudicamus. Nam hydropiper idem Grecis significat, ac aquaticum piper Latinis, sortitum nomen, à locis in quibus nascitur aquosis scilicet: & à similitudine, quæ illi cum pipere in gustu est. Barbari fortassè corruptè, vt reliqua, 20 sisymbrium sic vocant.

Auicē. Paul. Diosco. Aëtius in simplicii.

Gale. lib. 8. simplici. medicamen.

Vicinitate etiam vnus ad aliam plantæ meliores vel peiores 20 euadunt: vt vnitate & multitudine.

¶ Quoniam plantæ quædam ex aliarum plantarum, vel rerum alterius generis vicinia aut contactu meliores vel peiores euadunt (est enim naturalis quædam amicitia & inimicitia plantis, non minus quam animalibus) de vicinitate & propinquitate quædam dicere proponit: & quoniā vnitas & multitudo, magnitudo & paruitas insigniter vires earum per accidens mutant, aliquando quidem in melius, nonnunquam verò in deterius: ab eis etiam medicamentorum delectum facit. Quibus absolutis finem huic capiti imponit. 25

¶ Gale. lib. 2. simplicii.

Sic hermodactylis, scillæ aut raphani vicinitas vigorem addit, & thymus epithymo, & quercus polypodio, & sennæ ruta. Scammonium verò propinquum ipsi xeban, & cuidam speciei lactariarum villosæ, deterius euadit: vt polypodium lapidibus innatum, & epithimum ozimo vicinum. 30

¶ Exemplis subiectis docet plantas meliores vel deteriores euadere ob quarundam rerum viciniam, propinquitatem, & contactum. Nam hermodactylus prope scillam aut raphanum natus, melior est: tum quia vigorem & acrimoniā ab illis accipit, & potentius fit: tum quia 35 scilla & raphanus humorem fortè contrarium hermodactylorum naturæ è terra ad se rapiunt. Epithimum thymo supercrescens melius est: quoniam acrius & purgantius euadit. Quercinum etiā polypodium in primis commendatur: quoniam astringendi & roborandi vim à quercu accipit. Senna etiā prope rutam nascens præstantior habetur, vel quia acrimoniā ab ea accipit: vel quia abditam aliquā vim cum ea communicat. Contrā deterius euadit scammonium vicinum ipsi xeban, & cuidam speciei lactariarum villosæ. Quoniam cum 40 ipsum natura sit acre, mordax, malignum: iuxta has plantas natum, acrius, mordacius, malignius euadit. Quandoquidem huic suam cōmunicant acrimoniā, mordacitatē, & malignitatem: alioqui quatenus ipsæ plantæ ad se humorem acrem & mordacem alliciunt: præstantius esse deberet prope huiusmodi plantas natum. Polypodium lapidibus innatum malum est, 45 quoniā inde humiditatem contrahit excrementosam: quæ flatus, subuersionisq; solet causa esse, vt scribit Mesues in simplicibus: & quoniā nō ita roborat, & astringit, atq; quercinum. Epithimum si quando ozymo vicinum nascatur, ab eo vitiosum quendam succum, & venenosum, vt quidam putant, contrahit. In summa medicamenta ex aliorum vicinia meliora vel deteriora euadunt: quoniā eorum vis salubris, vel insalubris quodammodo pro sua natura

Gale. li. 2. alimē. & Diosco. lib. 2. simplici. medica. venenosam vim habere volūt ozimum.

medicamenta propinqua afficit: vel quoniam vnum alterius humorem familiarem vel contrarium ad se rapit. Xebra esula est vulgò dicta, Dioscoridi tithymallus paralyos. Lactaria villosa est, clematis altera Dioscoridis, prima Galeni. Planta acris & caustica est, calida ad initium quarti ordinis: sanguinem educens vlcera, vt scribit Mesues capite de volubili in simplicibus purgantibus. Sunt qui per lactariam villosam intelligat tithymalli species. Sed nos vt verum sit scammonium vicinitate tithymallorum peius fieri, Mesuen tamen speciem clematidis intellexisse contendimus, de qua subuolubilis siue conuoluuli nomine in simplicibus agit.

Dioscor. & Gale. in simplicibus.

Adulteratur tithymallorum la & Diofco.

Casia fistula etiã, cum est singularis & sola, præstantior est: colocynthis verò, & scilla, & cucumer agrestis, deterior. Virtus enim diffusa remissior est: vnita valentior euadit.

¶ Numerus quoque plantarum, vel fructuum: eorum vires immutat. Nam casia fistula planta, si in loco amplo sola crescat, vel si vnica, vel pauca siliquæ in planta reperiantur: ea, vel ea, procul dubio optimè dicendæ erunt. Nam cum vnica planta est, ea largam vim substantiæ sibi similis è terra vicina trahit. Sic etiam cum singularis fructus est, vel certè pauci sunt, totam plantæ substantiã ad se alliciunt: vnde fructus benè nutriti & bene habiti sunt. Quod si multæ plantæ similes in vno sint loco, vel vnica numerosos fructus produxerit: fiet certè vt plantæ & fructus minus habeant familiaris nutriti: quare rugosos fructus, crudos, tenues, imbecilliores plantæ pumile, & malè nutritæ producent. At verò vt benigna medicamenta, vt casia fistularis, laudantur singularitate & paucitate, quoniã quem trahunt succum, familiaris est nostræ naturæ: sic improbantur colocynthis, scilla, cucumer agrestis, & reliqua medicamenta maligna, cum sola, vel pauca, in loco amplo sunt: quoniã plantæ illæ totam vim acrem & malignam loci illius, & fructus plantæ ad se rapiunt. At cum plures sunt huiusmodi plantæ in eodem natæ loco, vel vna multos fructus producit, tum plantæ, tum fructus, meliora erunt. Quoniam illa maligna vis loci, vel plantæ, in plures plantas, vel fructus distributa est. At diffusa & in plura distributa virtus, remissior ac debilior solet esse: contra coacta & vnita, fortior ac vehementior euadit.

Aristo. loco infra citato.

Nec ignorare debes rei magnitudinem & paruitatem, virtutis diffusionem & aggregationem facere: ob id colocynthis magna est melior.

Aristo. cap. 1. lib. 4. meteo. & Gale. cap. 11. li. 1. simplicibus. & Aphrodisias. proble. 71. secti. 1.

¶ Magnitudo & paruitas plantis ipsis bonitatem addunt, vel malitiam: saltem in eadem specie rerum. Nam paruitas virtutis aggregationem, magnitudo diffusionem significat. Et cum vnita virtus sit fortior se ipsa dispersa: merito medicamenta maligna magnitudine laudantur, paruitate vituperantur. Proinde fit, vt colocynthis maior, minore sit præstantior. Quoniã vires malignas & noxias, habet dispersas & diffusas: quas parua coactas & aggregatas habet.

DE MEDICAMENTORVM DELECTVS sumpta indicatione ab ipsorum facultate. Cap. ij.

Nquit Heben Mesues: Quanquam medicamēti purgantis actio fiat secundum directionem, quam fortissimum est, tamen motu violento vacuat, necque enim vacuaret, nisi naturæ vim afferret.

¶ Expedita priore parte theorematis primi, in qua de medicamentorum delectu ab ipsorum essentia sumpto iudicio egit: posteriorem in presentia declarare aggreditur, in qua etiã de eodem differet delectu, indicatione sumpta à facultate medicamentorum quarta, cuius actio à temperamento minimè pedit: licet ab eo interdum iuuetur, sicuti in superioribus diximus. Primum igitur docet, quo pacto purgans medicamentum operetur. Quæ verba vt facilius in-

...

Theorema primum. XXIII

telligantur, paucis repetendum est, id quod initio primi capituli in ea verba (scire amplius oportet & cetera.) notauimus. Medicamentum purgans, ut eo loco diximus, licet a sua forma siue facultate quarta humorem vel humores sibi familiares naturaliter possit trahere: tamen nunquam potentia haec ad actum reducitur, id est, actu trahere dicitur, nisi a natura, hoc est, calore nostro natio, in actum redigatur, & actu tale sit, quale dicitur esse potentia. Qui calor similis quodammodo videtur calori caelesti. Nam ut in virtute continet corporum inferiorum omnes qualitates, & cum causis illarum proximis omnia generat & producit: ita ille medicamentorum omnium vires actu quodammodo in se complecti non immerito dicitur. Quando quidem licet ipse per se calfaciat, tamen ut ex medicamentis calidis potentia, calore actu excitat: ita ex frigidis, frigiditate: ex humidis, humiditate: ex ficcis, siccitatem: quae etiam purgantia potestate dicuntur, ut actu id sint, quod dicuntur, hoc calore natio opus habet. Breuiter medicamenta omnia quae potestate dicuntur esse, energiam ab hoc accipiunt: id est, ut actu id sint, quod dicuntur, ab hoc calore habent. Idem medicamenti actionem limitat, & intra certos fines coarctat, si nullus in purgatione admittatur error, neque natura deprauate agat. Dirigit etiam eiusdem actionem, dum ipsius vim ad partem, quae ope eget, ceu manu deducit: & humorem noxium infestantem unam cum medicamento discernit educitque, & saepe Medici errores corrigit tegitque. Quae licet sic se habeant, & ceu habentis quibusdam videatur natura moderari medicamenti purgantem actionem: tamen in purgatione semper affertur vis eidem naturae. Nam eam alterat, & immutat: facultatemque expultricem ad excretionem mouet, & irritat: & dum partes sensu praeditas mordet, & pungit, venarum ora ampliari cogit: quae deinde humorem in se conceptum trahi permittunt: humectat, lenit, vel aliter quomodo cunctaque pro sua facultate immutat, & afficit. Ex natura autem medicamenti est naturam alterare, & immutare prima, vel secunda, vel tertia, vel quarta facultate: quod autor afferre vim vocauit. Quam vim nisi afferret, non educeret. Nisi enim medicamentum alteraret naturam, & qualitates alienas ab ea haberet: in substantiam nostro corpori familiarem coctum & superatum conuerteretur. Interest enim inter medicamentum & alimentum, quod hoc alteratur, & immutatur a natura, dum coquitur in ventre venisque & in sanguinem, vel alium humorem abit: atque inde ex istis in os, carnem & alias corporis partes tota substantia alteratur, veteremque naturam exiit, in aliam transiens speciem. Illud corpora nostra alterat, & transmutat, pro sua facultate, neque speciem veterem exiit, neque vincitur. Quod si interdum a natura superatur, & vincitur, nulla fit purgatio: sed in alimentum, vel venenum conuertitur. Non ergo vacuaret, nisi naturae vim afferret, id est, eam alteraret, immutaretque pro sua facultate, & quodammodo superaret, ac euinceret.

Picus Mirand.
cap. 4. lib. 3.

Gale. cap. 19. lib.
3. simpli. & 3. temperamen.

Alexan. Aphrodis.
proble. 57. secti.
2. in alijs. 53.

Gale. li. 1. simpli.
& 3. tempera. &
primo alimen. &
primo de elementis.

Gale. cap. 23. lib.
3. simpli. medi.

Gale. de purgan.
medica. facul.

Hippo. lib. de natur. huma. & Gale. 2. elem. & 2. facul. natu. & in simplicibus lib. 3. ad finem. & lib. de atra bile.

Gale. cap. 26. lib.
3. simpli. medica.

Vacuatur autem non communiter, sed proprie: siquidem non materiam, sed hanc materiam educit, nisi ipsius actio effrenis fuerit.

Opinati sunt nonnulli medicamentum citra delectum vllum humores cucurbitae modo attrahere, cui attrahendi modo tenuiores primum succedunt, post crassiores, tandem crassissimi: quam opinionem obiter hic refellit Mesues, dicens non temere medicamentum humorem quem educere, sed certum & selectum. Singula enim medicamenta purgantia familiaritatem habent cum aliquo ex tribus humoribus, quem etiam primum in purgationibus attrahunt. Non ergo communiter, id est, quenuis citra discrimen vllum humorem vacuant: sed proprie, hoc est, proprium & familiarem medicamento trahenti. Non ergo materiam in genere medicamentum purgans vacuat: sed certam, determinatam, & familiarem illi. Nisi ipsius actio effrenis ac immodica fuerit. Nam tunc humores omnes citra delectum educit, ut post dictum rus est. Quod si cum duobus, vel pluribus familiaritatem habeat ut peplium, polypodium, helleborus, scammonium, agaricus: illos etiam naturaliter educit.

Effrenis autem actionis causa est peccatum in quantitate [vel qualitate] ut iam diximus.

Actio haec effrenis & immodica hypercatharsis dicitur Graecis, quam inducunt medicamentum minus quantitas immodica, vel qualitas aliena, vel utraque: ut autor initio huius operis scripsit.

Libri primi

Est enim necessum, vt certa sit proportio medicamento purgatis ad humorem trahendum: quam si excedat, & maior medicamento quantitas exhibeatur, quam par est, & requiritur: maior etiam iusto fiet vacuatio. Nam educto humore vacuando vacuatio non cessabit, donec medicamento actio penitus exoluatur. Quoniam dum illud continenter attrahit, & venarum ora fugit: facultatis retentricis vasorum infirmitas, & osculorum eorundem laxitas, sequitur. Quoniam igitur citra intermissionem vllam medicamentū attrahit, & mordicat, & facultas retentrix vasorum infirma est, & ipsorū ora sunt laxa: necessum est vt post familiaris humoris vacationē, reliqui quoq; vacuentur. Idem accidit cum qualitate peccat medicamentū, vt cum deleterium est, corrosiuum, mordicatiuū, non probè correctum, vel alia præditum qualitate à nobis aliena: nam tunc præter id quod vasorum infirmitatem, & laxitatem inducit: qualitate illa infesta ad excretionē partes irrat, & promouet. quare post vacationem humoris familiaris, alij etiā sequuntur: vt in scammonio, & scammoniatis vocatis medicamentis, colocynthide, & similibus, est videre. Hæc enim nisi probè correctæ & castigata sint, sua perquam acri natura vellicant, mordent, intestina exulcerant, & per consensum neruosum genus noxa afficiunt, tormina & contractiones afferunt, & humorum omne genus eliciunt. Itaq; quod à purgante medicamēto alieni quoq; vacuentur humores, eas habeto causas. At verò quod hi prius, illi posteriùs vacuentur (vt post dicturi sumus) humorum tenuitas, tum crassitudo, in causa est: & ad hæc, quoniā non æquè omnes humores naturæ familiares sunt. Nam sanguis omnium familiarissimus illi est. Non desunt, qui aliam conentur reddere causam, propter quā alij à familiari, vel familiaribus, humores vacuentur cum effrenis est operatio: sed nobis ex Galeno hæc scripsisse in presentia sit satis. Illud, vel qualitate, extrinsecus addidimus, quia desiderari videbatur: additum etiam fuerat in principio primi capitis huius theorematibus.

Quamquam verò omnia propè medicamenta purgantia genere sunt venenosa, quorum excessum natura non fert: eadem tamen omni suo conatu, nititur corrigere illorum motus, quibus virtutes nostri corporis dissoluunt: ac sine æstuatione & lucta non modo patitur corporis excrementa expelli, verum etiam in eorum educatione, tanquā onere leuata, recreatur, nō minus quam si ipsa motu suo naturali expelleret.

¶ Medicamenta purgantia licet in genere deleteriorum siue lethalium medicamentorum reponantur, ipsa tamen probè castigata & correctæ, & iusta quantitate exhibita, alexiteria siue bezoardica dici possunt. Deleteria & venenosa dicuntur, quoniā eorum natura corporibus nostris substantiā & viribus est aduersa: ea tamē moderatione summi possunt, vt neq; copia nimia corpus offendant, neq; paucitate à nostro vincantur calore, neq; qualitate aliqua maligna insigniter nos lædant: quin potius sic temperata humorem noxium euacuant, qua ratione alexiteria siue bezoardica non immeritò vocantur. Caterum licet suppetias nostræ naturæ eant hac moderatione exhibita, tamen pro sua natura corpus nostrum alterare, & ipsius vires dissoluere nituntur. Quem conatum natura quibus potest modis arcet, prohibet, exoluitq;: & corporis excrementa, à quibus infestatur, illis trahentibus, non modo facilis permittit, sed etiā in eorum educatione per medicamenta, non minus quam si ipsa motu suo naturali expelleret, tanquā onere & molestia leuata recreatur. Non aliter atq; qui graue aliquod onus humeris gestat, vel quid vehementer calens manibus gerit: vbi à se graue illud, vel molestum expulit, gaudet. Excessum tamen eorū, id est, vim medicamentorum venenosam, non patitur natura grassari per corpus: quin protinus eam cōpescit exoluitque. Vel excessum, id est, immodicā quantitatem, vel qualitatem malignam medicamentorum ferre nequit: quoniā hæc nisi iuxta quantitate & qualitate, quatenus licet, castigata sumantur, lethalia esse solent. Porro autē, quæ Galenus scribit, de medicamentis fortiter & dissoluedo purgantibus præcipuè intelligenda sunt. Nam quæ lubricando, emolliendo, & cōprimendo

Gale. ibidem, & cap. 27. lib. eiusdem.

Actuar. lib. de cōpo. medica. & Gale. lib. 12. metho.

Gale. cap. 26. & 27. lib. 3. simpli.

Auerroës in collectaneis.

Gale. cōmēta. 12. li. 2. de vici. acu. & cap. 17. lib. 5. simplici. medi. & Celsus cap. 12. li. 2. & initio lib. 5. & Gale. li. Quoq; medi. purganti. & c. Aëtius sermo. 3. lib. 1. Gale. cap. 22. lib. 3.

Hippo. & Gale. aphor. 2. lib. 1.

Cōmēta. 12. lib. 2. de viciu acu.

purgant: quantum purgatoria facultate corpori detrahunt, tantū vel alimentosa, vel astringentia virtute restitunt. Quæ ut exciperet Mesues limitationem illam, propè, addidit.

Eductio autem hæc duobus notissimis purgationis modis fit, quorum Hippocrates meminit lib. i. aphorismorum: interdum vomitu, agitata sursum ad stomachum materia: frequentius deiectione, excrementis ad ventrem deiectis.

¶ Purgans medicamentum speciatim sumptum vomitu & deiectione vacuat: qui duo purgationis modi vulgo notissimi sunt, & in vsu creberrimo antiquis. Nobis vomitus per medicamenta purgantia lacessitus ferè iam est desuetus, neq; prouocandus est, nisi humores vacuandi sint in ventriculo, vel eò sponte sua vergant. Medicamenta quæ vomitū eliciunt, os ventriculi infirmant, & eò humores natura sua trahunt ab hepate, intestinis, & alijs partibus, vt paulò post dicturus est. In purgatione, quæ per deiectionem fit, excrementa versus fundum ventriculi, & ad intestina trahuntur: vnde tum à facultate expultrice deiecta, tum à grauitate illis insita promptè ferūtur deorsum. Atq; hæc purgatio naturalior est, & in vsu frequentiore. De quibus duobus modis Hippocrates in aphorismis nominatim meminit. Purgantur item interdum humores per vrinam, sudores, & alios etiam meatus corporis: sed licet eam purgationem aliquoties natura feliciter promoueat, ea tamen rarius medicamentis tentatur à Medico.

Medicamentum autem purgans ventriculo receptum non penetrat ad humorem vacuandum: sed vi attractrice sibi insita delectu quodam familiarem humorem ad se trahit: non aliter atque magnes ferrū, & charabe festucam, & alia quædam alia trahunt.

¶ Nequis dubitaret quomodo medicamentum purgans humorem vel humores sibi cognatos vomitu & deiectione purget, docet in presentia medicamentū non adire ad humores vacuos, & post inde veluti manu ad os vel finem intestini recti deducere: sed potius ipsum in ventriculo detentum vi attractrice sibi insita familiares humores è venis, & capacitibus, & meatibus sensum latentibus, ad se trahere: non secus atq; magnes è certo loco certaq; distantia ferrum ad se trahit, & charabe (succinum Latini vocant) festucas, & cucurbitula humores & spiritus, & alia quædam, vt partes corporis inanitas, alia, id est, nutrimentum, & quæcunq; surculos, telorum cuspides, serpentium venena, quæ telis sunt illita, euellunt. Quo loco obiter Asclepiadis & Erasistrati opinio falsa reprobatur, dicentium nullam esse facultatem attractricem: simul etiam Epicuri opinio exploditur, concedentis quidem facultatem attractricem medicamentis, sed ridiculam quandam rationem comminilcentis, dum causam reddere conatur, quare sic trahant. At verò ad humorem vacuandum non penetrat medicamentum, nisi facultate aut vapore, aut certè portione paucissima. ob id etiā paulò crassius teritur, ne per vrinas vis ipsius feratur: id quod in omnibus medicamentis seruandum esse scripsit Galenus.

Attractio autem humoris vacuandi non aliunde fit, quàm ex venis, & meatibus corporis sensum latentibus ad vētriculum & intestina: at ventriculi & intestinorum natura grauata, eum expellere nititur. Quod si ad vētriculum declinet agitato sursum humore (id quod rariùs accidit) vomitu vacuabitur: at si deorsum vergat, deiectione.

¶ Docet nunc vnde trahant medicamenta purgatiua humores vacuos, & quam ob causam attracti ad loca excrementis dicata expellantur: & quando per vomitum, quando per secessum euacuentur: & vtra illarum vacationum crebrior & naturalior sit. Vt autè quod primum propositum est, exquisitè intelligatur: necessum est scire venas totius corporis ab

Aphor. 2.
Gale. cap. 19. lib. 5. simpli. medi.
Idem lib. 11. metho. & lib. de vicia. & lib. de vicia. & comen. aphor. 22. lib. 4. & lib. 1. de locis affe. & aphor. 4. & 6. lib. 4.

Gale. li. 5. metho. & aphor. 21. li. 1.

Idem cap. 19. lib. 5. simpli. medi.

Serapi. cap. 10. de antido.

Aeti. cap. 24. sermo. ter. lib. 1. & Gale. lib. 1. facult. natura. & lib. 5. simpli. cap. 16.

Lib. 4. sani. tuen. in diacalamin.

Rasis. 7. ad Almā so. Serapi. in antidotis. Auicē. 4. primi cap. 4. de regulis communibus. & cano. 4. multis in locis.

In omnibus lib. anatomicis.

hepate habere originem secundum Galenum, quem ceu ducem in arte medica sequimur. Ab hepate igitur duæ maximè insignes venæ oriuntur: quarum altera caua dicta è parte gibba & superiori hepatis nascitur, inde sursum & deorsum, & ad latera per vniuersum corpus distribuitur. Altera, quæ vena porta vocatur, ab inferiore hepatis parte procedit, & in aliquot ramos insignes distributa lieni, ventriculo, intestinis, & alijs quibusdam partibus venas im-

Gale. cõmen. prognos. 13. lib. 2. & lib. de atra bile.

Hippo. aphorif. 1. particule. 6. li. 6. epide. Gale. lib. de inæquali intõ pe. & cap. 12. lib. 1. simplici. & lib. de vfu pulsuum, & 3. facul. natu. & alibi.

Aphrodis. proble. 53. secti. 2. & Gale. lib. 3. facul. natu. & lib. 4. san. tuen. & Apho. 15. lib. 1.

Lib. 4. san. tuen.

partitur. Per has venas ventriculus omnibus corporis partibus copulatur, vt omnia corporis excrementa per eas, ceu per canales quosdam, ad eum trahi & transmitti possint. Sunt præterea in corpore meatus sensum latentes: sunt & aliæ cauitates in partibus ipsis organis, vel ipsis interiectæ: propter quæ omnia conflatile est totum corpus, vt dixit Hippocrates. Ad hæc vacuandi humores aut sunt in genere venoso: aut in habitu corporis, id est, partibus carnosis: aut in triplici genere cauitatum aliquo, aut in duobus ex his: aut in omnibus. Vbi ergo purgans medicamentum energiam à natura accepit, primùm quidem per venas, quæ ad ventriculum & intestina ex vena porta proueniunt, attrahit humores ad hepar, qui sunt in venis & partibus propinquis: deinde remotiores, tandem remotissimos, hoc est, eos qui in capillaribus venis sunt, vel in corporis habitu, vel in aliquo genere cauitatum. Nam & hi per poros corporis & vasorum oscula, inanitis vasis, remeant ad eadem vasa. Ventriculus autem & intestina per multas venas hepati colligata sunt, quo fit vt inde promptissimè ad se trahat humores medicamentum, præsertim cum singulæ corporis partes omni suo conatu eum à se expellant. Fit autem tractus ad os ventriculi, si medicina est vomitoria: ad fundum eiusdem & intestina, si est deiectoria. Est autem crebrior & naturæ magis familiaris vacuatio, quæ per secessum fit, quàm quæ fit per vomitum propter causas, quas autor in sequenti oratione reddit. Attracti humores à ventriculo & intestinis deturbantur, tum quoniã illi quantitate & qualitate, vel harum altera ferè peccant: tum quoniam medicamentum ipsum alienum est à natura substantiã & viribus. A quibus offensa mouetur ad expulsionem. Et licet verum sit medicamentum purgans in ventriculo detentum ad se trahere humores, negari tamen non potest eius vel vim, vel vaporem, vel portionem perquam exiguam interim ad hepar peruenire, interim etiam illud transcendere, vt in medicamento diacalaminthe docet Galenus. Hinc accidit medicamenta tenuissimè trita, vt rhabarbarum, yrinas & sudores mouere: & eadem paulò crassius trita aluum deicere, vt rhabarbarum ipsum negligentius tritum. Ob quam causam medicamenta purgantia crassius atteri iubent.

Ad intestina verò plurimum declinat, propter sex causas. Quarum prima est, quoniam materiæ ad inferna sæpius ruunt. Altera, quoniã meatus & canales expellendis excrementis dicati plures ad intestina, quàm ad ventriculum feruntur. Tertia, quia natura intestina destinauit vacuandis excrementis, non ventriculũ. Quarta, quòd melius sit excrementa ad partes ignobiles, quàm ad nobiles à natura transmitti. Quinta, quòd præstet per propinquia in ventriculum feratur, eam ad intestina expellere, quàm ad gulam: quoniam natura inferiorem ventriculi portam expulsio ni, gulam verò attractioni dicauit, non expulsioni. Ex quibus apparet, eandem naturam medicamenti [purgantis] opus deiectione potius, quàm vomitu moliri. Omnis enim operatio cõtra primum naturæ institutum facta est improspera.

Gale. lib. de vifu priuatorum. Prima causa.

¶ Causas assignat, propter quas vacuatio, quæ per secessum fit, naturalior & frequentior est (Licet vomitus antiquis celebris & solemnis fuerit, vt Philotimo & Praxagoræ: nobis verò desijt in vfu adeò crebro esse) Nam motus excrementorum ad intestina & anum na-

Theorema primum. XXVI

turalior & frequentior est: tum quoniam materiæ ob insitam gravitatem deorsum ruunt, hoc est, ad intestina, non sursum ad os ventriculi (pituita enim & melancholia graues humores sunt, & reliquorum grauium naturam sequuntur. at bilis flaua ignea, leuis, olei naturam imitans, sæpè per superiora promptè vacuatur: promptè etiam per inferiora, quoniam

5 facile sequitur medicamento tractum) tum quoniam venæ mesenterij plurima sui parte ad intestina terminantur: per quas, veluti per manus, hepar trahit chylum: & excrementa tum sua, tum reliqui corporis ad intestina transmittit. Ad stomachum venæ sunt paucissime è iecoris porta profectæ, quæ non in id sunt factæ, vt per eas excrementa corporis vacuentur. Sola igitur reliqua est pylori continuitas cum intestinis, per quam non facile admittuntur

10 excrementa: nisi magno impetu sursum repant ob aliquem affectum præter naturam: vt si os ventriculi sit infirmum, vel quia exitus per inferiora excrementis est negatus, vel quia vi rapiuntur à medicamento vomitorio, vel ob aliam aliquam causam. Tertia causa est, quoniã intestina excrementis recipiendis sunt dicata, non ventriculus. Homo enim quoniam animal politicum est, vt ait Plato, ne assidue egereret, neue meieret: humidis quidè excrementis vesicam natura subiecit, siccis intestina crassa, quæ veluti stercorarium quoddam sunt.

15 At ventriculus officina est prima coctionis, nec facile excrementa in se recipit, quoniã exquisito sensu, & vi expultrice valida præditus est. Ad hæc, sagax natura prudētissimè in hoc paruo mundo instituit, vt partes quædam nobiliores, fortiores, superiores essent: alia contra ignobiliores, imbecilliores, inferiores: vt ab illis ad has fieret trãmissio eorum, quæ vel

20 quantitate, vel qualitate essent aliena. at ventriculus non solum nobilior est intestinis (quia sensu tactus exactissimo præditus, & quia cum cerebro, corde, hepate, partibus principibus colligantiam habet: & quoniam officio & munere fungitur nobiliori) sed etiam fortior & superior. Ob quas causas consentaneum est, vt excrementa ad intestina potius, quàm ventriculum deuoluantur. His accedit, quòd venæ mesaraicæ maxima sui parte ad intestina terminantur: quare via breuior est, & naturalior ad ea, quàm ad ventriculum. Atqui, vbi cætera similia sunt, via compendiosior & breuior eligenda est. Demum cum natura inferiorem

25 ventriculi portam expulsionem dicauerit, gulam verò attractioni: consentaneum magis est naturæ, si materia ad ventriculum sua sponte feratur, deiectione potius, quàm vomitu deturbari. Id quod sententia quadam vniuersali probat, dicens, Omnis enim operatio & cæte. Habent enim corporis partes certas, præfinitas, & limitatas actiones, vt loca per quæ excrementa sua purgant: quæ vbi inuersa sunt, & contrario modo, perque contraria loca, quàm à natura sunt instituta: perficiuntur, infelices & improspere esse solent. Ex quibus abundè probatum est, materias sponte sua, & à natura promotas, plurimum deiectione vacuari: rariùs vomitu.

30 Cùm igitur medicamentorum purgantium alia naturâ vomitoria sint, alia deiectoria: scire licet ea esse vomitoria, quæcunq; os ventriculi ex insita proprietate debilitant, & in ipso moram trahentia, ad ipsum ex hepate, intestinis, & partibus cæteris [materias] attrahunt: quæ in eo excitant agitationem cum subuersione: deinde motu cõtrario naturæ continuato, per os expulsio fit.

40 ¶ Duos ex Hippocrate dixerat esse notissimos purgandi modos, vomitum & deiectionem: sed non docuerat hæcenus, quæ essent medicameta vomitoria, & quæ deiectoria: & quo pacto vomitoria elicerent vomitum, & deiectoria per inferiora purgarent. Nam licet ostensum sit ab insita virtute medicamentorum operationes has fieri, desiderabatur adhuc, quo modo afficiuntur partes, in quibus sunt medicamenta vomitoria, & deiectoria: vt inde vomitus, & deiectio sequantur. Primum tamen de vomitorijs differit, ostèdendens vomitoria me-

45 dicamenta dici, quæ os ventriculi infirmare possunt, & in ipso aliquandiu immorantia humores ab intestinis, & alijs partibus, per proprietatem sibi insitam, etiam contra naturæ institutum, eò rapere: à quibus offensum os ventriculi ad expulsionem eorum per gulam in-

Gale. lib. 5. de vsu partiu, & Hippo. de somnijs ægrotu, & lib. 4. san. tuen.

Secunda causa. Hippo. & Gale. apho. 4. & 6. lib. 4. & lib. de natu. huma. Gale. lib. 3. facul. natura. Idem lib. 4. de vsu parti.

Tertia causa. Gale. lib. 4. de vsu parti.

Quarta.

Quinta. Gale. commen. in apho. 21. lib. 1. & lib. 4. metho. Sexta.

Aphor. eodem. & Aphor. 17. parti. 2. lib. 6. epide.

Avicē. cap. 4. feb. 4. lib. 11.

Libri primi

Gale. cap. 1. & 3.
lib. 8. cōpo. ph. p.
& cap. 26. lib. 3.
simpli.
Idem aphor. 12.
lib. 4. & lib. 11.
metho.

aliud institutam mouetur, humorésque ipsi motu naturæ suæ contrario (nam ferè graues sunt) sursum pelluntur, continuato motu medicamentorum ad superna. Humores hi ad os ventriculi attracti tremorem & displicentiam in eo excitant: quoniam qualitate, quantitate, & essentia contrarij sunt. Subuertunt etiam illud, id est, nauseosas dispositiones in eo excitant: quas deinde sequitur vomitus, debilitatis partibus supernis eius. Trahuntur humores à medicamentis vomitorijs ab intestinis, hepate, & alijs partibus: nunquam tamen commode vacuantur per vomitum, nisi in ventriculo sint, vel sponte sua eò ferantur. Hæc ferè medicamenta leuia, flatuosa, humida, oleosa sunt. Cætera quæ de vomitu desiderantur, ex Hippocrate, Galeno, Auicenna, Paulo, & alijs discenda sunt.

Deiectoria verò sunt medicamenta, quæcunq; in ventriculo immorantia ab hepate, cæterisque partibus humorem sibi familiarem ad intestina attrahunt, propter commoda prius dicta, & faciunt in ventre perturbationem: deinde naturali ita exigente virtute, continuato motu ipsius, expulsio fit foras per anum. Atq; hoc modo vomitorium medicamentum est [tantum] vomitorium: & deiectorium est [tantum] deiectorium.

¶ Deiectoria medicamenta quæ sint, & quo loco maneant, dum purgatio fit, & vnde attrahant, & quo modo ventriculi fundum afficiant: in his docet. Medicamenta igitur quæ per inferiora purgant, in fundo ventriculi retenta ad se, & ad intestina humores ab hepate & alijs corporis partibus rapiunt, & tandem ventriculi partem inferiorem naturâ suâ laxant, & infirmant: & tum in ipso, tum in intestinis tormina, & rosiones excitantur. A quibus facultas expultrix ventriculi & intestinorum irritata, expellit deorsum tum medicamentum, tum humores attractos. Quo motu natura ipsa sponte sua consueuerat talia excrementa vacuare, & ipsa alioqui per inferiora sapius & commodius vacuantur, propter causas iam recensitas. Et hoc pacto medicamentum vomitorium elicit semper vomitum, & nunquam deiectionem: & deiectorium semper per inferiora purgat. Aliquando tamen repugnante medicamentorum natura, vomitorium fit deiectorium: & deiectorium, vomitorium: vt iam iam dicet.

Ignorare autem non oportet deiectorium fieri interim vomitorium: interim accidere contra. Deiectorium fit vomitorium, propter naturam interim medicamenti, interim ægri, interim vtriusque.

¶ Tres assignat causas, propter quas medicamentum naturâ suâ per secessum purgans, per vomitum, reluctante proprietate insita, purget. Quarum prima est, natura & dispositio medicamenti: altera ægri, qui suscepit illud, natura & præparatio: tertia, quæ vtrique communiter succedere possunt: quæ neq; ægro, neq; medicamento peculiariter assignantur. Quas partes singillatim ipse persequitur.

Ob medicamenti naturam.

Propter medicamenti naturam, si ori ventriculi supernat: aut nimis abominabile est: aut agitationem, & perturbationem nimiam in eo facit.

Ex Gale. lib. 2. alien. capit. de armeniaco.

¶ Leuia, vt agaricus: oleosa, & humore superuacuo prædita, vt balanus myrepica, & hermodactyli in locis nati humidioribus: flatuosa, dulcia, insipida, vinctuosa: ori ventriculi supernatare solent, & ad nauseam & vomitum eum prouocare, nisi exactè castigata sint. Molestia & horrorem mouentia sunt fætida, vehementer acria, amara, falsa, deniq; quæ odorem, saporem, colorem, consistentiam ingratam suscepturo habent. Nam hæc ferè cum horrore, saltu, & palpitatione ventriculi assumuntur. Agitationem & perturbationem nimiam in ventriculo faciunt, vt elaterium, helleborus, lapis lazulus, scammonium, & alia similiter

Theorema primum. XXVII

fortia & succussatoria medicamenta.

Propter naturam agri, si est stomacho imbecillo: aut si stercus iam siccus in intestinis pertinacius hæret: aut si canales & meatus expulsiõni dicatos arctatos habet: aut si flatus aliquis medicamentum ipsum subleuat.

Ob naturã agri.

¶ Deiectorium medicamentum fit vomitorium propter agri naturam seu dispositionem, vel quia est stomacho, id est, ventriculo, & maxime ore ipsius à natura, vel à morbo imbecillo. Quoniam natura tum sponte sua, tum à medicamento irritata ad partem imbecilliorum expellere consuevit, quæ aliena sunt. Hinc iubet Galenus, ubi per inferiora purgandum est, inferiora esse soluenda, superiora roboranda: contra ubi per superiora est purgandum, inferiora comprimenda & roboranda: superiora laxanda. Quoniam vomitus sequitur, ubi superiores ventriculi partes debilitas occupauit: deiectio ubi inferiores. Aut quia stercus durum impactum est in quibusdam intestinis, vt cæco, colo, recto. Nam tunc quoniam exitu prohibetur per inferiora, ad superiora remeare compelluntur, & vomitu vacuari. Vel quia canales & meatus, per quos natura expellere consuevit, obstructi ab humoribus multis, crassis, lentis, vel flatibus sunt: vel compressi, vel utcumque aliter formam habent corruptam, vt in iliaca, & colica affectione, tumoribus hepatis, vel aliarum partium, per quas excrementa vacuanda sunt. Vel quia flatus medicamentum secum ad superiora rapiunt, vt in colico affectu sæpe accidit: & ubi alia quæuis flatuosa affectio corpus occupat. Ob has causas prudentissimè monuit Hippocrates sacro illo oraculo, Corpora cum quis purgare voluerit, fluida prius esse facienda.

Cap. 26. lib. 3. simplicii. & in lib. facult. natu. Corne. Cel. cap. 18. lib. 3.

Aëti. cap. 117. sermo. 3. lib. 1.

Gale. lib. 5. de usu parti.

Aphorif. 9. lib. 2.

Propter vtriusque naturam, vt si post sumptum medicamentum corporis aut animi motus aliquis [immoderatio] sequitur, vel fætor, vel rei abominabilis aspectus, & similia.

Ob naturam vtriusque.

¶ Quæ hic scribuntur, communia sunt corpori purgando & medicamento, ita vt neutri illorum peculiariter conueniant. Motus enim tum corporis tum animi, diuersum quid est à natura & dispositione tum agri, tum medicamenti. Quandoquidem animi affectus, de quibus potius dubitare quis posset, inter externa reponuntur à Galeno. Reliqua nemo in controuersiam vocabit, num vtriusque communia sint. Cæterum decidenda est hoc loco dubitatio quedam, quæ tyrones aliquos torquere posset: vtum scilicet motus corporis vomitum prouocet. Galenus enim in fine lib. iij. de sanitate tuenda scribit motum corporis deijcere aluum, cui experientia cotidiana suffragatur. Nam vulgares, nedum Medici, iubent, ubi medicamentum tardius operatur, corpus mouere in latera, & ambulare. At verò Hippocrates in aphorifinis corpus moueri iubet, vt promptior ex helleboro sequatur purgatio per vomitum. Sed soluitur dicendo, motum præcipue vehementem corporis protinus aut non multò post à sumpto medicamento vel cibo initum, vomitum elicere: facta verò prima coctione, & distributione alimenti ad hepar: vel medicamento iam à ventriculo vndique amplexo, vel operari cæpto: si modicus fiat & lentus, recto corpore, citius aluum deijcere. Situs etiam corporis pronus vel rectus non parum facit, vt ex deiectorio fiat vomitorium medicamentum, & vice versa. Motus item animi vehementes vt vigilia, tristitia, denique quæuis animi intentio vehemens, rapit calorem, spiritus, & materias omnes sursum: præcipue verò id facit apprehensio medicamenti assumpti. Nam illa quibusdam horrorem, tremorẽ ventriculi, nauſeam, vomitum denique excitat. Fætor & aspectus rei abominabilis à sumpto medicamento idem efficere solent. Fætor enim omnibus hominibus nauſeam & vomitum prouocat. Quibusdam etiam tam sunt proni ad vomitum, vt si quid videant, audiant, odorent, gustent, tangant, quod naturam suam, vel ipsis horrorem aliquem prouocare possit: ilico nauſeant, & vomant. Ob id postquam sumptum medicamentum est, & dum sumitur, odora naribus offerimus, iucunda omnia naribus, canimus ad numeros, ludimus musicis instrumentis: vt horrorem & tardium assumpti medicamenti fallamus.

Commen. aphorif. 1. lib. 11.

Idem scribit lib. 2. alimẽ. post ca. de pomis, & cap. 2. lib. 3. de caus. sympto. & initie alimen. 14. & 15. lib. 4.

Libri primi

Vomitorium contrà, quandoq; euadit deiectorium propter illa eadem tria, aliter tamen se habentia.

¶ Medicamenta naturâ vomitoria per inferiora quandoq; purgant propter tres iam recensitas causas nempe medicamenti, ægri, vtriusq; naturam & dispositionem, contrario tamen modo se habentes à supra dictis. Quo modo autem se habeant singula, ipse in sequentibus membratim declarat.

Medicamenti natura.

Quorum primum est, si medicamentum suapte natura promptè descendit, aut si iucundum aliquid ei permixtum est.

¶ Grauia & terrena medicamenta licet qualitatem aliquam vomitoriam in se comprehendant, quia tamen suapte natura ipsa ad fundum ventriculi & intestina feruntur, egestionem interdum excitant, non vomitum. Huiusmodi sunt lapis lazulus, & armenus, nitrum, & quæ his familia sunt. Idem accidit, cum iucundum aliquid & ventriculo gratum admixtum est medicamento vomitorio, vt polypodio vel agarico aromata, vel alia, quæcunq; ventriculo siue alimenta siue medicamenta grata sunt. Nam quoniam ea grata sunt, medicamenti iniucunditatem & vomitoriam vim tegunt, exoluuntque: quare ea ventriculus amplectitur, & in sui fundo retenta alterat, in actumque redigit, eademq; post eò attrahunt, & per inferiora modo iam prius dicto expelluntur.

Ægri natura.

Alterum est, si stomachus suscipientis est robustus: aut tunc vehementer esurit: aut aluus lubrica est.

Gale. li. 3. simpli. & Aeti. cap. 117. sermo. 1. lib. 1. Gale. lib. 3. facul. natura. & in fine lib. 4. sani. tuen. Aphor. 21. lib. 1.

¶ Qui ventriculo sunt firmo & robusto non facile ad vomitum prouocantur, nisi à fortibus & vehementibus medicaminibus: quin potius interdum ea retinentur, & alterantur, & deniq; aluum laxant, interdumque victa & coacta in humorem similem purgando, vel venosum conuertuntur. Nonnulli enim sunt stomacho adeò firmo, vt nunquam vomuerint. Si quis etiam dum sumit medicamentum vehementer esuriat, illud retinebit, & transmutare conabitur. Siquidem per famem ventriculus, quibus potest, expletur, non modo alimentis, sed etiam, si ea desint, excrementis, & medicamentis, si suppetat: ipsaq; potentissimè vndecunq; ad se trahit, amplectitur, & concoquere nititur. Aluus præterea lubrica naturâ, aut morbo, vt in profluuijs ventris: sæpè fecit, vt medicamentum vomitorium aluum solueret. Quò natura enim vergit, eò vel leuissimo impetu medicamenta & humores feruntur.

Vtriusq; natura.

Tertium est, si iucunda quædam obiecta apprehensionem medicamenti extrinsecus prohibeant.

Aphrodi. proble. 20. secti. 1.

¶ Mens nostra interim adeò altis cogitationibus est immersa, vt necessitati naturæ succurrere obliuiscatur. Sæpè enim nec recordamur cibum sumere, nec aluum deijcere, nec vesicam laxare, ad id inuitate natura. Amantes etiam respirare obliuiscuntur, dum rem amatam intensius meditantur: sæpè locum, quem institueramus petere, imprudentes præterimus. Sic etiam sumpto vomitiuo medicamento, si animus ad iucunda quædam obiecta rapiatur, operatio vomitiui impeditur: etiam si ipsum aliquoties ad vomitum naturâ lacesserit. Quare natura aperto pyloro humorem attractum, & medicamentum naturaliter ad inferiora depellit. Ad hæc, quies corporis medicamentum vomitorium, deiectorium reddere potest. Nam sicut motus corporis diuersis temporibus, & diuerso modo initus deiectionem & vomitum prouocare potest: sic quies. Siquidem hæc per initia facit, ne vomitus sequatur: at post deiectionem moratur.

Hippo. aphorif. 15. lib. 4.

Huc accedit, quòd natura, quæ omnia dirigit, sapienter consuevit vomitiuum, solutiuum reddere, propter dicta prius comoda.

Gale. lib. 5. de vsu par. & Aphrodi. proble. 88. secti. 1. & Gale. lib. 1. sani. tuen.

¶ Vltimam scribit causam, propter quam vomitorium per secessum purgat, & non per vomitum. Quoniam scilicet natura, quæ nostrum corpus dispensat, & regit, prudenter consuevit omnia in melius dirigere. Nam excrementa ipsa à natura nostra aliena, vt humor melancholicus, qui in liene mutari ac elaborari non potuit, vt nec bilis flaua, omni suo conatu ni-

Theorema primum. XXVIII

titur ea in vsum aliquē assumere. Hac enim per ephyfin vacuata in intestina vice clysteris
 vtitur. Nam cum ipsa suapte natura incidere, & abstergere crassos & lentos humores possit,
 & irritare & mordere sensibiles partes, pituitam crassam & lentam (quam animal, quandiu
 recte ac naturaliter se habet, collectam in intestinis ferè continet) & excrementa ipsa alimē
 5 ti quotidie euacuat. Illo verò per vas venosum in ventriculum translato, appetentiam exci-
 tat, ipsumq; intendit, ac contrahit in se ipsum, cogitq; cibos ad vnguem circumplecti, atq; re-
 tinere quousq; fuerint percocti. Igitur cum melius, salubrius, & congruentius sit humores
 peccantes per aluum, quam per vomitum vacuari, propter sex causas, quas in superioribus
 scripsimus, & natura semper quod melius est facere nitatur: consentaneum est, naturam ali-
 10 quando vomitorium medicamentum, reddere deiectorium, facultate ipsius medicamenti
 aliud exigente.

Gale. lib. de atra
 bile, & de vñ
 parti.

15	Deiectorium fit vomitoriū ob naturā	Medicamenti — si	<ul style="list-style-type: none"> 1. ventriculo supernatat. 2. stomachum agit & subuertit. 3. abominabile est.
20		Aegri — si	<ul style="list-style-type: none"> si stomachus est imbecillus. stercus siccius adhæret intestinis. intestina angustiora sunt reddita. flatus aliquis subleuat medicamentum.
25		Vtriusq; propter	<ul style="list-style-type: none"> motum corporis & animi, foetorem, vel aspectum rei abominabilis.
30	Vomitiorium fit deiectoriū ob naturā	Medicamenti — si	<ul style="list-style-type: none"> ipsum promptè ad aluum descendat. Mixtum sit aliquid gratum suscipienti.
35		Aegri — si	<ul style="list-style-type: none"> stomachus est robustus. inanius est, & famet. aluus lubrica est.
40		Vtriusq; quoniam	<ul style="list-style-type: none"> Mens ad alia iucunda distrahitur. Natura propter commoda iam dicta ex vomito- rio facit deiectorium.

40 Ex vomitorijs prætereà quædam sunt clementia (suntque ea
 propriè, quæ citra magnam naturæ vim, vomitum eliciunt) alia
 his contraria sunt.

45 ¶ Quoniam vomitoria omnia non eodem modo vomitum eliciunt, sed quædam clemētius
 & citra magnam naturæ vim: alia vehementius, & cum maxima naturæ vi, periculo & corpo-
 ris succussatione: alia mediocriter: ea prudenter trifariam diuisit, & singula in suum ordinē
 digestit. Quam diuisionem licet non ita apertè hic expresserit, in his, quæ deinceps subiun-
 git, manifestè declarauit. Quanquam ex doctrina Hippocratis vi & potestate eam com-
 plexus est. Nam sub extremis medium facile intelligitur: at medium citra extremorum ap-
 50 positionem non facile cognoscitur. Cum itaq; extrema duo clementia scilicet, & vehemen-
 tia (quæ per hæc verba [& quæ his contraria sunt] intellexit) declarauerit: mediū, medio-

Gale. lib. 2. fan-
 tuē. & 9. metho-
 di, & alibi.

Libri primi

cria nempe, facile intelligitur. Nihil igitur in diuisione desiderari potest. Idem etiam aperte indicauit, quænam essent uehementia vomitoria, ubi dixit, clementia esse, quæ citra magnam naturæ vim vomitum eliciunt. Nam cum clemens & uehemens sint contraria, & contrariorum eadem sit disciplina, contrariæ diffinitiones: & qui nouit vnum, nouit & alterum: facile cuius constabit, uehementia esse, quæ cum maxima naturæ vi vomitum prouocant. Ex quibus mediocria quæ dicantur, nemo dubitat. 5

Clementia sunt, semen anethi, atriplicis, melanthij, rapæ, radicis, cæparum: & raphanus, sal, flos myricæ, asarum, & similia.

Cap. de anetho in simplici. medi.

¶ Primam classẽ vomitorijs clemẽter dicauit, secundam mediocriter vomitorijs, tertiam & vltimam uehementibus. Inter ea igitur quæ clementer vomitoria sunt, principem locum femini anethi assignauit, quod Dioscoridi aluum vomitionesque sistit. Quid alijs accidat nescio, mihi frequentissimè eo vtenti, nunquam vomitum prouocauit. Nisi quis dicat tepida epotum id efficere, sed ipse huius euentus aquam tepidam potius in causã esse putarem, quàm anethi semen. Rapa quid sit Dioscorides docet. Radix cum absolute enunciatur, raphanum vulgò Hispanis nuncupatum significat, Galeno raphanis dicitur. Dioscoridi raphanus. Raphanum vocat Mesues syluestrem radicem, Romanis armoraciam dictam. Sal etiam vomitorius est, licet insulsa iuscula vomitum prouocent. Myrica Latinis tamariscus dicitur. 10

Mediocria sunt, nux vomica, cnicus, baurach, sal gemmeus, sal Indus, ben magnum, & similia.

Plini. theophras. Gale. Diosco.

¶ Secundæ classis vomitoria sunt, quæ paulò fortiùs, & cum maiore naturæ molestia, quàm clementia medicamenta: sed minori, quam uehementia, vomitum prouocant. Inter quæ nux vomica primum locum sibi vendicat. Ea veteribus incognita fuit, Auicennæ, Ruellio, Syluio, Musæ, & recentioribus alijs cognita. Ben magnum fructus est triangulari figura, magnitudine auellana, balanus myrepica Græcis dictus. 15

Uehementia vomitoria sunt, helleborus albus, condisi, mezezeon, ben minus, lathyrus, kerua, thapsia, harmal, cucumer agrestis, & similia.

Gale. comẽ. apho. 1. lib. 5. Mesu. in simplici. capit. de hellebo.

¶ Helleborus absolute prolatus in scriptis Græcorum albus intelligitur: in scriptis Arabum niger. Albus præcipue vomitum prouocat, de quo pleni sunt autorum libri. Condisi struthion dicitur Græcis, radica Latinis, vulgò herba fullonum, saponaria, & lanaria. Cnicus carthamus iam cœpit vulgò vocari. Salis species in simplicibus purgãtib; traduntur. Ben paruum ignotum Græcis, fructus cicercis emulus ostẽditur in officinis. Lathyrus cataputium minus herbarijs & vulgò Pharmacopolarum nũcupatur. Cheruaricinus & cicinus dicitur, vulgò cataputium maius, de quo extrahitur oleum de cherua dictum. Thapsia quid sit, Dioscorides docet. Circa Harmal error minimè ferendus per vniuersam ferè Europam grassatur. Nam maxima Pharmacopolarum pars pro harmal citata semina, venenum præsentissimum, accipit. Cum ruta syluestris à quibusdam autore Dioscoride harmola siue harmal vocetur. Ex quo discere licet corruptè apud Serapionem & alios Arabas harmel legi cum & in secundo loco. Cucumer agrestis anguininus à quibusdam vocatur, vulgò corruptè a fininus dicitur. Sunt alia non pauca vomitoria, quorum hoc loco non meminit Mesues, quæ ad has tres classes facile quibus redigere poterit, eaque omnia per verbum similia cõplexus est. His postremis medicamentis non nisi vrgente aliqua necessitate, & probè castigatis & correctis, corporeque prius preparato est vtendum. Nam alioqui non minus periculi ab his impendet, quàm à uehementibus & malignis per inferiora purgantibus. 20

Inquit Heben Mesues: Medicamentorum deiectionum actio quatuor modis ab insita proprietate fit. Nam aut vacuant dissoluendo à proprietate sibi insita, vt scammonium & turbith; aut sua

Theorema primum. XXIX

proprietate comprimendo & exprimendo, vt myrobalani: aut virtute sibi cognata leniendo, vt casia fistularis, tereniabin: aut lubricando sibi ingenita vi, vt mucago psyllij.

¶ Medicamentorum purgantium genera, Arabibus cognita & celebrata quatuor esse in superioribus ostendimus, multisque contendimus eorum quodque non solum à virtute & facultate manifesta humores sibi cognatos educere, sed etiam ab insita, & occulta proprietate: & hanc esse, cui purgantium actio potissimum & primum ascribenda sit: illam auxiliariam & secundariam huic esse. Veteres vnicum tantum genus medicamentorum purgantium posuerunt: reliqua tria genera vel ignorarunt, vel certe inter purgantia reponere dedignati sunt. Neque ob id sunt ea explodenda & exhibilanda. Neque enim assentior his, qui nullum verbum neque sententiam recipiunt, si in libris Græcorum scripta non reperiantur: quin multarum rerum & vtilissimarum inuentionem experientiam & vsu Arabibus merito suo referri debere accepta fatemur. Quatuor hæc genera ab insita & occulta proprietate vacuare generatim primum dixit: deinde idem speciatim in singulis medicamentis repetit. Comprimentia medicamenta astringente virtute ventriculum & reliquas partes roborant, quæ roboratae valentius exprimunt. Ipsa etiam comprimentia suapte natura deorsum feruntur, quare materias omnes, quæ ante ea sunt, deturbant.

Cæterum (vt ego sentio) quæ dissoluendo purgant à proprietate medicamenta, eadem ferè virtute sibi insita attrahunt, & eradicant: à supernis quidem partibus attrahunt materias, eradicant ab inferioribus.

¶ Quatuor hæc genera medicamentorum purgantium in vi & facultate trahendi inter se confert: ex quibus quæ dissoluendo corporis vires, & orificia venarum aperiendo purgant, à superioribus & inferioribus partibus corporis educere scribit: reliqua tria medicamentorum genera non item, vt statim dicit. Cæterum dissoluentia à supernis trahere dicuntur, quoniam materia ipsa momento suo & naturali inclinatione deorsum fertur: vt vel sponte sua eò interdum moueatur, quare vel leuissimo attractui medicamentorum interdum cedit. Ab infernis verò non nisi maxima vi trahitur, quia grauitate sua ceu radicibus quibusdam firmata, tractui medicamentorum fortiter resistit, quoniam motu suæ naturæ contrario rapitur.

Reliqua autem non similiter. Quoniam huiusmodi virtus à natura insita debilis & parum perspicua est in eis, vt quæ solum materias, quibus ipsa occurrunt, euacuet, neque ultra hepar & caput ea se fundat: & ad caput vix aliter perueniat, quam vacuando materias, quæ ad ipsum ascendunt, quo pacto per accidens iuuat.

¶ Reliquis tribus medicamentorum purgantium generibus compressorijs, lenitiuis, & lubricantibus vis purgatrix imbecilla est: neque ita manifesta atque dissoluentibus. Quoniam non transcendit hepar, sed obuias tantum materias educit, nisi ampliori pondere exhibeatur. Tunc enim totius corporis purgatoria esse potest, vt de aloë scripserunt Paulus, Dioscori. Actua. Per accidens tamen purgare potest etiam reliquas corporis partes, vt caput, artus, articulos: vacuata nempe materia, quæ ad eas partes fluebat ab stomacho, hepate, & alijs partibus: vel potius quia vbi deorsum natura momentū & inclinationem à medicamento purgante accepit, ipsa post suo nutu expulsionem continuat, donec inutile excretum sit. Nam vt phlebotome à toto corpore vacuat, non primo, sed succedente in locum vacuati sanguinis alio sanguine ex reliquo corpore: sic vacuato per huiusmodi medicamenta imbecilla ventre inferiore, successione quadam aliarum partium excrementa aut mole sua ruere, aut vi partium expultrice mitti videntur: & ab his medicamentis, si non valenter, saltem leniter trahi, vt momento vacuandi semel accepto, ferri in ventrem perseverent: quod in clysteribus paulò acrioribus sæpè fieri probauit Galenus.

Paul. li. 7. Actu. in antido. Dioscori. in simpli.

Lib. 2. compo. ph. p. & alibi.

Libri primi

Medicamentorum enim purgantium quædam iuuant per se, quædam per accidens. Per se iuuare dicimus, quæcunq; ex sua proprietate & temperie commodant, exempli gratia, tamar Indi proprietate & temperaturâ opponuntur bili, & turbith phlegmati. Per accidens verò, quæcunq; non similiter iuuant. Fit enim interdum quid ab aliquo verè, sed quod non videatur verisimile ab eo posse fieri: vt scammonium corpus refrigerat, cum sit calidum. Id quod facit non quatenus calidum, sed quatenus humorem calidum educit. Quo enim præsentem fit hoc, eo absente fit contrarium.

Gale. lib. 10. metho. med. de balneo. Aphrodisi. pro ble. 51. secti. 2. Gale. cap. 1. lib. 3. simpli.

Præfatus tria medicamentorum genera postrema à capite non nisi per accidens purgare posse, in his, exemplis subiectis declarat, quo pacto quædam per se iuuant, quædam per accidens, ne hæsitet lector quid sit per accidens, & per se quiduis efficere. Per se igitur aliquid facere dicitur, cum ex sua natura & facultate, nullòque interueniente id efficit: quomodo medicamenta purgantia temperiem contrariam sortita humori euacuando, & illum sua proprietate educuntia opponi per se dicuntur, intemperiemque per se corrigere. Sic tamar Indi per se opponuntur bili, turbith phlegmati: quoniam illi frigidi cum sint, bili flaua calida resistunt, suâque facultate cholagoga eam è corpore educunt: hoc contra calido præditum temperamento, & facultate phlegmagoga, pituita similiter opponitur. Per accidens verò aliquid efficere dicitur, quod mediâ, & non ex sua natura & facultate id facit, quod facere dicitur: vt cum similem habet temperiem medicamentum humori educendo, vt scammonium bili, myrobalani cepula pituita. hæc enim per se quidem nocent, quoniam intemperiem augent, & morbi causam fouent: sed per accidens maius consueuere afferre commodum. Nam vacuato humore, qui morbi causa & fomes erat, intemperies illa corrigitur. Cæterum exempla subiecta per se, vel per accidens iuuare dicuntur respectu simplicis intemperiei, quatenus scilicet eam sua facultate corrigunt nullo, vel aliquo, vt materiae vacuatione, interueniente: alioqui quatenus humor quantitate peccans euacuationem requirit, omnia per se iuuare dicenda sunt. At verò non videtur simile vero, quod calidum est, vt scammonium, refrigerare posse: vt neque frigidum, vt myrobalanos cepulas, calfacere neque id quidem per se efficere possunt: per accidens tamen, hoc est, per materiae calidæ vel frigide euacuationem, id facere possunt. Nam si materia in corpore contenta caloris vel frigoris causa erat: ea per medicamenta purgantia sublata, contrarium succedere in eius locum necessum est. sublato namque vno contrariorum, alterum ipsius locum occupare consuevit.

Gale. aphorif. penul. lib. 1. & lib. inferip. quos medic. purg. &c.

Facultas præterea medicamentorum [purgantium] in materias est, educere humorem sibi familiarem delectu quodam: non autem, vt quibusdam visum est, eum qui cæteris in corpore est largior, & post hunc, alium copia illi proximum. Nam hi errauerunt innuentes medicamenta citra delectum vacuare. Si enim hoc esset verum, omnia medicamenta [purgantia] suapte natura pituitam vacuarent, cum ea in nobis vtraque bile sit semper largior: quod falsum esse deprehenditur. Imò dicimus medicamentum non vacuare humorem, sed hunc humorem. Siquidem interdum ab insita proprietate tenuem expellit, & crassum relinquit: interdum contra. Cuiusque enim [medicamenti purgantis] actio insita hæc ex his eligit, illa relinquit. Quoniã hæc actio iure suæ natura

Theorema primum. XXX

turæ directa est, neq; vltra, quàm passurus humor exigit, trāsgre-
ditur: neq; omnem, sed hunc, vel illum humorem, tantum respici-
cit, nisi operatio sit effrænīs: quam rem naturalis philosophia
abundè explicat.

- 5 ¶ Purgantia medicamenta non temerè quenuis humorem educere, sed cum delectu quo-
dam sibi familiare & cognatum, iam olim ab Hippocrate scriptum est: post quem Ascle-
piades, Erasistratus, Epicurus, & nonnulli alij, dum ipsius sententiam sequi reculant, varios
introduxere errores. quos Galenus plerisq; in locis acriter refellit. Cæterum opinionem,
quam hic recenset Melues, quanuis falsa sit & erronea, nusquam, quod sciam, Galenus re-
prehendit, fortassè quòd suo seculo à nemine adhuc defenderetur. Hanc, opinor, ob causam
10 Mesues reliquas opiniones falsas circa medicamentorum purgantium actionem, tan-
quam satis à Galeno confutatas silentio præteriuit, huius vnus facta mentione. Quam hoc
ratiocinio improbat. Si medicamenta humorem familiarem sibi non euacuant, sed eum qui
cæteros copia & quātitate vincit, plurimum & frequentissimè omnia suapte natura primum
15 pituitam vacuant: quoniam ea vtrāq; bilem quātitate ferè semper excedit: deinde bilem
flauam: post atram. Siquidem humorū proportio & symmetria dum corpus secundum na-
turam se habet, huiusmodi esse solet. Sanguis, qui nostra alit corpora, cæteris omnibus hu-
moribus est largior: pituita locum tenet secundum. Nam hæc cocta alere etiam potest. Bilis
flaua tertio loco habetur. Hæc enim ob suam amaritudinem nullum vsum præstat alendi.
20 Atra bilis omnium parcissima est in corpore, quoniam naturæ est inimica. At verò licet ali-
quod medicamentum hamagogum sit, id est, sanguinem educere primum & naturā sua po-
tens, vt post dicturi sumus: illud tamen improprie & falso purgare dicitur. Quoniam hoc
ingularet potius hominem, quàm purgaret. Purgantia enim ob hoc ipsum ab omnibus di-
cuntur purgantia, quòd sanguinem ab vtrāq; bile & seroso humore purū reddant. At quod
25 sanguinem educit medicamentum, inter deleteria potius enumerandum est, siquidè vitam
vna cum sanguine educit. Igitur inter humores, qui proprie & verè à purgantibus natura-
liter trahi dicuntur, pituita copiosissima est: quare si verum esset medicamentum non trahere
humorem familiare & cognatum, sed eum, qui copia vincit, quicunq; is sit: omnia purgā-
tia plurimum & frequentissimè suapte natura phlegma euacuant, deinde alium copiā vin-
30 centem, post alium. Quod cum sit falsum, & à cotidiano experimento planè alienum (nam
si icterico, in quo bilis flaua aperte redundat, medicamentum dederis phlegmagogum iusta
quantitate & qualitate, pituitam, non bilem educet: contra si aqua intercutem laboranti, in
quo pituita & serosus humor quantitate vtrāq; bilem superat iusta mensura & qualitate
cholagogum dederis, bilem, non pituitā trahes) fatendum necessario est medicamenta pur-
35 gantia singula humorem familiarem sibi & cum delectu quodam primum attrahere, post
alium, qui ad sequendum paratior est, vel naturæ minus familiaris & amicus, vt latius statim
dicet. Tantumque abest, vt omne medicamentum purgans phlegma primum educat, vt in-
terdum tenuem & subtilem humorē primum attrahat, relicto crasso, vt cholagogum: inter-
dum contra primum crassum extrahat, subtili relicto, vt melanagogum: neq; solum id verū
40 est in diuersis humorum generibus, sed etiam in vna & eadem specie humoris. Nam turbith
nisi zinzibere sit castigatum, tenuem tantum pituitam educit. Nostram ergo sententiā pro-
fitentes dicimus medicamenta à virtute sibi insita non vacuare humorem quenuis sine di-
scrimine, neq; eum qui copiā reliquos superat primum trahere: sed hunc humorem certum,
familiarem, & naturæ suæ cognatum cum delectu quodam: hoc est, hunc, vel hos eligendo
45 ceu familiares, & illos relinquendo ceu alienos. Quoniam actionē huiusmodi medicamen-
torum natura & forma inchoatam continuat, limitat, & dirigit: sicuti in priori capite latius
explicuimus. Et si iusta quantitate, & qualitate congrua, corpore probè se habente ad va-
cuationem, nullaque indicatione contrarium præcipiente, exhibeatur, iusta sequetur purga-
tio: neq; omnem humorem educet, nisi familiarem, & ipsius non nisi quantitatem optatam:
50 nisi operatio sit effrænīs. Nam si est, non solum familiarem humorem educet, sed etiam in-

Hippo. & Gale. li.
1. de natu. huma.
& Gale. lib. de
atra bile.

De medica. pur-
gan. facul. & lib.
1. facul. natur. &
2. de elemen. &
lib. 1. de natu. hu-
ma. & de theri.
ad Pilo.

Aphrodi. proble.
8. lib. 2. & Gale.
lib. 4. sani. tuen.
& lib. 2. facul. na-
tura.
Gale. li. de medi-
cap. purgā. facul.

Mesues ca. de tur-
bith in simpli.

Hippo. & Gale. li.
de natu. hominis.

Cap. 1.

Aristote. lib. 1. de
gene. & corrup.
cap. 7. & sequen-
tibus.

terdum reliquos omnes trahi contingit, vt protinus dicet. Effrænis autē & immodica actio-
nis causas propter naturam & dispositionem medicamenti, in superioribus declarauimus.
At verò quare medicamenta humorem familiarem attrahant, & quo modo, & quare interdum
iusta sequatur actio, interdum exigua, interdum immodica: ex naturali philosophia pe-
tendas vult causas.

Medicamentum igitur omne humorē sibi familiarem primū 5
educit, deinde illum, qui ad sequendum magis est habilis: postea
aliū eadem seruata ratione: postremò sanguinē, quem ceu the-
saurum quendam natura, quandiu potest, retinet, trahitq; prohi-
bet: tandem verò victa, trahenti permittit expellendum. Cæterū
is, quem primū educit, propriè & iure naturæ suæ directum edu- 10
cit: alios verò tanquam degenerans, ob actionis suæ vehementiā,
nempe cū ea effrænis est, sicuti iam diximus: quo modo si quis
irasci facilis, ira sic incitetur, vt furiat. Tunc enim rectas actiones
suas vltra quàm par est, & quàm statuerat, transgredietur.

Hippo. & Gale.
lib. de natu. ho-
mi. & Gale. cap.
penul. & vlti. lib.
3. simpli. medi. &
Aphrodi. proble.
53. secti. 2.

¶ Concludit singula medicamenta humorē, vel humores (possunt enim medicamēta qua- 15
dam vnum, & duos, & interdum tres humores attrahere) sibi familiares primū attrahere:
deinde sequi paratiores, postremò sanguinem: quem, licet post bilem ad sequendum para-
tior sit, ceu thesaurum quendam natura, quandiu potest, retinet, neq; vnquam illum nisi victa
relinquit, quoniam illi familiarissimus est. Cholagogum itaq; medicamentū, bilem: phleg-
magogum, pituitam: melanagogum, atram bilem: primū ob similitudinē totius substantiæ 20
trahunt: post singula ex his, si actio sit effrænis, eum trahunt, qui ad sequendum aptior est, so-
lo excepto sanguine, qui vltimus euacuatur. Ad sequendum omnium paratissima bilis est, quo-
niam leuis, lubrica, tenuis, oleosa, ignea: post eam sequeretur sanguis, si leuitatē, tenuitatem,
caliditatem solū consideremus: sed quia naturæ amicissimus est, hunc pertinacissimè reti-
net. Quare secundum locū assumit sibi pituita. Quoniam licet frigida sit, humida tamen & 25
fluida est, nec æquē terrea ac crassa sicca, vt atra bilis: quæ ob id non facile tractui medica-
mentorū cedit. Sanguis verò licet humidus, fluxilis, calidus, in vasis capacibus contētus sit,
tamen vltimus omnium trahitur. nam quia naturæ familiaris est, eum, quibus potest viribus,
retinet tractui medicamentorū obstitens, donec ab eo victa trahi sinat. Trahuntur verò hu-
mores alij à familiari, vel familiaribus, cū actio medicamenti effrænis & immodica est. 30
Effrænis autem & immoderata est actio interdum propter medicamenti exhibitæ quantita-
tem immodicam: interdum ob ipsius qualitatem venenosam, vel non probè castigatam: in-
terdum tum ob quantitatem, tum ob qualitatem: interdum ob ipsius naturæ impetum & agri-
dispositionem: vt in criticis vacuationibus immodicis, & spontaneis profluuijs, sæpè id vi-
dere licet. Quandoq; vel à leuissimo medicamine adiuta tanto impetu ad expulsionem mo- 35
uetur, vt se continere non possit: non aliter atq; qui per locum decliuem magno impetu cur-
rit, cū vult, non potest sistere gradum. Et vt is qui ad iram pronus est, interdum sic scan-
descit, vt furiat (ipsum enim actiones rectas, ipsamq; mediocritatem transilire necessum est)
sic natura interdum vacuato humore familiari medicamento, si alius sit quantitate vel qua-
litate alienus, eum ipsa expellere nititur, & interdum tanto impetu, vt & bonum familia- 40
rēmq; expellat. Sed querunt hoc loco Medicinæ studiosi, quam ob rem & qua virtute post-
quam medicamentum purgans familiarem & cognatum humorem attraxit, reliquos attra-
hat: siquidem cum alijs familiaritatē hanc non habet: Cui quæstioni quid Auerroës respon-
deat, quinto Collectaneorum studiosi videant. Nos quid circa rem sentiremus paucis ape-
ruimus prius. Sed quia locus ita postulat, paulò altius repetamus. Medicamenta dum humo- 45
rem familiarē ad se trahunt, propinquas partes & venarum ora sugunt, irritant, & mordēt,
aperiunt, ad se facultate insita trahunt, & interdum calore iuuatur. Vacuato igitur familiari

Ex Gale. cap. pe-
nulti. & vlti. lib.
1. simpli. medica.

Theorema primum. XXXI

humore si medicamentorū vis purgatoria, mordicatiua, irritatiua, & calore attractrix nondum tota sit exhausta, quoniam continenter attrahit, emulgitque, humorem sequi paratiorē trahit. Quo item vacuato, si medicamēti vis aliqua superfit, alium humorem attrahet: & postremò sanguinem syncerum. Cui virtuti subsidio sunt orificiorum venarū laxitas, infirmitas, & medicamentorū continuatus morfus. Nam facultas expultrix ob continuā mordicationem & emulsionē ad expulsionem irritatur: vt in tenesmo, dysenteria, ab scāmonio, vel colocynthidis parte in intestinis retenta: at cū virtus retentrix vasorum ob eandem causam infirma & imbecillis sit, & orificia vasorum, per quæ educendi sunt humores laxa sint, & aperta, virtusque purgatrix etiam à calore interdum adiuta continenter attrahat: ne cessum est vacuationē tandiū perdurare, donec caussa, quæ eā promouēt, penitus desierint.

Hoc autem ordine vacuant materias hæc purgantia medicamēta, vt cholagogum bilem primū trahat, hinc pituitam, postea atram bilem, postremò sanguinem. Phlegmagogum pituitam primū educat, postea bilem flauam, hinc atram, postremò sanguinem. Melanagogum deniq; bilem atram primū, deinde flauam, tum pituitam, ad postremum sanguinem.

Quod hoc ordine vacuentur humores in purgationibus immoderatis, humorum tum tenuitas tum crassitudo in causā est: & familiaritas quam cum animantiū constitutione succus quilibet habet. Sanguis quia natura nostra est, vel certè illi familiarissimus, licet alioqui humidus, calidus, & fluxilis, vltimus euacuatur, natura omni suo conatu eum retinente: tandem vero victa, tanquam ex inanimis vasculis, vt quæ summa iam debilitas occupet, quæq; ad extremā osculorum dilatationem peruenerint, trahenti medicamento permittit. Ex reliquis humoribus bilis tenuissima est, calidissima, leuissima, maximè fluxilis, ad ignis naturam proximè accedens. Post eam tenuitate, leuitate, & fluxibilitate secunda est pituita aquæ elemento respondens. Crassissima, grauisima, pigerrima est melancholia vt terra, cui proportionalis est. Trahuntur autē post vacuatum humorē familiarem leuiore & tenuiore primū, post qui leuitate & tenuitate sunt secūdi, vltimo crassissimi. Quoniā cū nullus tunc sit in corpore humor, cum quo naturarū familiaritatem habeat medicamentum, eiusque vis attractrix adhuc perduret, quam immodicæ purgationis causā alia iam recensite fouent, & iuuant, maximāque ex parte calor auxiliaris ei sit: consentaneum est humores paratiorē ad motum primū sequi, non aliter atq; in his, quæ à calore & vacui fuga trahuntur. Quod si medicamentū non conueniens humori peccanti exhibueris, vt phlegmagogum bile in corpore redundante: maximum incommodum corpori attuleris: ceterum natura robusta, quæ vtilitati corporis semper prospicit, interdum hanc noxam vitat, & errores Medici saepe tergit, corrigitque. Interim enim nulla facta humoris attractione medicamentū è corpore expellit, interdum ipsum coquit, & vincit: quandoq; reluctante natura medicamenti, sed ab eo excitata expultrice, humorē peccantem sponte sua expellit. Quam etiam credendum est ali quando in purgationibus ordinem recensitum peruerrere: tunc scilicet cū duo, vel plures in corpore humores peccant, vt bilis flaua, & melancholicus humor, sitq; medicamentū exhibitum cholagogum solū: tunc enim, si quantitate, vel qualitate, peccet medicamentum, sed intra modum, naturaque hominis sit robusta: vacuata bile, atrabilarium humorem potius, quam pituitam consentaneum est vacuari, natura salutis animalis consulente, medicamenti vi non admodum vehementer hebetata & victa. Rarum tamen id est. At quod Mesuicus ex Hippocrate & Galeno scripsit, verum semper est, si naturam medicamenti semper spectes: ipsumq; semper naturam vincere intelligas.

Nec mirandum est: nullum enim medicamentum primū & per se sanguinem educere potest. Natura enim eum ad postremū retinet, nec trahi permittit nisi coacta.

Gale. cap. 26. lib. 3. simpli. & cap. vlti. eiusdē. & de purgā. medica. fa. cul. idem & Hippo. lib. de natur. huma. & 2. de elementis.

Gale. cap. 16. lib. 5. simpli. medi.

Auicē. & sera. ca. de scāmo. Gale. ca. 23. & 24. lib. 3. simpli. medica.

Serapio cap. 16. tracta. 7.

Libri primi

¶ Tacite respondet quæstioni. Dicere namque quis poterat, cur in proximè scripta oratione nullam medicamenti primùm purgantis sanguinem fecit mentionem: Cui respondet, non esse ob id mirandum: quoniã nullum medicamentum primò & per se sanguinem educere potest: secundariò tamen & per accidens aliqua possunt, vt corrosiua, & vicerantia, vel aliter continuum soluentia, quale est centaurium minus, & mezereon: & in purgationibus immoderatis: & quæ venarum ora aperiunt, vt quæ menstrua, & hemorrhoidas mouent: quo modo antidotum hæmagogum à mouendo sanguine dicitur Nicolao. Quare verò nullum medicamen sanguinem educat, causam assignat: quòd scilicet eum natura quibus potest viribus retinet, nec vnquam nisi victa relinquit. Hæc Mefues. Scito tamen medicamen aliquod in natura esse, quod primò, per se, & suapte natura sanguinè educere potest, vt probat Galenus in libro de medicamentorum purgantium facultate. Nam cum Galenus, puer dum esset, apud Thracas Bithynos ageret, inuenit quidam herbam eiusmodi, vt qui eam assumeret, sanguinem primùm excerneret, & ita periret. Qua postea ad veneficia ille vsus est, sed ad iudicem delatus nemini se indicasse illam herbam affirmauit: quare velatis oculis, ne alicui eam ostenderet, morti traductus est: & ita periit medicamentum hæmagogum cum inuentore. Hanc historiam latissimè scriptam in eo libro reperies. Apud Indos hanc herbam crescere nonnulli affirmant, vt Theophrastus autor est. At verò tale medicamentum deleterium potius & venenosum, quam purgans dicendum est. Quoniam purgantia ea dicimus, quæ sanguinè à redundantia aliorum trium humorum reddunt purum, vt hic, qui natura est amicissimus, possit nutrire melius: sanguine verò vacuato, & ceteris humoribus in corpore relictis, necessum est hominè perire. Ob hanc causam medicamentum hoc hæmagogum, quod iamdiu est cum ignoratur, deleterium potius censendum est, quam catharticum.

Quòd si quis in contrarium adducat sanguinem, qui iam corruptus est, ac putrefactus: soluetur dicendo, desisse iam esse sanguinè. Nam, vt inquit Galenus, vbi sanguis putrefactus est, pars eius tenuior in bilem flauam abit, crassior in atram: vtrancque autè harum medicamento educi posse nemini dubium est.

¶ Dixerat medicamentum nullum ab insita & occulta proprietate sanguinè educere posse, aduersus quod poterat quis rationem hanc afferre: Nonne cum sanguis corruptus & putrefactus est, purgans medicamentum tanquam salutare remedium porrigimus? Cui obiectioni respondet dicendo, sanguinè corruptum & putrefactum non esse amplius sanguinem, neque medicamentum oblatum eo sine offerri, vt sanguinem eliciat. Quin potius vbi corruptus est, quidquid in eo subtile & pingue erat, abiisse in bilem flauam: crassum & terrestre in bilem atram seu melancholicum succum: ad quos humores vacuandos medicamentum purgans exhiberi. Hos autè medicamento purgante elici posse nemini est dubium. Neque solum verum est partem subtiliorem, & pinguiorem sanguinis in bilem abire flauam, contra crassiorem & frigidiorè in atram, putrefacto & corrupto sanguine: sed etiã in sanguificatione ipsa in hepate idem accidit, eodè Galeno autore. Sanguis autè putrefactus non est amplius sanguis tum ob ea, quæ ex Galeno attulimus: tum quia sanguis naturam humor calidus est mediocriter, & calore quodam aëreo & vaporoso, humidusque spiritus fouere habet, & alimentum corpori suppeditare. Quod temperamentum, vbi computruit, non seruat, neque eos vsus corpori suppeditare potest: propter quam etiam rationem desijt esse sanguis. Agitatur hinc à nonnullis quæstio de febre sanguinea præter rem & institutum. Quoniam nulla hinc de febre fit mentio. De qua nostrum etiam symbolum in defensionem Galeni poteramus afferre: ne tamen commentarij officium excedere videamur, supersedere maluimus, dicturi alibi nostram sententiam, si fauerit Deus.

Omnia autem, quæ summè & effreni virtute purgant medicamenta, sanguinem tandem, non tamen à proprietate, educunt: sed id accidit trifariam, aut quia medicamentum excoriat venas: aut

Galen. li. 5. simpli. cap. 21. & alibi.

Cap. 15. lib. 9. histo. Gale. lib. de medica. purgan. facul. & Hippo. lib. de natu. hominis.

Gale. cap. 12. lib. 2. critice. de cap. 12. li. 2. de diffie. feb. Aphrodis. proble. 83. secti. 1. & Gale. comè. 30. lib. 2. de vici. acu. & alibi.

Lib. 2. facul. natura. ad finem, & lib. 4. de vsu partu. & lib. de sanguini. missi. & de atrabile.

Quot modis sanguis medicamentis vacuetur.

Theorema primum. XXXII

quia earum orificia sic aperit, vt sanguis inde effluat: aut quia extrema vacuationem efficit, vti diximus. Qualia sunt aloë mala (de qua diximus) cucumer agrestis, centaurium, colocynthis vnicu-
ca in planta sua, euphorbiū, mezereon, præsertim paruum, scam-
5 monium chorascenum.

¶ Licet medicamentum nullum primum & per se sanguinem eliciat Mesues, quædam tamen sunt eum secundo & per accidens educunt. Id quod trifariâ contingere scribit, vel quoniam suo morfu & acrimonia venas mesenterij & intestina vlcera-
10 ex alijs vlcibus fluit sanguis: aut quia venarū orificia continuo succu, morfu & punctione, sic lata & aperta reddunt, vt sanguis sponte sua effluere possit: aut quia propter quantitatem immodicam, vel qualitatem non castigatam, extremam vacuationem moluntur. Vacuatis enim alijs humoribus, sanguis effluere consuevit: si vis medicamenti purgantis in totum non fuerit exhausta. Huiusmodi est aloë mala, quam solam venarū orificia aperire dixit Mesues, vt Ioannes Manardus interpretatur. An verò omnis aloë anastomatica sit, in simplicibus pur-
15 gantibus diligentius expendendum est. Agrestis cucumer & venarum orificia aperit, & vacuatione immodica sanguinem educere solet: vt in simplicibus docet Mesues: Menses Dioscoridi mouet. Centaurium minus cum vehementius purgat, sanguinem euocat, & cum mens-
20 morfu & acrimonia venas excoriando, earum ora laxando & infirmando: tum immodicè vacuando, sanguinem educere possunt.

Gale. ad finē lib. 3. simpli. medi. & Hippo. lib. de natu. huma.

Episto. 3. lib. 12.

Gale. lib. 7. simpli. medi.

Sanguinem purum reddentia.

Sunt tamen medicamenta quædam sanguinem purum efficien-
tia, vt lupulus, adiantum album, rhabarbarum Sceniticum, ferū
lactis, præcipuè caprarum bono pastu educatarum: succus rosarum,
25 casia fistularis, absinthium, fumaria, aloë, siracost, asphodelus,
& succus eius, & similia.

¶ Sanguis purus & limpidus redditur his medicamentis: quoniam ab excrementis quibusdam expurgatur. Singula enim ex his vel biliosos, vel serosos, vel adustos humores educere possunt. Secundum quâ rationem omnia medicamenta purgantia iure suo sanguinem purum & limpidum reddere dicuntur. Nam hoc solum nomine purgantia dicuntur, quod san-
30 guinem à redundantia aliorum humorum reddant purum, vacuatis alijs humoribus à propria ipsorum vi & natura. De lupulo, adianto, rhabarbaro, sero lactis, succo rosarū, casia fistula, absinthio, fumaria, aloë, in simplicibus purgantibus fusè differuit. Siracost hic vocat succum bonorum fructuum, vt Damascenorum, & similium. Asphodelum alium purgare Dioscorides scripsit, eius tamen vt multorum aliorum, quæ in catalogum purgantium hic
35 conijciat, in simplicibus libro secundo nullam fecit mentionem. Mondinus in commentario inter simplicia enumerata legit etiam tereniabin. Recentiores addunt his porrorum capitatorum succum, mercurialem, vilam albam, maluam syluestrem, & saluiam, helleborum nigrum, & nonnulla alia.

Gale. li. de medi. purgan. facul.

Aëtius sermo. 7. lib. 1. cap. 56.

Cholagoga medicamenta.

Medicamenta autem quæ à proprietate innata præcipuè bilem
40 flauam vacuant, sunt, aloë, scammonium, absinthium, eupatorium, lupulus, myrobalani citreæ, fumaria, rhabarbari species, serum lactis, succus rosarum, violæ, casia fistula, tamar Indi, pruna, psyllium, tereniabin, siracost.

¶ Medicamenta hæc bilem præcipuè & maximè dicuntur vacuare: quædam tamen ex his secundo & minus principaliter alios humores educere possunt, vti ex libro secundo promptè quiuis intelligere potest. Nam de his omnibus ibidem latissimè differuit. Quas vocat species rhabarbari, in superioribus docuimus. Quare ad reliqua pergamus.

Libri primi

Phlegmagoga.

Phlegma naturaliter & præcipuè vacuantia sunt, myrobalani cepulæ, emblicæ, bellericæ, sal gemmeus, colocynthis, turbith, stoechas, iris, sarcocolla, ben, cherua, hyssopus, asce, opopanax, aristolochia, carthamus, centaurium, eupatorium, agaricus, cucumer agrestis, hermodactyli, sagapenum, euphorbium, scilla, 5 cuminum, azarum, polium, vrtica, polypodium, zinziber, serum lactis, mel, saccharum rubrum.

Diosco. Serapi.
Auicenn. Gale.

¶ Medicamentorum primò & potissimum phlegma à proprietate educentium catalogum facit, de quibus omnibus singillatim libro secundo longam habiturus est orationem, exceptis, cumino, polio, vrtica, zinzibere, melle, & saccharo rubro: quorum nullam ibi facit mentionem. Cuminum Auicennas inter purgantia reposuit. Græci purgatricem vim in eo non agnoscunt. Polium aluum ciere iam olim scripsit Dioscorides. Vrticæ folia aluum clementer subducere tum Græci tum Arabici autores profitentur. Zinziber etiã eisdem autoribus leniter ventrem emollit. Mel præcipuè crudum vim deijciendi aluum habere cunctis in cõfesso est. Saccharum rubrum est ipsa veluti spuma sacchari spurcitiem coctione deponentis: vi irritandi aluum præditum est. Cæterum hæc omnia, quorum autor in simplicibus non meminit, 10 improprè purgare dicuntur. Nam quoniam pituitam incidunt, vel tenuant, vel detergent: quæ incisa, tenuata, & absterisa, præptissimè lubricat, præsertim ipsis medicamentis suo morfu & acrimonia facultatem expultricem excitantibus: ideo ea purgare pituitam dicuntur. Asce siue halasce thymum significare iam prius diximus. 20

Vt Gale. de acido sapore cap. de malis. 2. alimen.

Bilem atram propriè & potissimum vacuant, epithymum, stoechas, myrobalani nigræ, polypodium, scebram, lapis lazulus, lapis Armenus, calaminthe montana, senna, helleborus niger, sal Indus, sal naphthicus, sal niger, & similia.

Cap. 148. lib. 2. tracta. 2.

¶ Quæ hic recensuit medicamenta natura sua præcipuè que bilem atram è corpore ducunt, de quibus omnibus priuatim in simplicibus meminit, vno excepto calamento, in quo Auicennas vim purgandi bilem atram agnoscit. Scebram siue sebram, siue xebram (tot enim modis scriptum reperitur) tithymallus paralius Dioscoridis est, vt in simplicibus libro secundo latius tradetur. Quo etiam loco salis species accuratius discernentur. Non est tamen oscuritanter prætereundum, longè aliud à saccharo per salem Indum Ioannem Mesuem & Auicennam libro secundo capite de sale intellexisse: licet alibi eodem nomine saccharum hic intellexerit. Salis igitur speciem eamque fortissimam per salem Indum Arabici scriptores interdum intelligunt: vt copiosius libro secundo, si Deus aspirauerit votis, probabimus. Nigri salis, non vnicum est genus, vt ex Mesue & Auicenna discere licet. 30

Humores vstos educentia.

Vstos humores educentia medicamenta sunt, serum lactis, senna, myrobalani Indæ, fumaria, casia fistula, volubilis maior, lupulus, & similia. 35

Excrementa.

¶ Excrementa quædam fuliginosa & cineritia in corpore humano gignuntur vstis, super asiatas, & corruptis humoribus: quæ naturam humoris melancholici ferè retinent. Hæc à medicamentis clementibus & benignis facillè educuntur: quare fortioribus non egent, licet ab illis quoque trahi possint. 40

Hydragoga.

Aquas trahunt turbith, asce, adiantum, sal, sal gemmeus, euphorbium, cherua, aristolochia, centaurium, cucumer agrestis.

Gale. li. Quos medica. &c. & lib. de theriaca ad Pifo. Idem lib. 6. simpli. medi.

¶ Aquosos & serosos tenuesque humores medicamenta proximè recensita purgant, qui ad pituitam reducuntur: quoniam frigidi humidi & albi sunt. Sal absolute pronunciatus communis intelligitur. Cherua ricinus Dioscoridis est. Aristolochia longa vel rotunda præcipuè intelligenda est: nam quæ clematis appellatur, vnguentarijs potius seruit, quam Medicis. 45

Theorema primum. XXXIII

Centaurium etiam minus intelligendum est.

Aquam denique rufam trahunt, iris, cucumer agrestis, agaricus, Aquam rufam educuntia. sagapenum, mezereon, scebran, æs vstum, & similia.

¶ Humores quidam tenues pallidi & rufi in purgationibus tum spontaneis, tum arte factis
 5 aperte excernuntur, qui talem induunt colorem, quia bile tincti sunt. Hi igitur licet aspectu sint humidi, vi tamen & facultate calidi sunt & ficci, bilisque naturam recipiunt. Sunt & alia medicamenta non pauca vi purgandi prædita, quæ Ioannes Manardus in vnum caput coniecit: sed ea subicit Mefues, non quod eum latuerint (id quod verbum, & similia, aliquoties ad calcem catalogi repetitum facile arguit) sed quod recensita seculo suo essent vel vstita magis.

Initio annotatum in Mefuen.

Inquit Heben Mefues: De medicamentorum facultate, & respectu eorum ad partes corporis, & excrementa quæ in eis continentur, deque purgatione eorum ab eisdem partibus per medicamenta ipsa dicendum iam nunc est.

15 ¶ Licet purgatio à toto corpore euacuet, vt venæ sectio: tamen vt hæc non ex æquo partes omnes inanit, sed propinquiores magis: ita & purgatio interim partes quasdam potissimum respicit, ab eisque maximè & frequentissimè humores peccantes euacuat. Sunt enim medicamenta quedam, quæ certas potissimum corporis partes respiciunt, easque sapissimè inaniunt & maximè: ita tamen vt reliquas quoque vacuent, sed non adeo insigniter, neque frequenter.

Gale. li. 2. de vici. acuto. cōmen. 10. Idem lib. de the. riaca ad Pisonē, & lib. 1. cōpo. ph. g. & cap. 2. lib. 5. simpli. medi.

20 Quæ igitur medicamenta purgantia cum quibus partibus habeant hanc familiaritatem, in sequentibus docet: simul ostendens semper eligenda esse, si nulla sit contraria indicatio, quæ partem purgandam respiciunt, & cum ea cognationem habent: vt felicior & melior sequatur purgatio. Sed de hac quarta facultate copiosius in secundo theoremate differemus.

Scire igitur debes, eas materias omnium facillimè euacuari, quæ
 25 cunctæ in vetriculo & intestinis sunt; minus promptè, quæ in mesaraicis venis: & his adhuc egrius, quæ in sima hepatis parte sunt. Difficiliter item, quæ in venis tenuibus: difficilior, quæ in habitu corporis extra venas & partibus remotissimis sunt: omnium difficillimè, quæ in iuncturis, præsertim cum ibidem diu immo-
 30 ratae sunt, & tenacius impactæ.

Quæ partes facilius, quæ difficilius vacuentur.

¶ Humorū situs & natura, partium, per quas exercenda est purgatio, angustia vel laxitas: medicamentorum speciem & quantitatem variant. Nam qui in capacitate ventriculi & inte-
 35 stinorum sunt humores, omnium facillimè educuntur. Hanc ob causam paucū ac clemens requirunt medicamen: quoniam expulsione potius, quam attractione opus habent. Dum enim reliquas intestinorum feces deturbant, simul & hos humores deiciunt. At verò si tuni-
 cis intestinorum & ventriculi altius sint imbibiti & impacti: maioribus & potentioribus remedijs est opus. Illic enim ἐκκωπορικόν quoduis medicamentū vt aloë, & absinthium, sufficit: hic valentiori vt hiera picra est opus. Qui in mesaraicis venis sunt, minus promptè vacuantur, quam qui in spatio ventriculi & intestinorum sunt. Quandoquidem iam tractu
 40 hic opus est, & meatus sunt angustiores. His ægrius trahuntur, qui in sima & gibba hepatis parte sunt, tum quoniā tractus fit à remotioribus, tum quoniam ibi venæ angustæ sunt. Difficilior his, qui in venis tenuibus, & capillaribus continentur: vel quia longius à ventriculo & intestinis absunt, vel quia meatus, in quibus & per quos sunt ducendi, angustiores sunt. Adhuc maiori vi est opus ad trahendum eos, qui in habitu corporis, siue partibus carnis
 45 extra venas sunt: vel in artubus, hoc est, brachijs & cruribus (sic enim interpretator verba huiusmodi antiquæ versionis, Quæcunque in protelatione venarum, & mēbrorum sunt) venæ enim & arteriæ vbi multifariâ in ramos discisse sunt, tandè in ramos admodum exiguos

Gale. lib. 4. fan. ni. tuen.

Gale. lib. 4. fan. tuendæ.

Gale. lib. 4. de vū partium.

Libri primi

diuiduntur: qui sanguinem per orificia, quæ in extremitate eorum sunt, partibus effundunt. Moles corporis, quæ effundentibus his venis sanguinè per sua orificia nutritur, dicitur habitus corporis. Humores igitur, qui in habitu corporis sunt, maxima cum difficultate purgantur. tum quia longissimè absunt: tum quia non facillè inde remeant in venas: tum quia per meatus angustissimos trahi debent. E cruribus item & brachijs non facillè eliciuntur, quòd à ventriculo & intestinis longissimè absint. Omnium difficillimè trahuntur, qui in articulis & iuncturis corporis sunt. Distant enim longissimè à partibus, per quas vacuandi sunt: deinde sunt extra venas satisque remoti ab illis: demum per vias angustissimas est illis prætereundum, vt ad ventriculum & intestina trahantur. Quibus veluti accessorium est, quòd humores in his partibus contenti maxima ex parte mucosi & glutinosi sint: qui si longam ibi trahant morà, affiguntur sæpè, & occalescunt, pertinacissimèq; hærent. Eam ob causam non nisi maximis & potentissimis remedijs cedunt. Sed hæc ad humoris naturam iam pertinent: glutinosi enim, crassi, & impacti, difficillius quàm contrarij, vbi vbi sint, tractui medicamentorum cedunt. In summa quò longius absunt humores per medicamentum educendi à ventriculo & intestinis, & quò meatus per quos trahi debent, angustiores sunt: & quò ipsi humores crassiores, viscosiores, plures, impacti magis & pertinacius hæretes fuerint: eò maiora & efficaciora remedia deligenda sunt. Contra quò propinquiore, in maioribus capacitatibus, perque maiores meatus trahendi, tenuiores, magis incilli & deterfi, paucique fuerint: eò minora & clementiora ad eorum vacuationem sufficiunt remedia.

Dictum præterea iam à nobis est, medicamenta soluendo purgantia posse à partibus remotis, supernis quidem attrahere, infernis verò eradicare: quæ verò aliter purgant, minimè id præstare posse, quin potius obuias tantum materias educere.

Hippo. aphor. 2.
23. 25. lib. 1. & 2.
& tertio lib. 4. &
6. epide. & Gale.
in sine lib. 2. fa-
ni. tuen.
Cap. 4. lib. 7.

¶ Id in superioribus iam dictum est, quo loco abundè explicuit mentem auctoris. Cæterum iterum repetit idem, quoniam quæ vtilia sunt, iterum atq; iterum sunt inculcanda: quò fixius memoriæ mandentur. Id quod in aphorismis aliquoties fecit Hippocrates. Subinde etiam nos admonet medicamentis pro partium propinquitate & distantia varijs vtendum nobis esse. Quoties enim vltra hepar vis medicaminis penetrare debet, medicamentorum soluendo purgantium vsus est: quoniã reliqua tria genera obuias potius materias educunt, illisque vis attrahendi imbecilla est: neq; totum corpus purgant, nisi larga quantitate portigantur, vt Paulus de aloë dixit: vel per accidens purgent, vt ante diximus.

Cephalica medi-
camenta.

Cæterum cuiq; medicamento insita est proprietas hanc, vel illam partem magis respiciens. Verbi gratia, quædam à proprietate partes capitis magis respiciunt: sunt autem ea, colocynthis, agaricus, stoechas, aloë, lapis lazulus, & Armenus, scilla, epithymum, sal Indus, cepulæ myrobalani, & nigra, & similia.

Gale. cap. 12. lib.
5. simpli. medi. &
lib. 1. cõpo. ph. g.
& de theri. ad Pi-
so. & cap. 23. lib.
5. simpli.

¶ Insulsißimus & imperitißimus Thesalus, sicut pleraq; alia artis contumelijs ac probris immeritò affecit, ita & hanc facultatem medicamentis negavit. Longus tamen maiorum & doctissimorum vsus docuit medicamenta quædam caput peculiariter respicere, alia thoracem, alia lienem, alia stomachum & intestina, alia hepar, alia aliam partem, à qua etiã nomen accipiunt. Vnde nonnulla ex illis cephalica, alia thoracica, alia splenitica, alia stomachica, alia hepatica, alia aliter appellantur: propterea quòd partem, à qua nomen mutuuntur, licet nõ semper iuuent, tamen frequētissimè & magno cum fructu hanc potissimum iuuent, eam vel roborando, vel alterando, vel vacuando. Huiusmodi medicamentorum purgantium membratim catalogum facit ab his, quæ cum capite familiaritatem habent, exorsus: de alijs non purgantibus in sequenti theoremate dicturus. A capite vacuant colocynthis, & reliqua superscripta medicamenta: eam ob causam quoties caput purgandum est, his vel solis, vel alijs mixtis est vtendum. Quo pacto autem aloë, & myrobalani caput purgare possint: in

Theorema primum. XXXIII

superioribus declarauimus.

Quædam partes respirationi seruiētes, & pectoris, à quibus ex Pneumonica.
crementa euecuant, respiciunt: vt agaricus, alhaſce, hyſſopus, vo-
lubilis, tereniabin, caſia fiſtula, ſarcocolla, iris, colocynthis, &
5 ſimilia.

¶ Pneumonica, thoracica, pleuritica medicamenta omnia ferè meatus & ſpiracula pulmo- Gale. cap. 11. lib. 5. ſimpli. medica.
nis, & thoracis dilatare & aperire poſſunt: vel humores ibi contentos incidere, tenuare &
tergere, ſi lenti, craſſi, & pertinaciter adhaerentes ſunt: ab eiſque partibus primùm & potiſſi-
mùm vacuare: vel ipſa roborare. Aſtringentia non proſuſ ſpiritualibus membris contra-
10 ria ſunt, ſi virtute alia expurgandi pectus in eis dominante ſunt prædita, vt Ioannes Manar-
dus exactiſſimè in epiſtolis probauit. Quod autem vnum medicamentum inter cephalica & Epiſto. 6. lib. 17.
thoracica, & alia quædam reponat, vt agaricum, colocynthidem, & ſimilia alia: ne mireris.
Vt enim nil impedit eidem medicamento vim purgandi diuerſos humores ineſſe, ſed non
æquè primo: ita partes diuerſas reſpicere poteſt, & cum eis familiaritatem habere propter
15 partium corporis ſimilitudinem: non tamen æqualem.

Quædam à liene materias educunt, vt agaricus, ſenna, epithy- splenitica.
mum, helleborus niger, ſtoechas, eupatorium, abſinthium, ſal
Indus, ſal niger, calaminthe, montana, & ſimilia. Alia à ventricu- ſtomachica.
lo & inteſtiniſ vacuant, vt abſinthium, aloë, myrobalani, & reli-

20 qua, quæ obuias potiùs materias educunt, ſicut iam diximus. Alia Hepatica.
ab hepate & partibus ipſius materias educunt, vt agaricus, ſerum
lactis, volubilis maior, lupulus, rhabarbarum, ſuccus roſarum,
eupatorium & ſuccus ipſius, abſinthium, myrobalani, tamar
Indi, ſumaria, iris, mezereon, ſenna, xebran, æs uſtum, ſagapenum,

25 ſarcocolla, & ſimilia. Nonnulla à iuncturis, & partibus alijs re- Arthritica.
motis euacuant, qualia ſunt, hermodactylus, ſarcocolla, colocyn-
this, turbith, opopanax, ſal gemmeus, ſal Indus, ſagapenum, eu-
phorbium, cętaurium, cucumer agreſtis, helleborus niger, poly-
podium, & ſimilia. Sunt quæ materias à cute trahunt, ipſamque A cute trahentia.

30 purgant, vt ſerum lactis, ſumaria, colocynthis, epithimum, aga-
ricus, polypodium, myrobalani Indæ, volubilis, & ſimilia.

¶ Splenitica, ſtomachica, hepatica, arthritica, & quæ à cute trahunt medicamenta, in vnum
locum coniecimus: quoniam tam aperte locutus eſt autor, vt nulla egeat expoſitione. Qui-
bus addere poteris nephritica, cyſtica, hiterica, iſchiadica, colica, & ſi qua ſunt alia aliquas
55 corporis partes maximè & potiſſimùm purgantia. Illud verò ſilentio ſupprimendum non
eſt, videlicet ſalem Indum non in eodem intellectu ſemper uſurpari ab Auicenna, quin in-
terdum ſacchari ſpeciem illi ſignificat vt quarto canone, in capite de aſperitate linguæ fe-
bricitantium: quo etiam nomine quandoq; à Græcis autoribus idem ſacchar declaratur.

Interdum eidem Auicennæ ſal Indus, ſalis ſpecies, non ſacchari eſt, vt ex capite de ſale ex eo Gale. lib. 7. ſim- pli. cap. de melle Paul. lib. 2. cap. de aſperita. lin- gue febrici. Aphrodi. proble. 74. ſecti. 2.
40 dem Auicenna, Meſue, alijsq; autoribus conſpicuum eſt. Quo ferè vtuntur Arabici autores
ad exacuenda medicamenta ſumpta & iniecta. Eſt enim ſapore acri pungentiſq; & colore ni-
gro præditus: purgatque eiſdem autoribus craſſos, viſcoſos & nigros humores. Scire etiam
licet, per ſalem nigrum vel Indi ſpeciem (Indi enim ſalis ſpecies quædam nigra eſt, quædam
ſubruffa) vel ſalem naphthicum intellexiſſe: alioqui alterutrum verbum otioſum eſſe con-
uincitur. Siquidem Indum Arabicæ familiæ autoribus interdum cum nigro confunditur, vt

45 ex capite de myrobalanis cuius elicere promptum eſt.

Libri primi

De medicamentorum autem facultate, habito respectu ad partium anni constitutionem, sic statuendum censeo. Aeris constitutio multum calida, aut frigida: ea exhiberi prohibet.

¶ Aeris temperatura ad purgationem eligenda, vel fugiendam: non parum facit. Ver enim & autumnus, praesertim circa initium & medium: accommodatissima purgationibus sunt. 5
Aestas & hyems potissimum circa earum medium a purgationibus temperandum esse, quoad licet, indicant. Media enim aestate summus consuevit vigere calor: ut intolerabile frigus media hyeme. At per calorem summum corpora nostra dissoluta, calidiora & sicciora, medicamentis purgantibus maxime laeduntur. Nam ubi fortius calor & spiritus resoluntur, periclitantur vires: & ut anima deficiat, metus est. His accedit, quod aer nostra ambiens corpora iusto calidior excrementa ipsa ad cutim trahit medicamento ad ventrem trahente. Quocirca cum ad contraria loca humores moueantur, purgatio improspere & infelix necessario succedet. Id quod autoritate Hippocratis statim confirmabit. Cum vero corpora frigore intensissimo rigent: excrementa in eis concreta, & ad motum pigra sunt. Ob id medicamento trahenti dum non parent, lucra in corpore sit torminosa & molestissima: cui etiam saepe animi deliquium succedit: interim etiam fluor maior iusto sit compressis materijs a frigido aere intro. Haec de purgatione libera, vel precautrice dicta sint. Nam vrgente morbo nullo non tempore purgandum est. ea tamen moderatione adhibita, ut a medicamentis vehementibus, immodice calidis, & succussatorijs (qualia veteribus in vsu fuerunt per) ea tempora, quoad eius commodè fieri potest, veluti a scopulis fugiamus: mitioribus vero, vel frigidis, vel modice calidis, quorum nobis maxima est copia, quouis tempore tutissime licet uti: quae admodum in expositione aphorismi Hippocratis paulò latius ostendemus. 10

¶ Id quod insinuauit Hippocrates, sub Canem & ante Canem difficiles esse medicationes pronuntians. Quem aphorismum exportens Galenus propter tria dixit esse difficiles. Primum, quia materia inflammatur ab aere calidissimo, unde febres excitantur. Alterum, quod virtutem multo calore iam resolutam & infirmatam, deijci magis a medicamento assumpto rationi consonum est. Tertium, quia calor aeris est similis calori balnei, qui medicamenta eorumque facultates ad externas corporis partes trahit. 15

¶ Canicula, quam aliqui nomine totius syderis abutentes, Canem etiam nominant, in mandibula syderis Canis est. Haec decima septima Iulij oritur mane, Canis vigesima septima: quare illa rectius anticanis diceretur. Occidit Canis vigesima octaua Augusti. Intermedij dies Caniculares vocitantur. His diebus, & paucis ante Canis exortum ut decem, vel (ut alij volunt) viginti, purgationes & omnes aliae insignes vacuationes, ut sanguinis missio, coitus, & similes aliae difficiles sunt. Non quod astrum illud vim aliquam habeat immutandi corpora nostra, sed quonia plurimum eo tempore solet vigere calor: qui in corporibus nostris exustis & resiccatis materijs, & tum ab eo, tum a medicamento etiam calido (calida enim erant omnia veterum medicamenta purgantia) commotis, facile excitat febrim. Praeterea natura eo tempore debilis & infirma est, quoniam continenter corpus alteratur & vacuatur insigniter: quibus duobus modis vires redduntur imbecilliores. Alterari naturam nostram ab aere constat, quoniam velimus nolimus inspirando eum attrahimus in corpus: & quoniam semper nos ambit. Qui ubi calidus est, qualis ferè est aestiuus, vacuat & digerit. Id enim calori innatum est. Hanc etiam ob causam purgatio quaeuis insignis per ea tempora periculosa est. Quibus tertium veluti colophon accedit, quod aer externus calidus & siccus, ut calor balnei, intrinsecus & ad cauem rapiat humores: medicamentum vero purgans extrinsecus ad ventrem: quo circa non potest purgatio nisi molesta & difficilis esse. Nostris tamen temporibus duo incommoda priora facile vitare licet. Inuenta enim sunt medicamenta quaedam frigida, 20

¶ Gale. in initio lib. 1. epide. Aeti. capit. 164. sermo. 3. lib. 1. paulò aliter de ortu Caniculae & Canis. vide Leonar. fuch. in comment. in aphor. 5. lib. 4. Paul. à 24. Tunij ad Augusti. fin. lib. 7. ca. 11. in cōposi. diacoralii. co. Gale. lib. 9. metho. Gale. in cōmē. in aphor. 5. lib. 4. & lib. de theri. ad Pifo. & de sectis. Idem cōmē. in aphor. 5. lib. 4. & Aetius capit. 117. sermo. 3. lib. 1. Manar. episto. 1. lib. 13. 25

¶ Gale. in cōmē. in aphor. 5. lib. 4. & lib. de theri. ad Pifo. & de sectis. Idem cōmē. in aphor. 5. lib. 4. & Aetius capit. 117. sermo. 3. lib. 1. Manar. episto. 1. lib. 13. 30

¶ Gale. in cōmē. in aphor. 5. lib. 4. & lib. de theri. ad Pifo. & de sectis. Idem cōmē. in aphor. 5. lib. 4. & Aetius capit. 117. sermo. 3. lib. 1. Manar. episto. 1. lib. 13. 35

¶ Gale. in cōmē. in aphor. 5. lib. 4. & lib. de theri. ad Pifo. & de sectis. Idem cōmē. in aphor. 5. lib. 4. & Aetius capit. 117. sermo. 3. lib. 1. Manar. episto. 1. lib. 13. 40

¶ Gale. in cōmē. in aphor. 5. lib. 4. & lib. de theri. ad Pifo. & de sectis. Idem cōmē. in aphor. 5. lib. 4. & Aetius capit. 117. sermo. 3. lib. 1. Manar. episto. 1. lib. 13. 45

Theorema primum. XXXV

vel modicè calida, & clementer & intra modum purgantia: à quibus nec febris, nec vacua-
 tio immodica timeri potest. Huiusmodi sunt, casia fistulæ atramentum, vel ipsa siliqua vi-
 rens condita, manna, tamar Indi, rofarum & violarum succus, & aqua in qua maduerint my-
 5 robalani, & pleraq; alia. Tertio incommodo, occurrere possumus post mediam noctem ex-
 hibitis his medicamentis catharticis. Tunc enim & propter somnum & noctis frigiditatem,
 intrò feruntur humores: & trahenti medicamento faciliùs cedunt. Quoniam verò Medicus
 anni partes non propter se considerat, sed propter aëris temperiem, quæ per eas mutari con-
 fuevit: si inuerso naturæ ordine calor alio tempore vigeat, non minori periculo quàm sub
 Cane eo tempore purgabimus. Quòd si vice versa casu Caniculares dies non sint ardentés,
 10 vt consueuerunt, sed temperati, vel frigidi: audacter medicamentum purgans tunc porrigi
 potest. Non enim syderis ratione, vt diximus, vehementissimus illis diebus solet vigere ca-
 lor: sed quia tunc Sol terræ propinquior est: & quia magis è directo radios in eam iacit: & quia
 diutiùs super eam immoratur. Vt igitur eo tempore id maximè fit, sic quòdòcunq; eueniet,
 à purgatione vehementi abstinendum esse indicauit. Contra si per eos dies casu quodã non
 15 sit intensus calor, metu syderis Canis purgatio non est omittenda. Neq; Hippocrates sub Ca-
 ne & ante canem difficiles dixit esse medicationes, quòd hoc sydus vim aliquam præcipuam
 & peculiarem impediendi purgationes, & commutandi aërem habeat: sed quoniam calor
 immoderatiór (qualis eo tempore vel semper, vel frequentissimè vigere solet) maximè eas
 20 impedire potest: indicaturus hanc aëris constitutionem quot dierum numero circùscribe-
 retur, mensium supputatione noluit vti. Quandoquidem nec mensium nomina, nec suppu-
 tandi ratio, erant omnibus nationibus eadem: volebat autè Hippocrates cunctis iuxta pro-
 desse, ob id neglectis mensibus per syderis ortum & occasum animi sui sensa cunctis mor-
 talibus patefecit.

Ex Gale. li. 3. me-
 tho. & 2. crise. ca.
 3. & côm. aphor.
 1. lib. 2.
 Corne. Cel. cap. 1.
 lib. 2.
 Aristote. 2. phys.
 cap. 8. Gale. ca. 3.
 li. 2. crise. & lib.
 1. de natu. huma.
 Manar. episto. 1.
 lib. 7.

Gale. in comm. lib. 1. de natu. hu-
 ma. de gene. hu-
 mo. per anni tem-
 pora, & initioli.
 1. epide.

Quòd si æstate purgandum est, purgabis (vt etiam iubet Hip-
 25 pocrates) superiora: hyeme verò inferiora. Nã humores (inquit
 Galenus) pro anni partium dispositione incrementum vel decre-
 mentum suscipiunt, propter mutuam similitudinem vel dissimi-
 litudinem temperaturæ humorum & temporis: vt æstate bilis fla-
 ua augetur, & eo tempore maximè abundat: & quia calida est &
 30 acris, faciliè ad superiora fertur. Dandum est igitur medicamen-
 tum hoc tempore, quod ipsam per superiora educat. In hyeme
 verò augetur pituita, atq; per id tempus maxime viget: quæ cum
 grauis sit, inferiora petit. Dandum est igitur tunc medicamentũ,
 quod per inferiora purget.

35 ¶ *Æstate & hyeme urgente morbo, vel impendente, ex consilio Hippocratis interdũ pur-*
 gamus: clementibus tamen quoad licet medicamentis. Veteres, quibus vomitus in vsu fre-
 quentiori erat quàm nobis, æstate per superiora purgabant secuti humoris motum & incre-
 mentum. Eo enim tempore bilis flaua maximè abundat, si partes anni naturaliter se habet:
 40 quæ quoniam leuis est & ignea, natura sua fertur sursum. Nos quouis ferè tempore deiectione
 nem tentamus, nisi sponte ad stomachum feratur humor, vel in eo contineatur. quoniã vo-
 mitus vsus per medicamenta purgantia lacescitur rarior nobis est, minùsque vsitatus. Con-
 trà hyeme per inferiora iubet Hippocrates purgare, quia pituita præcipuum incrementum
 eo tempore est, quæ cum sit grauis, naturaliter fertur deorsum: sursum, non nisi magna vi ra-
 45 pitur. Humores per anni partes incrementum & decrementum suscipere, propter similitu-
 dinem & dissimilitudinẽ temperameti humorum cum eis, Hippocrates & Galenus autores
 sunt. De eorum incremento & diminutione paucis nobis agendum est, partibus anni distin-
 ctis, iuxta Medicorum consuetudinem. Vulgus annum in quatuor diuidit partes, hyemem,
 ver, æstatem, autumnum, quarum singulis tres menses assignat. Medici verò paulò exactiùs

Aphorif. 4. lib. 4.
 Hippo. lib. 1. de vi
 tu acuto. Gale.
 lib. 4. sani. tuen.
 & 5. de vsu parti.
 Cel. cap. 3. lib. 1.
 Hippo. & Gale.
 li. de natu. huma.

Libri primi

Gale. lib. 1. epide.
Idē lib. 3. metho.
Aeti. capit. 164.
fer. 3. lib. 1.
Hippo. lib. de na-
tura. huma. & de
flatib⁹, & 3. apho-
rismorum, & lib.
de aere.

Gale. initio lib. 1.
epide.
Hyems.

Ver.
Hippo. & Gale. li.
de natu. huma. &
Gale. in arte me-
di. & lib. 1. epide.
& 2. tempera. &
aphor. 9. lib. 3.
Gale. lib. 1. epide.
& Corne. Cels. ini-
tio lib. 2.

Aphor. 4. 6. 7.
lib. 4.
Et apho. 12. li. 4.

Gale. in commē.
lib. de vic. priua-
to. & aphorif. 21.
lib. 1.

rem hanc expendentem iuxta aëris diuersam constitutionem, & temperaturæ insignem ali-
quam differentiam, quæ per anni partes mutantur, anni partes diuiserunt: habito respectu ad
corpus humanum, ad quod singula referunt. Nam sanorum corpora, & multo magis agro-
torum iuxta aëris statum alterantur. Aër enim ambiens, & inspiratione attractus, non mo-
do pro sua qualitate corpora nostra, citò, multùm, continenter, necessariò afficit, & immu-
tat: sed etiam humores in nobis pro eius varia temperatura modo augentur, modo minuun-
tur. Quod si est, Medici interest has insignes aëris mutationes scire, iuxta quas anni partes
diuidat. Ab occasu igitur Vergiliarum, ad æquinoctium vernũ, quòd tempus quatuor men-
ses excedit: frigiditas & humiditas in aëre dominantur: quæ pars anni nominatur hyems. In
qua pituita dominatur: quoniam ipsa frigida est & humida. Augetur autem vnusquisq; hu-
mor à similibus suæ temperaturæ causis. Idcirco rectissimè hoc tempore imperatur medica-
mentum phlegmagogum, indicatione sumpta à parte anni. Ab æquinoctio verno ad Vergi-
liarum ortum, aër calidus est & humidus, vel potius temperatus: quo tempore augetur san-
guis, & venæ sectio in primis commendatur. Hoc tempus duos solidos menses non habet.
Aestas ab ortu Vergiliarum ad Arcturi ortum protenditur: & est quatuor mensium inter-
uallum: in quo bilis flaua, quæ calida est & sicca vt aëris temperies, dominatur. Ab Arcturi
ortu ad occasum Vergiliarum, quòd tempus duorum est mēsum, autumnus dicitur: in quo
maxima aëris inæqualitas est. Nam ferè meridianis temporibus calor, nocturnis atq; matu-
tinis simulq; etiam vespertinis, frigus est: siccitas etiam humiditati prepollet. Per id tempus
atra bilis maximè viget, & dominatur. Hic diluēda est dubitatio, quam aliquis aduersus ea,
quæ diximus, posset in hunc modum afferre. Autor libri de victu priuatorum, & Cornelius
Celsus æstate iubent inferiora purgare, hyeme superiora: à quibus ex diametro dissidere vi-
dentur sententiæ Hippocratis. Sed Galenus in commentarijs in illum librũ, & libro inscri-
pto, quos purgare oportet, & quali, & quando: hanc sustulit dubitationem. Ait enim ibi,
Hippocratem in aphorismis de purgatione vniuersali, quæ totius corporis causa fit, locutũ
fuisse: locis verò adductis de partis alicuius purgatione verba tantum fieri. Vt quia in ven-
triculo multus pituitosus humor hyeme generatur, æstate biliosus in intestinis: hyeme per
superiora, hoc est vomitum: æstate per inferiora, deiectionem scilicet purganda sunt hæc par-
tes, etiã si humoris natura aliò vergat. At vbi totum corpus purgandum est, humoris & na-
tura impetus, quoad eius fieri potest, sequendus, si modo ad loca idonea fiat.

Æstate etiam (vt inquit Ioannitius) acria medicamenta & dis-
soluendo purgantia vitanda sunt: hyeme verò purgantia lenien-
do & lubricando. Illa enim cum promptè inflammantur, febres,
vulnerationes, & dysenterias facillè excitant: hæc diarrhoeas & lien-
terias. Eodem etiam autore acria medicamenta non in æstu so-
lùm, sed etiam frigore vitanda: quia vt in illo excoarationem & fe-
bres promptè excitant: sic in hoc vacuationem immodicam & vi-
rium dissolutionem.

¶ Quod dixerat, sub valido æstu, & intenso frigore, non esse purgandum: ostendit non esse
perpetuum. Nam his etiam temporibus interdum purgamus clementibus, quatenus licet,
medicamentis. Acria enim & dissoluendo purgantia, & valentia omnia medicamenta æsta-
te fugienda sunt, autore Ioannitio in commentario in aphorismum quartum libri quarti.
Quoniam ipsa cum sint vehemēter calida, facile ab ambiente calido & à nostro calore non
modo in actum rediguntur, sed etiam inflammantur: deinde in nos conuersa febres excitāt.
Eadem acrimonia sua & morsu ventriculum & intestina sæpè vlceraunt, & dysenterias exci-
tant. Hyeme non solùm hæc fugienda sunt, quoniam hypercatharsin & virium dissolutio-
nem afferre consueuerunt: sed etiam quæ leniendo & lubricando purgant. Hæc enim per id
tempus diarrhoeas & lienterias, lenitis & lubricatis ventriculo & intestinis, adducere solēt:
presertim si corpus preparatum sit, & dispositum ad hos effectus.

5

10

15

20

25

30

35

40

45